

umb

UNIVERZITA
MATEJA BELA

V BANSKEJ BYSTRICI

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV
Z FAKULTNÉHO KOLA SÚŤAŽE

ŠTUDENTSKÁ
VEDECKÁ
A ODBORNÁ
ČINNOSŤ
2023

2023

 BELIANUM

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Právnická fakulta

Zborník príspevkov
z fakultného kola súťaže

ŠTUDENTSKÁ VEDECKÁ A ODBORNÁ ČINNOSŤ
2023

2023

Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Predseda redakčnej rady a vedecký redaktor:

prof. Dr. iur. JUDr. Ing. Michal Turošík, PhD.

Predseda edičnej komisie:

prof. JUDr. Milan Ďurica, PhD.

Recenzenti:

doc. JUDr. Adrián Vaško, PhD.

JUDr. Monika Némethová, PhD., univ. doc.

Zostavovateľ:

JUDr. Aneta Kšenzíghová, MBA

Vydavateľ:

Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Príspevky neprešli jazykovou korektúrou.

Za obsahovú a jazykovú stránku textu sú zodpovední autori publikovaných príspevkov.

Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

ISBN 978-80-557-2089-0

EAN 9788055720890

<https://doi.org/10.24040/2023.9788055720890>

Recenzovaný vedecký Zborník príspevkov z fakultného kola súťaže ŠTUDENTSKÁ VEDECKÁ A ODBORNÁ ČINNOSŤ 2023 je publikovaný a šírený ako open access publikácia na základe podmienok Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (uviedenie autora).

OBSAH

Predhovor	4
Bc. Terézia Gajdošová Diskvalifikácia z výkonu funkcií v obchodných spoločnostiach	5
Bc. Paulína Sádecká Týranie osôb mužského pohlavia (realita alebo latentná trestná činnosť).....	25
Solomiia Stets Ako si Rusko tvorí nové dejiny	56
JUDr. Tomáš Zábrenszki Porovnanie ukladaných trestov vybraných krajín Európskej únie vo vzťahu k drogovej trestnej činnosti a možný nesúlad slovenskej legislatívy s právom Európskej únie	81

Predhovor

Magický svet vedy. Ako vstúpiť do tohto sveta a čo vám poskytne? Tak ako to v živote býva, môžete tam vstúpiť cieľavedome, alebo náhodne. Žiaden zo spôsobov nepredurčuje úspech.

Právo patrí medzi dynamicky sa rozvíjajúce vedné oblasti, ktoré poskytuje široký priestor na vedecké skúmanie. Ak sa mu upíšete, bude to pre vás znamenať to, čo pre horolezca výstup na osemtisícovku. Právnická fakulta je pre našich študentov akýmsi pomyselným základným táborom, ktorý ich má pripraviť na všetky náročné výstupy.

Po skončení pandemického obdobia sme sa rozhodli obnoviť študentskú vedeckú odbornú činnosť, ktorá má na vysokých školách dlhoročnú tradíciu. Po počiatočnom väčšom záujme ostalo päť odvážnych študentov, ktorých oslovili témy ponúkané od pedagógov a ktorí vypracovali písomné práce a predložili ich do súťaže. Porota mala ťažkú úlohu, keď mala v silnej konkurencii vybrať tri najlepšie. Na ďalší výstup, a to do česko-slovenského kola, ktoré sa konalo v Prahe sa odhodlali dvaja študenti. Obidvaja vo svojich sekciách získali druhé miesto, čím sa priblížili k svojmu prvému vrcholovému štítu. Ich prvovýstup bol veľmi úspešný. A čo im poskytol? Nové poznanie, nové skúsenosti, nadšenie pre vedu a veľmi dobré predpoklady pre ďalší odborný rozvoj.

Predkladáme vám zborník štyroch prác, štyroch našich študentov, ktorí súťažili v rámci študentskej vedeckej odbornej činnosti v akademickom roku 2022-2023 ako príklad ich snaženia sa a ako príklad dobrej spolupráce študentov a pedagógov, ktorí ich viedli.

Všetkým je potrebné vysloviť poďakovanie od vedenia fakulty. Naším študentom prajeme veľa ďalších úspechov v magickom svete práva.

prof. JUDr. Milan Ďurica, PhD.

Bc. Terézia Gajdošová

Diskvalifikácia z výkonu funkcií v obchodných spoločnostiach

Abstrakt

Cieľom práce je vymedzenie cieľov a funkcií inštitútu diskvalifikácie a následná analýza, do akej miery ich tento inštitút spĺňa v aplikačnej praxi. Práca je v teoretickej časti zameraná na vymedzenie pojmu diskvalifikácia, jej funkcie a následne diskvalifikačné dôvody a účinky vylúčenia. Následne v praktickej časti skúma prvky, ktoré inštitút diskvalifikácie v praxi oslabujú. V práci je používaná metóda analýzy a komparácie.

Kľúčové slová:

diskvalifikácia, vylúčenie, štatutárny zástupca, diskvalifikačné dôvody, účinky diskvalifikácie, funkcie diskvalifikácie, obchodné spoločnosti

Úvod

Zákon č. 87/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, ako významná novela priniesla do odvetvia Obchodného práva niekoľko zmien. Jednou z novinek, ktoré táto novela priniesla, je aj zavedenie inštitútu diskvalifikácie do Slovenského právneho poriadku.

Diskvalifikácia bola zaradená do nášho právneho poriadku v reakcii na dlhodobo pretrvávajúce problémy v oblasti práva obchodných spoločností a v podnikateľskom prostredí. Do prijatia tejto novely neobsahoval Slovenský právny poriadok možnosti, ako sa môže spoločnosť brániť proti svojim štatutárom, ktorí konali voči spoločnosti nelojálne, uprednostnili svoje záujmy pred záujmami spoločnosti alebo akokoľvek poškodili obchodnú spoločnosť svojím konaním.

Téma prekladanej práce študentskej vedeckej odbornej činnosti ma oslovila predovšetkým kvôli môjmu osobnému záujmu pre oblasť obchodného práva a najmä práva obchodných spoločností. Zároveň si myslím, že inštitút diskvalifikácie osôb v práve obchodných spoločností je jedným z inštitútov, ktoré nie sú laickej verejnosti známe. Pojem diskvalifikácia je od svojho zavedenia do našej právnej úpravy až dodnes pomerne neznámym inštitútom pre množstvo štatutárnych zástupcov, teda najmä pre tých, ktorých sa to najviac týka.

Cieľom práce bude poukázať na význam inštitútu diskvalifikácie, vymedziť dôvody, kedy môže byť osoba z výkonu svojej funkcie v obchodnej spoločnosti diskvalifikovaná, opísať

a následne analyzovať účinky diskvalifikácie, ktoré môže spôsobiť pre diskvalifikovanú osobu. V úvode sa budeme venovať aj legislatívnej úprave diskvalifikácie a pôvodu tohto inštitútu. Primárnym cieľom práce je výskum, do akej miery spĺňa tento inštitút svoje funkcie a ciele, ktoré zákonodarca pri jeho kreovaní sledoval.

Zdrojom práce sú najmä právne predpisy, ktoré tento inštitút upravujú spolu s dôvodovými správami k novelám, ktoré zaviedli tento inštitút. V práci sú citované aj významné monografie a knižné publikácie, ktoré sa tomuto inštitútu venujú. Z vedeckých monografií pri písaní práce ma zaujala predovšetkým tvorba JUDr. Lenky Ušiakovej, PhD.

Medzi metódy použité pri písaní práce v rámci študentskej vedeckej odbornej činnosti som zvolila predovšetkým metódu analýzy inštitútu diskvalifikácie osôb v práve obchodných spoločností. Následne využívam aj metódu komparácie, a to najmä pri porovnaní účelu zákonodarcu pri zavedení inštitútu diskvalifikácie s jeho súčasným praktickým stavom.

Predkladaná práca vypracovaná v rámci študentskej vedeckej odbornej činnosti by mohla byť prínosom pre každého, kto sa zaujíma o právo obchodných spoločností či obchodné právo vo všeobecnosti, nakoľko diskvalifikácia tvorí pomerne zložitý inštitút tohto odvetvia a jej právna úprava je rozdrobená do viacerých právnych predpisov. Najväčším prínosom by však mohla byť práve pre osoby, ktoré vykonávajú funkciu štatutárneho zástupcu v obchodnej spoločnosti alebo družstve.

1. Pramene inštitútu diskvalifikácie osôb z výkonu funkcií v obchodných spoločnostiach

Tak ako pri množstve významných právnych inštitútoch, i pri diskvalifikácii je vhodné, aby sme pramene tohto inštitútu rozdelili do dvoch skupín. Hovoríme o prameňoch materiálnych a formálnych.

Pri materiálnych prameňoch diskvalifikácie je dôležité hovoriť o materiálnych, vonkajších vplyvoch, ktoré napomohli vzniku tohto inštitútu. Vo všeobecnosti materiálne pramene práva definujeme ako všetky podmienky života v danej spoločnosti, ktoré sú kľúčové pre vytváranie práva, a podľa ktorých sa tvorba práva realizuje. Nemusia nevyhnutne však len ovplyvňovať vytváranie nového práva, ale môžu ovplyvniť aj existenciu už jestvujúceho práva a môžu iniciovať jeho zmenu.¹

Pri zavedení diskvalifikácie môžeme hovoriť o tej možnosti, kedy zákonodarca z časti vytvoril nové ustanovenia, pod ktoré diskvalifikáciu zaradil, avšak zaradil ich v úvode

¹ VEČEŘA, M., GERLOCH A. a kolektív: Teória práva (2. vydanie). Žilina : Eurokódex, 2008, s. 75.

spomínanou novelou do už existujúcich právnych predpisov. Pri inštitúte diskvalifikácie teda absentuje samostatný právny predpis, ktorého úprava by bola zameraná iba na tento inštitút.

Medzi materiálne pramene, ktoré umožnili transponovať diskvalifikáciu do Slovenského právneho poriadku, by sme mohli jednoznačne zaradiť pretrvávajúce problémy, ktoré dlhodobo zhoršovali kvalitu podnikateľského prostredia. V mnohých prípadoch boli nepriaznivé následky vyvolané samotnými zástupcami spoločností, teda štatutárnymi orgánmi, ktorí zneužívali svoje postavenie, konali v rozpore so záujmami spoločnosti, v ktorej pôsobili či dokonca v rozpore s dobrými mravmi. Tak ako sme už v úvode naznačili, štatutárni zástupcovia často uprednostňovali svoje záujmy pred záujmami spoločnosti. Takéto konanie však zapríčiňovalo istú ujmu spoločnosti, ale aj osobám, ktoré boli so spoločnosťou v akomkoľvek záväzkovo-právnom vzťahu. Tým máme na mysli predovšetkým veriteľov takýchto spoločností.

Odpoveďou na tieto problémy v rámci ekonomického a obchodného prostredia na území Slovenskej republiky bolo práve aj prijatie inštitútu diskvalifikácie do nášho právneho poriadku. Druhou skupinou prameňov práva sú formálne pramene, ktoré takpovediac zhmotňujú materiálne pramene práva. O formálnych prameňoch môžeme hovoriť ako o konkrétnych formách právnych noriem. Sem môžeme zaradiť napríklad právne predpisy, právnu obyčaj, normatívne akty, či dokonca, v anglosaskom právnom systéme významné, súdne precedensy.

Jedným z podstatných formálnych prameňov inštitútu diskvalifikácie je *Company Directors Disqualification Act 1986* (skrátene CDDA). Ide o právny predpis pochádzajúci z britskej právnej úpravy, a teda hovoríme o predpise, ktorý pochádza z anglosaského systému práva. Vo všeobecnosti platí, že anglosaský systém práva je v mnohých ohľadoch odlišný od nášho, kontinentálneho systému práva. Aj napriek tomu sa však náš zákonodarca inšpiroval týmto právnym predpisom, ktorý bol aj vzhľadom na dobu, v ktorej bol vydaný, veľmi pokrokovým predpisom.

Už z prekladu názvu je však zrejmé, že ide predovšetkým pôvodne o úpravu diskvalifikácie riaditeľa z výkonu funkcie. V kontexte nášho právneho poriadku by sme však za „riaditeľa“ mohli považovať osobu, ktorá zodpovedá za chod spoločnosti, zastupuje ju a robí v jej mene potrebné úkony. Môžeme teda povedať, že v ponímaní Slovenskej právnej úpravy hovoríme o štatutárnom zástupcovi spoločnosti či družstva. Tento predpis obsahuje základné vymedzenie pojmu diskvalifikácia, ktorú klasifikuje ako proces, pri ktorom je osoba zbavená spôsobilosti vykonávať funkciu zástupcu spoločnosti. V tomto duchu sa prebratím inštitútu diskvalifikácie do nášho právneho poriadku inšpiroval aj slovenský zákonodarca. Dokument CDDA z roku 1986 však nebol do slovenskej právnej úpravy prevzatý celý, a medzi ním a predpismi Slovenskej republiky, ktoré upravujú inštitút diskvalifikácie, existuje množstvo

odlišností. Je to najmä z dôvodu, ktorý sme už spomenuli, a to rozdielnosť anglosaského právneho systému a kontinentálneho právneho systému. CDDA bol od roku 1986 niekoľkokrát novelizovaný novšími právnymi predpismi. Jeho jadro však zostalo zachované a diskvalifikácia zostáva najmä v Spojenom kráľovstve pomerne využívaným inštitútom.

V rámci vnútroštátnych prameňov môžeme hovoriť predovšetkým o význame Ústave Slovenskej republiky ako o právnom predpise najvyššej právnej sily. Ústava Slovenskej republiky v čl. 35 ods. 1 hovorí, že „Každý má právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň, ako aj právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť.“² Právo slobodného výberu povolania a právo slobodne podnikat' je podstatným právom, ktoré je postavené na demokratických princípoch. Podstata slobody podnikania spočíva v tom, že občania majú slobodu rozvíjať svoju samostatnú ekonomickú či zárobkovú činnosť. Je však dôležité, aby túto činnosť vykonávali v súlade s platnou právnou úpravou, z ktorej im vyplývajú práva či povinnosti. Ústava Slovenskej republiky v čl. 35 ods. 2 hovorí o tom, že zákonodarca môže zákonom obmedziť alebo určiť podmienky pre výkon niektorých funkcií, činností či povolaní.³ Inštitút diskvalifikácie je práve jedným takých inštitútov, kedy výkon funkcie, v tomto prípade výkon funkcie štatutárneho zástupcu, reguluje zákonodarca prostredníctvom platnej právnej úpravy. Práve týmto článkom Ústavy Slovenskej republiky sa teda na jednej strane poskytuje možnosť slobodného podnikania všetkým občanom, avšak na druhej strane Ústava hovorí aj o možnosti zákonodarcu vymedziť občanom podmienky a uložiť povinnosti pri výkone funkcií a činností súvisiacich s podnikaním.

Pre účely našej práce sú však veľmi podstatnými prameňmi inštitútu diskvalifikácie najmä vnútroštátne právne predpisy a konkrétne zákony, ktoré vo svojom znení upravujú dôvody a následky diskvalifikácie, či register diskvalifikácií ako verejnú evidenciu diskvalifikovaných osôb.

Samotnú možnosť diskvalifikovať osoby v rámci práva obchodných spoločností zaviedla nami v úvode spomínaná novela Obchodného zákonníka č. 87/2015 Z. z. Táto novela zaviedla do Obchodného zákonníka inštitút diskvalifikácie. Obchodný zákonník od účinnosti tejto novely obsahuje v § 13a ods. 1 ustanovenie, ktoré hovorí, že na základe rozhodnutia, či už súdu alebo iného orgánu, môže byť fyzická osoba diskvalifikovaná. Pokiaľ o diskvalifikácii fyzickej osoby z výkonu funkcie v obchodnej spoločnosti rozhoduje orgán iný ako súd, v takomto prípade ustanovenie §13a ods. 1 určuje podmienku, že takéto rozhodnutie iného orgánu musí byť

² Čl. 35 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, z. č. 460/1992 Zb.

³ Čl. 35 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, z. č. 460/1992 Zb.

preskúmateľné súdom. Čo sa týka doby diskvalifikácie, toto ustanovenie vymedzuje dobu na tri roky, pokiaľ individuálne rozhodnutie o diskvalifikácii neurčí inú dobu diskvalifikácie. Funkcie, z ktorých môže byť fyzická osoba diskvalifikovaná, vymedzuje toto ustanovenie nasledovne: „... fyzická osoba nesmie vykonávať funkciu člena štatutárneho orgánu alebo člena dozorného orgánu v obchodnej spoločnosti alebo družstve (ďalej len „vylúčený zástupca“). To platí rovnako aj pre pôsobenie ako vedúci organizačnej zložky podniku, vedúci podniku zahraničnej osoby, vedúci organizačnej zložky podniku zahraničnej osoby alebo prokurista.“⁴ V poslednej časti tohto ustanovenia Obchodného zákonníka zákonodarca špecifikuje funkcie, z ktorých môže byť fyzická osoba diskvalifikovaná. Ide predovšetkým o tie funkcie v rámci obchodných spoločností alebo družstva, pri ktorých je táto osoba v rámci svojej funkcie oprávnená zastupovať obchodnú spoločnosť alebo družstvo a je nositeľom konkrétnych práv, kompetencií a povinností, ktoré jej z tejto funkcie vyplývajú. V ods. 2 ustanovenia §13a zákonodarca vymedzuje, že rozhodnutím o diskvalifikácii fyzickej osoby je každé rozhodnutie, o ktorom to ustanoví zákon. Konkrétne diskvalifikačné dôvody sú vymedzené v rôznych právnych predpisoch podľa príslušných právnych odvetví. Jednotlivým ustanoveniam príslušných zákonov, ktoré ustanovujú, kedy je možné diskvalifikovať fyzickú osobu z výkonu funkcie v obchodnej spoločnosti, sa budeme venovať v rámci kapitoly zaoberajúcej sa diskvalifikačnými dôvodmi.⁵

Pri špecifikovaní súčasnej právnej úpravy inštitútu diskvalifikácie je dôležité aj poznať zámer zákonodarcu pri zavedení a následnom posilnení inštitútu diskvalifikácie do slovenského právneho poriadku. Tento zámer vyplýva z Dôvodovej správy Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, ktoré Legislatívnej rade vlády predložilo na rokovanie návrh novely Obchodného zákonníka. Vo všeobecnej časti dôvodovej správy vymedzilo Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky aj základné dôvody, prečo by mala platná právna úprava obsahovať možnosť diskvalifikovať fyzické osoby z výkonu funkcií v obchodných spoločnostiach. Jedným z dôvodov bola potrebná reakcia zákonodarcu na pretrvávajúce problémy v podnikateľskom prostredí, najmä problémy súvisiace s priebehom konkurzu či reštrukturalizácie. Ďalším dôvodom bola eliminácia poškodzovania osôb veriteľov, a to najmä v rámci spomínaného konkurzu alebo reštrukturalizácie. Najdôležitejším cieľom, ktorého dosiahnutie považuje Ministerstvo spravodlivosti za nevyhnutné práve prostredníctvom zavedenia inštitútu diskvalifikácie, bolo preto práve posilnenie zodpovednosti osôb, ktoré vykonávajú niektorú z vyššie uvedených funkcií v obchodných spoločnostiach. Keďže dôvodová

⁴ Pozri čl. 13a ods. 1 z. č. 513/1991 Zb., Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov

⁵ Pozri kapitolu č. 3, Dôvody diskvalifikácie a jej účinky

správa sa do značnej miery venuje aj iným novelizačným ustanoveniam Obchodného zákonníka, inštitút diskvalifikácie príliš detailne neopisuje. V osobitnej časti však dôvodová správa uvádza len dva základné dôvody, ktorých naplnením môže dôjsť k diskvalifikácii fyzickej osoby. Prvým z nich je právoplatné rozhodnutie, ktorým sa fyzickej osobe uložil trest zákazu činnosti podľa § 61 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon v znení neskorších predpisov. Druhým dôvodom diskvalifikácie uvedeným v Dôvodovej správe je „rozhodnutie, pri ktorom sa bude mať za to, že ide o rozhodnutie o diskvalifikácii.“⁶ Dôvodová správa zároveň nasledovne uvádza, čo uvedené rozhodnutie predstavuje. Ide predovšetkým o porušenie povinnosti fyzickej osoby, ktorá vykonáva funkciu štatutárneho zástupcu, podať návrh na vyhlásenie konkurzu včas a to v súvislosti s uložením zmluvnej pokuty. Ako som už spomenula, diskvalifikačným dôvodom venujeme osobitne samostatnú kapitolu. Dôvodová správa ďalej uvádza aj dobu, na ktorú môže byť fyzická osoba rozhodnutím diskvalifikovaná a to nasledovne: ak v rozhodnutí o diskvalifikácii absentuje vymedzenie obdobia, na ktoré bude osoba diskvalifikovaná, platí, že táto doba je tri kalendárne roky (všeobecná doba). Ak však je v rozhodnutí uvedená konkrétna doba diskvalifikácie osoby, platí, že osoba bude diskvalifikovaná práve na túto dobu (špeciálna doba).⁷ V dôvodovej správe sú špecifikované aj niektoré účinky diskvalifikácie, ktoré budú tiež predmetom samostatnej kapitoly tejto práce.

§ 13a Obchodného zákonníka prešiel v roku 2017 významnou novelou, ktorá zvyšuje efektivitu inštitútu diskvalifikácie. Hovoríme o novele č. 264/2017 Z. z., ktorou sa mení a dopĺňa zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov. Táto novela sa pokúsila o posilnenie významu inštitútu diskvalifikácie a to takým spôsobom, že do § 13a doplnila možnosť vydania rozhodnutia o diskvalifikácii aj iným orgánom než súdom. Dôvodová správa k zákonu č. 264/2017 Z. z. špecifikovala ako primárny cieľ zmeny právnej úpravy posilnenie už existujúceho inštitútu diskvalifikácie a zväčšenie rozsahu zodpovednosti štatutárnych zástupcov v rámci výkonu svojich funkcií.⁸ Je dôležité však pripomenúť, že orgány iné ako sudy nemajú v pri vydávaní rozhodnutí o diskvalifikácii osôb od účinnosti tejto novely rovnaké postavenie ako sudy. Orgány odlišné od súdov môžu v rámci svojej kompetencie vydať rozhodnutie o diskvalifikácii iba z určitých diskvalifikačných dôvodov. Najväčšia právomoc pri vydávaní rozhodnutí o diskvalifikácii osôb tak stále zostáva v rukách súdnictva.

⁶ Dôvodová správa k zák. č. 87/2015 Z. z. Obchodný zákonník [k 14.04.2015]. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=412993>

⁷ UŠIAKOVÁ, L.: Diskvalifikácia z výkonu funkcie v obchodnom práve. Belianum: Banská Bystrica, 2022. s. 150.

⁸ Dôvodová správa k zák. č. 264/2017 Z. z. Obchodný zákonník [k 18.08.2017]. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=441916>

2. Vymedzenie pojmu diskvalifikácia a jej funkcie

Pre pochopenie tohto pomerne zložitého inštitútu práva obchodných spoločností je nevyhnutné vysvetlenie a vymedzenie pojmu diskvalifikácie. Čo to znamená diskvalifikácia? S týmto pojmom sa určite väčšina z nás v osobnom živote už stretla. Dalo by sa však predpokladať, že pojem diskvalifikácia je verejnosti známy skôr z iných odvetví než tých právnych. Ako príklad by sme mohli použiť diskvalifikáciu ľudí, ktorí sa venujú športovej aktivite na profesionálnej úrovni. V tomto prípade by sme mohli o diskvalifikácii hovoriť ako o anulovaní výsledkov, ktoré tieto osoby dosiahli, prípadne zákaz zúčastnenia sa ďalších športových podujatí.

Ak však hovoríme o práve obchodných spoločností či diskvalifikácii osôb z výkonu funkcií štatutárnych zástupcov, je nutné, aby sme tento inštitút vnímali pomerne odlišne. Diskvalifikácia v rámci tohto právneho odvetvia znamená, že rozhodnutím súdu alebo iného orgánu sa na určitú dobu zakáže výkon funkcie štatutárneho orgánu v obchodnej spoločnosti alebo v družstve. Rozhodnutie orgánu alebo súdu o diskvalifikácii osoby nemôže, samozrejme, vychádzať zo svojvôle týchto orgánov. Rozhodnutiu o diskvalifikácii osoby predchádza naplnenie diskvalifikačných dôvodov. Takéto rozhodnutie sa týka výlučne tej osoby, ktorá sa svojím konaním alebo opomenutím konania dopustila naplnenia jedného z diskvalifikačných dôvodov.

V rámci tejto kapitoly sa pozrieme aj na okruh osôb, ktoré môžu podliehať rozhodnutiu o diskvalifikácii, a teda osoby, ktoré môžu byť z výkonu funkcie diskvalifikované. Diskvalifikované môžu byť tie osoby, ktoré vykonávajú funkciu štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti alebo dozorného orgánu obchodnej spoločnosti či družstva. Rovnako sa účinky diskvalifikácie vzťahujú aj na funkciu vedúcich organizačných zložiek podniku či vedúcich podniku zahraničných osôb alebo ich organizačných zložiek. Tento inštitút sa vzťahuje aj na osoby, ktoré zastupujú obchodné spoločnosti ako prokuristi.⁹

V predchádzajúcom odseku sme si zadefinovali funkcie, z ktorých výkonu môžu byť osoby vylúčené. Je nutné však poukázať aj na skutočnosť, že pokiaľ bude právoplatným rozhodnutím súdu diskvalifikovaná osoba, ktorá vykonávala funkciu štatutárneho zástupcu napríklad v spoločnosti s ručením obmedzeným, nemôže vykonávať ani žiadnu inú z vyššie uvedených funkcií. Tento zákaz alebo vylúčenie sa taktiež vzťahuje na tie funkcie, ktoré by táto osoba chcela vykonávať v inej forme obchodnej spoločnosti či družstve.

⁹ Pozri čl. 13a ods. 1 z. č. 513/1991 Zb. v znení neskorších predpisov

Čo sa týka negatívneho vymedzenia okruhu osôb, ktoré môžu byť diskvalifikované, je nutné upozorniť aj na výkon funkcií, ktorých sa rozhodnutie o vylúčení nebude dotýkať. Osoba, ktorá bola právoplatným rozhodnutím súdu alebo iného orgánu o diskvalifikácii vylúčená z funkcií v obchodných spoločnostiach, môže naďalej vykonávať funkciu zákonného zástupcu alebo riadiaceho zamestnanca podnikateľa.¹⁰ Nie je teda pravidlom, aby takáto osoba prestala v rámci spoločnosti vykonávať akúkoľvek činnosť. Do akej miery sa to však v praxi uplatňuje, zostáva otáznou. Sme toho názoru, že pokiaľ je osoba vylúčená právoplatným rozhodnutím o diskvalifikácii, musela sa, samozrejme, dopustiť naplnenia niektorého z diskvalifikačných dôvodov. Zároveň to znamená, že sa takáto osoba zachovala voči spoločnosti nelojálne alebo nekonala s potrebnou mierou odbornosti či profesionality. Nastáva teda otázka, či by takáto osoba bola schopná naďalej vykonávať napríklad funkciu vedúceho alebo riadiaceho zamestnanca.

Po vymedzení pojmu diskvalifikácie je dôležité, aby sme sa oboznámili aj s funkciami, ktoré by malo zavedenie tohto inštitútu do nášho právneho poriadku plniť. Tieto funkcie je možné vyvodíť či už zo spomínaných dôvodových správ k novelám Obchodného zákonníka alebo zo všeobecnej právnej teórie. Ako sme už v práci uviedli, inštitút diskvalifikácie vznikol ako odpoveď na dlhodobé pretrvávajúce problémy týkajúce sa predovšetkým podnikateľského prostredia. Jednou z funkcií tohto inštitútu je v nadväznosti na vyššie uvedené odstrániť škodlivé následky, ktoré spôsobili osoby vykonávajúce funkciu štatutárneho orgánu tým, že pristupovali ku spoločnosti značne nelojálne, neplnili si svoju funkciu a povinnosti z nej vyplývajúce dostatočne profesionálne, či úmyselne uprednostnili svoje záujmy pred záujmami samotnej spoločnosti. Možnosť diskvalifikácie by teda zároveň mohla pôsobiť aj motivačne na tých, ktorí by potenciálne svojím konaním mohli spôsobiť spoločnosti alebo jej veriteľom ujmu. Túto funkciu by sme mohli vo všeobecnosti pomenovať ako motivačnú či preventívnu. Ďalšou z dôležitých funkcií tohto inštitútu je sankčná alebo represívna funkcia. Pod sankčnou funkciou rozumieme práve konkrétne rozhodnutie o vylúčení osoby. Môžeme ju chápať ako určitú formu trestu, ktorý postihuje konkrétnu osobu, ktorá sa svojím správaním dopustila naplnenia diskvalifikačných dôvodov. Represívna funkcia by sa zároveň mohla vnímať ako individuálna prevencia, a teda aby sa osoba, ktorá bola rozhodnutím súdu alebo iného orgánu diskvalifikovaná, v budúcnosti zdržala obdobného konania a nebola tak opätovne diskvalifikovaná. Diskvalifikácia má vplývať aj na samotné spoločnosti, v ktorých vylúčená

¹⁰ PATAKYOVÁ M., MAMOJKA M., DURČINSKÁ J. a kol.: Hospodárske právo, I. Diel. Wolters Kluwer: Bratislava, 2019. s. 217.

osoba vykonávala funkciu, či na tretie strany, ktoré boli s takouto spoločnosťou v právnom vzťahu. Tieto subjekty by mal tento inštitút ochraňovať práve pred nežiaducim konaním štatutárneho zástupcu alebo vylúčenej osoby. Túto funkciu je tiež možné vnímať aj z hľadiska preventívnej ochrany, a teda aby inštitút diskvalifikácie odradil štatutára od takého konania, ktoré by bolo spôsobilé spoločnosti alebo tretím osobám privodiť ujmu. Všetky tieto funkcie je možné zároveň vnímať ako súbor cieľov, ktoré má zavedenie diskvalifikácie do Slovenského právneho poriadku splňať. Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že diskvalifikácia primárne slúži ako zákonný nástroj, ktorým by mala byť upevnená a posilnená právna zodpovednosť osôb, ktoré vykonávajú funkciu štatutárneho zástupcu spoločnosti. Na to, do akej miery sú tieto funkcie účinné, sa pozrieme v praktickej časti našej práce.

3. Dôvody diskvalifikácie a jej účinky

Pre potreby našej práce by bolo neúčelné podrobne sa oboznamovať s problematikou diskvalifikačných dôvodov. Je však nevyhnutné, aby sme poznali aspoň základné kategórie dôvodov, pre ktoré môže byť osoba z výkonu funkcie štatutárneho orgánu vylúčená.

Pri hľadaní právnych predpisov, ktoré tieto diskvalifikačné dôvody upravujú, narážame na prvý problém týkajúci sa práve ich prehľadnosti. Diskvalifikačné dôvody sú upravené nejednotne, neexistuje teda iba jeden právny predpis, ktorý by ich vymedzil a špecifikoval. Poznanie diskvalifikačných dôvodov je ale dôležité najmä z toho hľadiska, aby osoba vykonávajúca funkciu štatutárneho orgánu vedela, akého konania sa má zdržať, prípadne akému opomenutiu konania sa má vyhnúť, aby sa do vylúčenia z tejto funkcie nedostala.

Naplnenie diskvalifikačných dôvodov je nevyhnutným prvkom, ktorý samotné vylúčenie spôsobí. Bez naplnenia týchto dôvodov by teda nebolo možné akúkoľvek osobu z výkonu vyššie menovaných funkcií vylúčiť. Tvoria neoddeliteľnú súčasť tohto inštitútu.

Ako sme už viackrát v práci uviedli, k samotnému naplneniu diskvalifikačných dôvodov môže dôjsť rôznymi spôsobmi. Najčastejšie tieto spôsoby spočívajú v tom, že osoba sa svojim konaním dopustí porušenia práv a povinností, ktoré jej z výkonu funkcie štatutárneho orgánu vyplývajú. Druhým spôsobom je práve to, že osoba opomenie konať v niečom, v čom bola konať povinná. V takomto prípade sa nehľadí ani na formu zavinenia, a teda či takáto osoba konala úmyselne alebo neúmyselne. Otázkou zavinenia sa nezaoberá ani samotný súd, ktorý o diskvalifikácii osoby rozhoduje.

Ak sa pozrieme na základné kategórie diskvalifikačných dôvodov v odbornej literatúre, zistíme, že dôvody, ktoré spôsobujú vylúčenie osoby, môžeme rozdeliť práve do dvoch, resp. troch základných kategórií.

Prvou kategóriou sú dôvody, na základe ktorých vydá súd rozhodnutie o diskvalifikácii a to v rámci trestného konania. Je dôležité pripomenúť, že v tomto prípade môže rozhodnutie vydať jedine súd, rozhodnutie iného orgánu, ktoré by bolo súdom preskúmateľné teda neprichádza do úvahy. Pri tomto druhu diskvalifikačných dôvodov vychádzame z právnej úpravy Trestného zákona, ktorý vo svojom ustanovení § 61 ods. 10 uvádza, že ak bol právoplatným rozsudkom súdu uložený osobe vykonávajúcej funkciu štatutárneho orgánu v obchodnej spoločnosti alebo družstve uložený trest zákazu činnosti, ide o diskvalifikačný rozsudok.¹¹

Druhú kategóriu tvoria opäť rozhodnutia súdov. Tentokrát však ide o rozhodnutie, ktoré súd vydá v rámci insolvenčných konaní. To tejto kategórie možno zaradiť tri druhy diskvalifikačných dôvodov. Tieto druhy pramenia zo Zákona o konkurze a reštrukturalizácií. Prvý z týchto dôvodov vzniká vtedy, ak štatutárny orgán poruší svoju povinnosť podať návrh na vyhlásenie konkurzu.¹² Za splnenie tejto povinnosti sa považuje to, ak štatutárny orgán podá návrh na vyhlásenie konkurzu spoločnosti riadne ale aj včas, a teda v lehote do 30 dní odkedy sa dozvedel o tom, že spoločnosť sa nachádza v úpadku. Druhý diskvalifikačný dôvod spadajúci do tejto kategórie vzniká v prípade, ak štatutárny orgán poruší povinnosť poskytnúť súčinnosť alebo poruší povinnosť počas trvania malého konkurzu. Zákon o konkurze a reštrukturalizácií totiž stanovuje úpadcovi povinnosť, aby správcovi poskytol potrebnú súčinnosť v takom rozsahu, v akom ju samotný správca požaduje. V prípadoch, kedy sa jedná o úpadcu – právnickú osobu prechádza táto povinnosť aj na štatutárny orgán.¹³ Posledným druhom diskvalifikačných dôvodov, ktoré spadajú do tejto kategórie, je právoplatné rozhodnutie súdu, v ktorom súd zruší oddĺženie osoby, kvôli jej nepoctivému zámeru.¹⁴

Tretiu a zároveň poslednú kategóriu diskvalifikačných dôvodov predstavujú rozhodnutia, ktoré trestajú nesplnenie iných povinností stanovených zákonom. Pri týchto diskvalifikačných dôvodoch je nutné spomenúť niekoľko dôležitých skutočností. Práve pri týchto dôvodoch môžeme po prvýkrát hovoriť o možnosti, kedy rozhodnutie o vylúčení je oprávnený vydať aj iný orgán ako súd. Druhou podstatnou skutočnosťou je, že práve pri tejto kategórii dôvodov nachádzame najväčšiu rozptýlenosť právnej úpravy. Dôvody tvoriace túto kategóriu môžeme nájsť aj napríklad v Zákone o správe daní a poplatkov či dokonca v Exekučnom poriadku. Ak hovoríme o porušení povinnosti vyplývajúcej práve zo Zákona o správe daní a poplatkov, vtedy môže rozhodnutie o vylúčení vydať príslušný správca dane.

¹¹ Pozri § 61 ods. 10 zákona č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon v znení neskorších predpisov

¹² Pozri § 11a ods. 6 zákona č. 7/2005 Z. z., Zákon o konkurze a reštrukturalizácií v znení neskorších predpisov

¹³ Pozri § 74 ods. 1 a 2 zákona č. 7/2005 Z. z., Zákon o konkurze a reštrukturalizácií v znení neskorších predpisov

¹⁴ Pozri § 166f ods. 5 zákona č. 7/2005 Z. z., Zákon o konkurze a reštrukturalizácií v znení neskorších predpisov

Rovnako dôležité ako diskvalifikačné dôvody sú účinky, ktoré môže vylúčenie osoby spôsobiť. Hroziace účinky diskvalifikácie naplňajú do podstatnej miery samotný účel diskvalifikácie. Prostredníctvom nich naplňa tento inštitút svoju podstatu a funkcie. Ak totiž osoby, ktoré by potencionálne mohli naplniť diskvalifikačné dôvody, vopred poznajú následky, ktoré im môže vylúčenie spôsobiť, môže ich to do značnej miery pri ich konaní ovplyvniť. Môžeme hovoriť tak o naplňaní funkcie generálnej prevencie.

Najpodstatnejším účinkom diskvalifikácie je, že vylúčený zástupca nesmie počas doby uvedenej v rozhodnutí alebo počas všeobecnej trojročnej lehoty vykonávať funkciu štatutárneho zástupcu, prokuristu a všetkých vyššie menovaných funkcií. Tento zákaz sa vzťahuje rovnako aj na nepriame konanie takejto vylúčenej osoby. Nesmie teda konať ani prostredníctvom inej osoby, a tak vykonávať funkcie, ktoré prináležia iba štatutárnemu orgánu. Tento účinok, ktorý vylúčenie osoby spôsobuje, by sme mohli označiť aj samotný účel tohto inštitútu.

Ďalší účinok diskvalifikácie spočíva v konkrétnej povinnosti a to, že vylúčený zástupca je povinný bezodkladne po tom, čo rozhodnutie o vylúčení nadobudne právoplatnosť, oznámiť túto skutočnosť spoločnosti alebo družstvu, v ktorej vykonával príslušné funkcie. Konkrétny súd alebo iný orgán, ktorý rozhodnutie o vylúčení osoby vydal, teda nemá informačnú povinnosť voči spoločnosti, v ktorej pôsobila vylúčená osoba.

Je dôležité spomenúť, že zákonodarca pri kreovaní právnych predpisov týkajúcich sa tohto inštitútu dbal na ochranu tretích strán, s ktorými by v mene spoločnosti uzavrel vylúčený zástupca akýkoľvek právny úkon. Preto, ak by k takej situácii došlo, právne úkony sa nestanú neplatnými, či už absolútne alebo relatívne.¹⁵

Po uplynutí doby diskvalifikácie uvedenej v rozhodnutí nie je vylúčené, aby osoba v budúcnosti vykonávala niektorú z menovaných funkcií. Tento zákaz sa vzťahuje len na dobu uvedenú v príslušnom rozhodnutí.

Posledným účinkom, ktorému sa budeme venovať, je do značnej miery sankčným účinkom. Vylúčený zástupca spoločnosti a údaje o ňom sa totiž povinne zverejňujú vo verejnej evidencii diskvalifikovaných osôb – registri diskvalifikácií, ktorý vedie Okresný súd v Žiline. Táto evidencia je verejnosti prístupná na webovom sídle Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky. Zverejnenie údajov, predovšetkým mena a priezviska diskvalifikovanej osoby pôsobí v tomto prípade pre konkrétnu osobu ako forma trestu, obdobná zverejneniu odsudzujúceho rozsudku pri právnických osobách.

¹⁵ PATAKYOVÁ M., MAMOJKA M., DURČINSKÁ J. a kol.: Hospodárske právo, I. Diel. Wolters Kluwer: Bratislava, 2019. s. 217.

4. Praktické východiská inštitútu diskvalifikácie

Ako sme v úvode spomenuli, primárnym cieľom predkladanej práce je vymedzenie súčasného stavu inštitútu diskvalifikácie v aplikačnej praxi. Vylúčenie osoby z funkcie štatutárneho zástupcu malo svojím zavedením do slovenského právneho poriadku plniť veľmi významnú úlohu. Malo byť odpoveďou na pretrvávajúce problémy, ktoré sa objavovali v podnikateľskom prostredí. To, do akej miery plní tento inštitút svoje funkcie, ktoré sme vymedzili v rámci teoretickej časti práce, si rozoberieme v rámci nasledujúcej časti práce.

Pri kapitole, v ktorej sme sa venovali účinkom vylúčenia, sme mohli naraziť na prvý problém, ktorý tento inštitút a jeho cieľ môže potencionálne ohroziť. Konkrétne ide o informačnú, oznamovaciu povinnosť zo strany vylúčeného zástupcu voči spoločnosti. Máme za to, že nechávať túto povinnosť na zástupcovi, ktorý práve svojím nezodpovedným alebo nelojálnym konaním či opomenutím konania zapríčinil svoje vylúčenie, je do značnej miery neúčelné. Ak by si totiž vylúčený zástupca takúto povinnosť nespĺnil, mohlo by to mať za následok zrušenie spoločnosti rozhodnutím súdu, nakoľko by orgány spoločnosti neboli ustanovené v súlade so zakladateľským dokumentom.¹⁶ Takýmto spôsobom by totiž mohla byť ohrozená samotná spoločnosť, v ktorej pôsobil vylúčený zástupca. Avšak sú to práve spoločnosti, v ktorých pôsobili vylúčení zástupcovia, ktoré by mali byť taktiež týmto inštitútom chránené. Takéto opomenutie povinnosti informovať spoločnosť o diskvalifikácii by mohlo spôsobiť nepriaznivé následky nielen spoločnosti, ale zároveň aj tretím osobám, ktoré sú s takouto spoločnosťou v záväzkovo-právom vzťahu. Vylúčení zástupcovia tak môžu túto povinnosť využívať vo svoj prospech tým, že zámerne neoznámia spoločnosti svoju diskvalifikáciu. V platných právnych predpisoch absentuje úprava možných sankcií a postihov, ktoré by hrozili vylúčeným zástupcom v prípade, ak by si oznamovaciu povinnosť voči spoločnosti nespĺnili. Právoplatné rozhodnutie o diskvalifikácii osoby súd nedoručuje spoločnostiam alebo družstvám, v ktorých vylúčené osoby pôsobili. Spoločnostiam teda zostáva iba možnosť nahliadnutia do Obchodného registra Slovenskej republiky. Diskvalifikácia osoby totiž spôsobuje jej výmaz zo štatutárnych orgánov v obchodných spoločnostiach, v ktorých takéto funkcie vykonávala. Jedným z riešení tohto problému by preto mohlo byť doručovanie právoplatného rozhodnutia o vylúčení osoby dotknutým obchodným spoločnostiam alebo družstvám zo strany súdu.

¹⁶ Pozri § 68b ods. 1 písm. b) zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov

Za ďalší nedostatok tohto inštitútu vyplývajúci z praxe možno považovať nedostatočný a do značnej miery obmedzený kontrolný, príp. sekundárny sankčný mechanizmus. V tomto prípade hovoríme o systéme kontroly, či je samotné vylúčenie dodržiavané. Neexistuje totiž žiadny samostatný orgán verejnej moci, ktorého právomocou by bolo kontrolovať, či vylúčení zástupcovia dodržiavajú povinnosti, ktoré im boli súdom uložené v rozhodnutí o vylúčení. Najpodstatnejšou povinnosťou je dodržiavanie zákazu činností vyplývajúcich z funkcií štatutárnych zástupcov, a teda či vylúčení zástupcovia nevykonávajú tieto funkcie aj napriek rozhodnutiu o vylúčení, či už priamo alebo prostredníctvom tretích osôb. V právnej úprave absentuje aj možnosť následnej sankcie za nedodržanie zákazu činností vyplývajúcich z výkonu funkcií štatutárnych zástupcov diskvalifikovanou osobou. Práve uvedené dôvody majú za následok destabilizáciu motivačnej, ale i sankčnej či preventívnej funkcie tohto inštitútu, nakoľko vylúčení zástupcovia nemôžu byť opätovne postihnutí za nedodržanie zákazu činností vyplývajúcich z rozhodnutia o vylúčení.

Ako sme už uviedli, jedným z cieľov zákonodarcu pri kreovaní inštitútu diskvalifikácie bolo posilnenie právnej zodpovednosti u osôb, ktoré vykonávajú funkcie štatutárnych zástupcov v rámci obchodných spoločností. Na to, aby diskvalifikácia spĺňala svoj cieľ a najmä svoju preventívnu funkciu, je však potrebné, aby štatutárni zástupcovia poznali tento inštitút a aby im boli známe predovšetkým diskvalifikačné dôvody. Hlavným cieľom predkladanej práce bolo preskúmanie, do akej miery plní inštitút diskvalifikácie osôb a rovnako aj to, do akej miery tento inštitút napĺňa svoje funkcie, ktoré zákonodarca pri jeho kreovaní predpokladal. Hlavný cieľ je realizovaný prostredníctvom výskumu pomocou dotazníka. Dotazník bol určený pre osoby, ktoré vykonávajú funkciu štatutárneho zástupcu alebo prokuristu v akejkoľvek forme obchodnej spoločnosti. Otázky, ktoré obsahoval, sa týkali najmä právneho vedomia o inštitúte diskvalifikácie, znalosti diskvalifikačných dôvodov a taktiež účinkov vylúčenia. Na začiatku dotazníka bola ako prvá respondentom položená otázka, v akej právnej forme spoločnosti vykonávajú funkciu štatutárneho orgánu alebo prokuristu. Väčšina opýtaných respondentov, konkrétne 83% pôsobí ako štatutárny zástupca alebo prokurista v spoločnosti s ručením obmedzeným.¹⁷ Nasledovala otázka, ako dlho vykonávajú funkciu štatutárneho zástupcu alebo prokuristu. Výsledkom bolo, že 78% respondentov vykonáva tieto funkcie menej ako 10 rokov.¹⁸ V poradí tretia otázka sa týkala konkrétneho cieľa tohto dotazníku. V tejto otázke sme sa respondentov opýtali, či poznajú inštitút diskvalifikácie alebo či sa s týmto inštitútom v rámci

¹⁷ Pozri prílohu č. 1

¹⁸ Pozri prílohu č. 2

výkonu svojej funkcie v obchodnej spoločnosti stretli. Až 56% respondentov na túto otázku odpovedalo, že tento inštitút vôbec nepoznajú.¹⁹ Práve tu sa dostávame k zásadnému problému, ktorý výraznou mierou oslabuje cieľ inštitútu diskvalifikácie. Máme na mysli výraznú mieru neznalosti právnej úpravy, predovšetkým ustanovení Obchodného zákonníka, ktorý vymedzuje inštitút diskvalifikácie. Tento problém však zákonodarca v zmysle zásady *ignorantia juris non excusat* (neznalosť zákona neospravedľuje) neovplyvní. Potvrďuje sa tým aj nami v úvode načrtnutá hypotéza, že inštitút diskvalifikácie je verejnosti málo známy, a to aj osobám, ktorých by sa potencionálne mohol týkať. Dotazník obsahoval následne ešte dve otázky, ktoré boli zamerané na to, či respondenti poznajú diskvalifikačné dôvody a účinky. 22% opýtaných respondentov odpovedalo, že z diskvalifikačných dôvodov im je známe iba nepodanie návrhu na vyhlásenie konkurzu riadne a včas. Ostatní respondenti na túto otázku nevedeli odpovedať.²⁰ Z hľadiska účinkov vylúčenia uviedlo 11% opýtaných respondentov zákaz činnosti funkcie štatutárneho zástupcu a 6% uviedlo výmaz z Obchodného registra.²¹ Z uvedených výsledkov z dotazníka si môžeme všimnúť, že medzi opýtanými boli respondenti, ktorým síce je inštitút diskvalifikácie známy, avšak nepoznajú žiadne diskvalifikačné dôvody a ani účinky, ktoré pre nich môže vylúčenie znamenať. Ak sa pozrieme na celkové výsledky, ktoré sme z dotazníka vyhodnotili, najčastejšie bol inštitút diskvalifikácie známy tým osobám, ktoré vykonávajú funkciu štatutárneho zástupcu alebo prokuristu v akciovej spoločnosti a vykonávajú túto funkciu viac ako 15 rokov. Naopak bolo vylúčenie neznáme najmä pre osoby, ktoré tieto funkcie vykonávajú v spoločnosti s ručením obmedzeným a menej ako 10 rokov. Vo všeobecnosti tak môžeme povedať, že pri štatutárnych zástupcoch je jedným z kľúčových faktorov, ktorý ovplyvňuje znalosť ustanovení Obchodného zákonníka, časový úsek alebo časové obdobie, v rámci ktorého uvedené funkcie vykonávajú.

Na základe vyššie uvedeného môžeme konštatovať, že prvkom, ktorý do najväčšej miery ovplyvňuje inštitút diskvalifikácie negatívnym spôsobom, je nízka právna znalosť osôb, ktoré by podľa nášho názoru mali byť právne vzdelané, nakoľko zastávajú v obchodných spoločnostiach významné funkcie a mnohokrát konajú v mene spoločnosti. Ako sme už spomenuli, túto skutočnosť zákonodarca ovplyvniť do významnej miery nevie, avšak za jednu z príčin tohto javu môžeme považovať rozdrobenosť právnej úpravy týkajúcej sa vylúčenia osôb. Predovšetkým hovoríme o právnej úprave vymedzujúcej diskvalifikačné dôvody. Samotné vymedzenie tohto inštitútu ako aj to, čo diskvalifikácia spôsobuje, síce nachádzame v samotnom Obchodnom

¹⁹ Pozri prílohu č. 3

²⁰ Pozri prílohu č. 4

²¹ Pozri prílohu č. 5

zákonníku, ale čo sa týka dôvodov vylúčenia, nenachádzame jednotný právny predpis, ktorý by ich špecifikoval. Ako sme uviedli v kapitole, v ktorej sme sa venovali diskvalifikačným dôvodom, dôvody vylúčenia nachádzame napríklad v Trestnom zákone, v Zákone o konkurze a reštrukturalizácii či dokonca v Zákone o registri partnerov verejného sektora. Máme za to, že takáto neprehľadnosť zákonom vymedzených diskvalifikačných dôvodov môže spôsobiť preukázanú nízku znalosť právnych predpisov. Riešením tohto pretrvávajúceho problému, ktorý nie je v rámci inštitútu diskvalifikácie výnimkou, vidíme v jednotnejšej, a tým pre verejnosť prehľadnejšej, právnej úprave, ktorá by klasifikovala spoločne diskvalifikačné dôvody i účinky vylúčenia osôb. Nízke právne vedomie týkajúce sa tohto inštitútu totiž oslabuje nielen jeho funkcie, ale aj jeho podstatu, účel a cieľ.

Záver

V úvode sme načrtli, že diskvalifikácia je veľmi dôležitým inštitútom, ktorý ovplyvnil do významnej miery dianie v podnikateľskom prostredí. Cieľom zákonodarcu pri zavedení tohto inštitútu do Slovenského právneho poriadku vyplývajúcim predovšetkým z dôvodových správ bolo posilnenie právnej zodpovednosti osôb, ktoré vykonávajú funkciu štatutárneho zástupcu v obchodných spoločnostiach. Vylúčenie má niekoľko veľmi významných funkcií ako je ochranná, preventívna či sankčná.

Primárnym cieľom predkladanej práce bolo skúmanie, do akej miery spĺňa inštitút diskvalifikácie svoje funkcie, ale aj svoj cieľ vo všeobecnosti. V rámci teoretickej časti práce sme vymedzili samotný pojem diskvalifikácie, špecifikovali sme jej ciele a funkcie a charakterizovali sme základné diskvalifikačné dôvody a účinky vylúčenia osôb v práve obchodných spoločností.

V praktickej časti práce sme dospeli k záveru, že v aplikačnej praxi sa vyskytuje množstvo prvkov, ktoré inštitút diskvalifikácie môžu do významnej miery ohroziť alebo obmedziť. Poukázali sme na notifikačnú povinnosť či nedostatočný kontrolný a sekundárny sankčný mechanizmus.

Ako najpodstatnejší prvok, ktorý vylúčenie a jeho funkcie ohrozuje, vidíme nízku znalosť právnych predpisov, ktoré inštitút diskvalifikácie osôb upravujú. Svoje tvrdenia sme preukázali prostredníctvom anonymného dotazníka. Výsledky dotazníka nám jasne preukázali, že inštitút diskvalifikácie je v radoch štatutárnych zástupcov málo známy a to aj napriek tomu, že sa ich dotýka najviac. Potvrdila sa tak aj naša hypotéza, že funkcia a zároveň cieľ diskvalifikácie, konkrétne posilnenie zodpovednosti štatutárnych zástupcov, je nízkou znalosťou právnych predpisov ohrozená.

Zoznam bibliografických odkazov:

Knižné publikácie a monografie

VEČEŘA, M., GERLOCH A. a kolektív: Teória práva (2. vydanie). Žilina Eurokódex, 2008, s. 75. ISBN 978-80-89363-21-6

UŠIAKOVÁ, L.: Diskvalifikácia z výkonu funkcie v obchodnom práve. Belianum: Banská Bystrica, 2022. s. 150. ISBN 978-80-557-1963-4

PATAKYOVÁ M., MAMOJKA M., DURAČINSKÁ J. a kol.: Hospodárske právo, I. Diel. Wolters Kluwer: Bratislava, 2019. s. 217. ISBN 978-80-571-0088-1

Právne predpisy

Ústava Slovenskej republiky, z. č. 460/1992 Zb.

Zákon č. 513/1991 Zb., Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov

Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon v znení neskorších predpisov

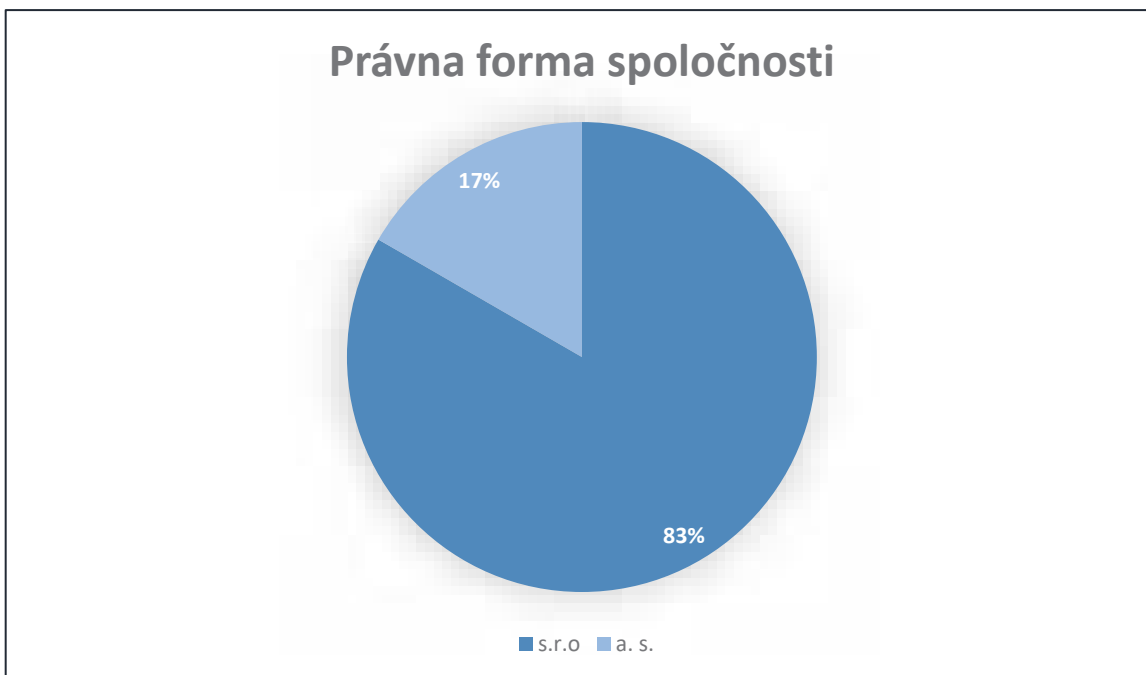
Zákon č. 7/2005 Z. z., Zákon o konkurze a reštrukturalizácií v znení neskorších predpisov

Dôvodová správa k zák. č. 87/2015 Z. z. Obchodný zákonník [k 14.04.2015]. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=412993>

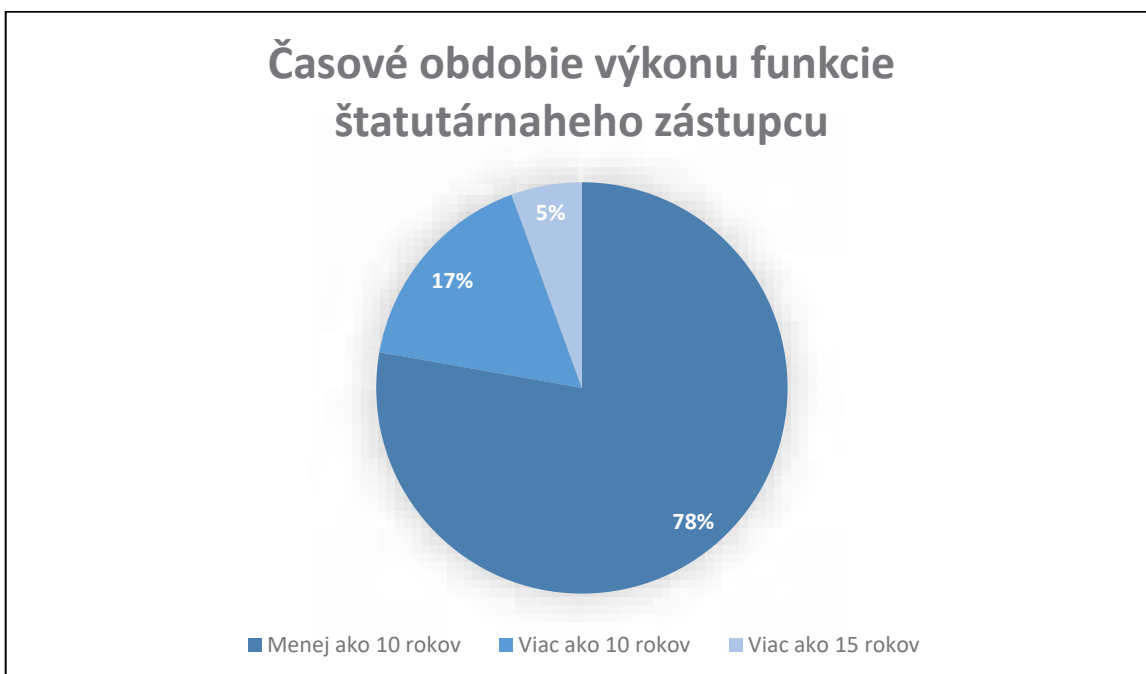
Dôvodová správa k zák. č. 264/2017 Z. z. Obchodný zákonník [k 18.08.2017]. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=441916>

Zoznam príloh:

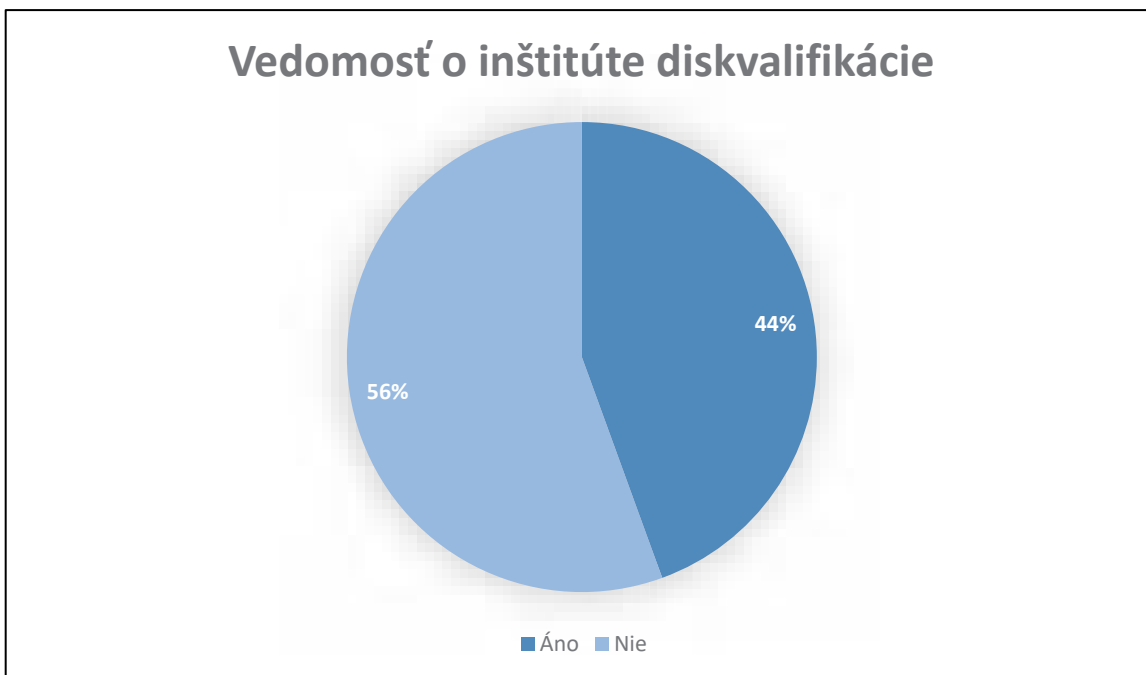
Príloha č. 1

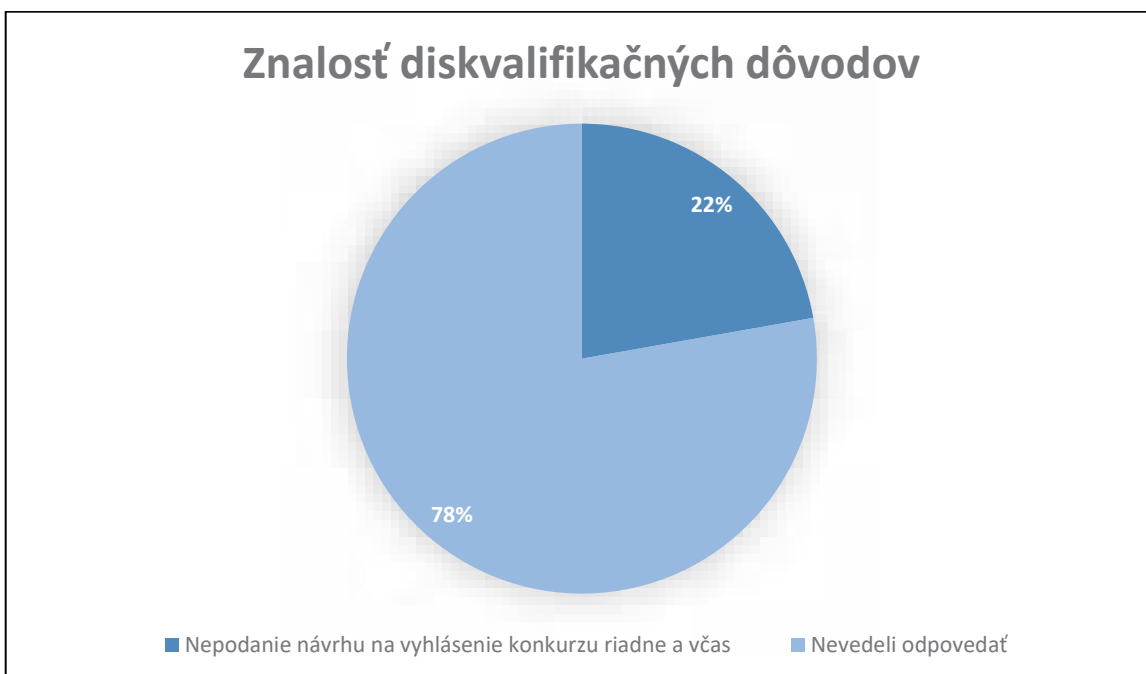
Príloha č. 2

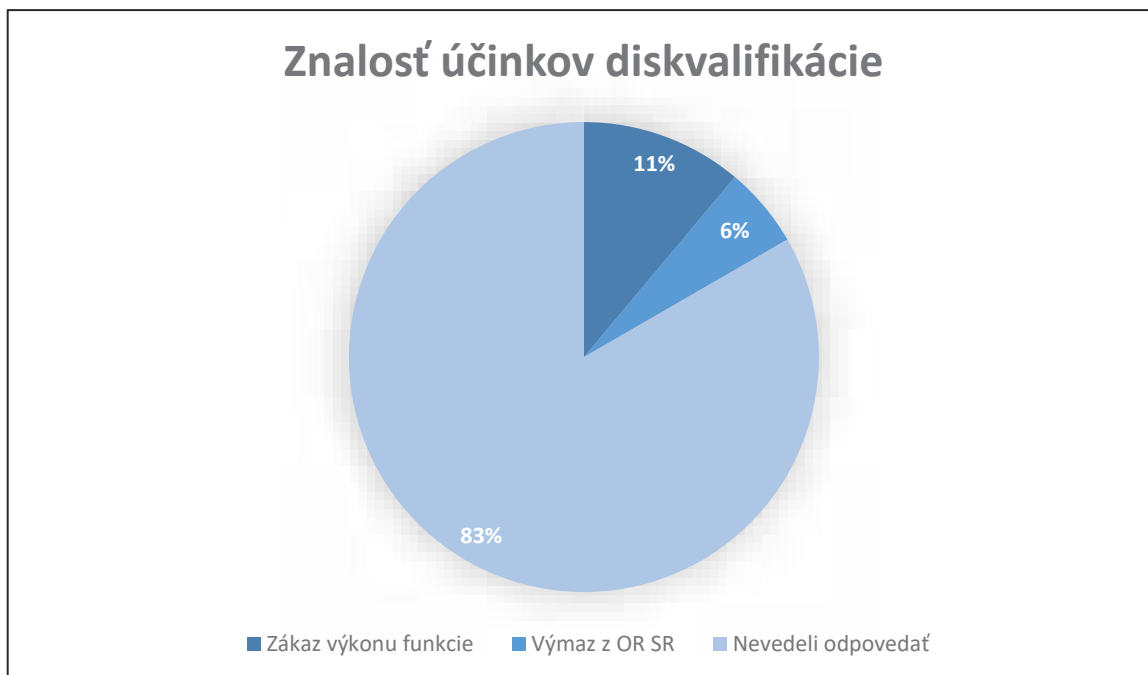
Príloha č. 3

Príloha č. 4

Príloha č. 5

Príloha č. 6 – Dotazník

Dobrý deň,

V rámci písania práce – študentskej vedeckej odbornej činnosti (ŠVOČ) na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici sa venujem analýze právneho vedomia o inštitúte diskvalifikácie osôb v práve obchodných spoločností. Obraciam sa na Vás s prosbou o vyplnenie nasledujúceho **anonymného** dotazníka. Chcem Vás poprosiť, aby ste ho vyplnili pravdivo. Získané informácie budú veľkým prínosom pre moju študentskú prácu a výsledky budú použité **výlučne pre potreby vyhodnotenia štatistiky na účely práce v rámci študentskej vedeckej odbornej činnosti.**

Nasledujúci dotazník je určený **výlučne osobám, ktoré vykonávajú funkciu štatutárneho zástupcu alebo prokuristu** v akejkoľvek právnej forme obchodnej spoločnosti.

Za Váš čas a vyplnenie dotazníka vopred ďakujem.

Bc. Terézia Gajdošová

1. V akej právnej forme obchodnej spoločnosti vykonávate funkciu štatutárneho zástupcu/prokuristu ? (s.r.o., k.s., v.o.s., j.s.a., a.s.)

Odpoveď: _____

2. Ako dlho vykonávate funkciu štatutárneho zástupcu/prokuristu v obchodnej spoločnosti ? (uveďte časové obdobie v rokoch, mesiacoch alebo týždňoch)

Odpoveď: _____

3. Počuli ste alebo ste sa v rámci výkonu funkcie štatutárneho zástupcu/prokuristu stretli s inštitútom diskvalifikácie osôb ?

Odpoveď: _____

4. Ak ste sa s inštitútom diskvalifikácie už stretli, viete v akom prípade by Vám mohla ako štatutárnemu zástupcovi alebo prokuristovi diskvalifikácia z týchto funkcií hroziť ? (V prípade ak viete kedy môžete byť diskvalifikovaný, uveďte prosím dôvody diskvalifikácie, ktoré sú Vám známe).

Odpoveď: _____

5. Ak ste sa už s inštitútom diskvalifikácie stretli, viete čo Vám ako štatutárnemu zástupcovi alebo prokuristovi môže diskvalifikácia spôsobiť ? (V prípade ak viete aké následky Vám môže diskvalifikácia spôsobiť, uveďte prosím tie následky diskvalifikácie, ktoré sú Vám známe).

Odpoveď: _____

Bc. Paulína Sádecká

Týranie osôb mužského pohlavia (realita alebo latentná trestná činnosť)

Abstrakt

Práca analyzuje tému týrania mužov v kontexte domáceho násilia, jeho prejavu a následkov, ako sociálnych, psychologických či právnych. Práca mapuje jednotlivé formy týrania s ohľadom sa špecifiká mužského pohlavia v dogmatizovanom postavení „silnejšieho pohlavia“ a poukazuje na osobitosti charakteristické pre vyšetovanie uvedenej trestnej činnosti voči mužom. Cieľom práce je poukázať na (ne)existenciu problému týrania mužov a v tomto zmysle zodpovedať otázku, či je týranie mužov reálnou alebo latentnou spoločenskou hrozbou.

Kľúčové slová:

Domáce násilie. Týranie blízkej a zverenej osoby. Týranie muža. Muž ako obeť domáceho násilia. Fyzické násilie. Psychické násilie. Ekonomické násilie. Sexuálne násilie. Syndróm týraného muža.

Úvod

Téma týrania je vo všeobecnosti spoločnosťou veľmi diskutovanou témou. Ide o tému, ktorá dokáže v určitých aspektoch spoločnosť spájať, ale aj rozdeľovať. Samozrejme, v ideálnom svete by sme tému týrania vôbec nemuseli riešiť, ale takáto predstava je celkom určite utopická. Formy týrania sú späté s ľudstvom samým od najstarších čias. V súčasnosti sú najdiskutovanejšími témami týranie žien a detí. Uvedené tvrdenie možno potvrdiť niekoľkými spoločenskými fenoménmi, ako príklad si môžeme uviesť Istanbulský dohovor, ktorého cieľom je vytvorenie Európy bez násilia na ženách a domáceho násilia s dôrazom na jasné prepojenia medzi dosiahnutím rodovej rovnosti a odstránením násilia páchaného na ženách (hoci je Slovenská republika signatárom uvedeného dohovoru, doposiaľ nebol ratifikovaný) alebo aj Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním. Ako je to ale s týraním mužov. Ide naozaj o tému, ktorú spoločnosť nemusí riešiť, alebo skôr ide o tému, ktorá svojím obsahom nevyvoláva v spoločnosti takú emóciu, ako vyvolávala téma týrania žien a detí a preto sa jej v rámci spoločnosti neprikladá taký význam?

Jedným z cieľov práce je práve poskytnúť odpoveď na položenú otázku, v rámci ktorej bude analyzované, či sa môžeme baviť o reálnej hrozbe týrania mužov, alebo sa budeme v tejto súvislosti baviť o hrozbe, ktorá je latentnej povahy.

Ďalším z cieľov práce je poskytnúť analýzu možných foriem týrania mužov, s ohľadom na osobitné aspekty osobnosti muža, ktoré vychádzajú zo spoločenských predstáv muža ako pohlavia, ktoré je odolnejšie voči priamym ako aj nepriamym prejavom násilia. V nadväznosti na uvedený cieľ možno koncipovať aj záujem na analýze dostupných prostriedkov ochrany mužov pred prejavmi násilia, vychádzajúc z dostupných teoretických východísk ako aj z praktických poznatkov.

V neposlednom rade je cieľom a motiváciou práce poskytnúť sumárny prehľad o problematike týrania mužov, nakoľko v rámci dostupných štúdií a publikácii absentuje ucelené komplexné dielo, ktoré by sa zaoberalo zvolenou problematikou. Práca môže zároveň slúžiť ako základ pre ďalšie vedecké bádanie a hlbšie spracovanie zvolenej témy.

Práce je členená do troch systematicky usporiadaných kapitol. Prvá kapitola je zameraná na pomenovanie a diferencovanie pojmov domáce násilie a trestný čin týranie blízkej a zverenej osoby. Uvedené pojmy vzhľadom na zvolenú problematiku spolu úzko súvisia a ich poznanie je kľúčové pre užšie abstrahovanie problematiky týrania mužov. Obsahom druhej kapitoly je analýza muža ako týranej osoby, z hľadiska psychologického ako aj sociálneho. Analýza zmienených hľadísk je nevyhnutná za účelom vecného pochopenia postavenia muža ako týranej osoby. Zároveň je obsahovou zložkou druhej kapitoly ak prehľad možných foriem týrania muža s ich jednotlivou charakteristikou. V závere kapitoly v nadväznosti na postavenie muža ako týranej osoby a zároveň analýzu foriem prejavu násilia páchaných na mužovi dochádza k bližšiemu rozboru ženy v postavení tyranky. Tretia a zároveň posledná kapitola je zameraná na konkrétne aplikačné problémy a skúsenosti v otázke týrania mužov. V rámci dostupných publikovaných skúsenosti sa kapitola zameriava jednak na možnosti riešenie vzniknutého problému zo strany mužov a následne mapuje východiská a postupy vyšetrovania násilnej trestnej činnosti voči mužom, ktoré sú podložené teoretickými závermi, dostupnými výskumami a praktickými skúsenosťami vyšetrovateľky zaoberajúcej sa trestnou činnosťou súvisiacou s domácim násilím.

Práca je písaná výkladovo-analytickou metódou, pričom v jednotlivých bodoch, kde to bolo možné a účelné, bola použitá komparatistická metóda za účelom porovnania jednotlivých aspektov týrania muža. Ďalšou významnou a využívanou metódou bude dedukcia. Jej základom je myšlienkový postup, pri ktorom postupujeme od všeobecného ku konkrétnemu, pričom záver nevyhnutne vyplýva z premís, a preto nemôže byť nepravdivý ak sú premisy pravdivé. Jej prejav badať v postupnej analýze týrania, resp. domáceho násilia, až po konkrétne formy ich prejavu a s ním spojených následkov.

Literatúra, ktorá priamo rieši zvolenú tému, je pomerne ťažko dostupná. Publikácie a vedecké práce, ktoré sa zaoberajú témou domáceho násilia, resp. týrania, primárne riešia uvedené druhy násilia páchané voči ženám či deťom, primárny záujem o riešenie problematiky týrania muža takmer absentuje, resp. je ťažko dohľadateľný.

1. Pojem týrania podľa Zákona č. 300/2005 Z. z.

Nullum crimen sine legem, nulla poena sine legem, v preklade povedané, žiaden trestný čin bez zákona, žiaden trest bez zákona. Zjednodušene povedané, len zákon môže určiť, čo je trestný čin a len zákon môže určiť, aký trest zaň možno uložiť. Uvedený výrok možno považovať za jeden zo základných princípov trestného práva, na ktorom stojí nie len vyšetrovanie, posudzovanie a rozhodovanie o trestných činoch, ale aj samotné rozhodovanie o treste, ktorý možno za trestný čin uložiť. Uvedený princíp zároveň možno považovať aj za ústavný princíp, resp. princíp právneho štátu, ktorý priamo vyplýva zo zák. č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky¹ (ďalej len „Ústava“).

V posledných rokoch, napríklad aj v súvislosti s prijatými opatreniami pre predchádzanie šírenia pandémie COVID – 19², vzrástol verejný ako aj mediálny záujem o tému domáceho násilia, ktoré na prvý pohľad veľmi úzko súvisí, až priam splyva, s pojmom týrania osoby. Pochopenie a definovanie uvedených pojmov bude kľúčovým pre naplnenie cieľu tejto práce.

1.1 Domáce násilie

Násilie, ako také, sprevádza spoločnosť od najstarších čias. Môžeme sa pritom baviť o rôznych formách jeho prejavu. Dobyvačné vojny či otroctvo sú len jedným z mála príkladov, na ktoré by sme mohli poukázať. Ako čas plynul, spoločnosť sa vyvíjala, určité formy násilia, aspoň navonok, prestali existovať, resp. neprejavujú sa v dnešnej spoločnosti v takej miere, ako tomu bolo v minulosti. Na druhej strane je potrebné skonštatovať, že s vývojom spoločnosti sa okrem pozitívnych trendov spájajú aj tie negatívny. Z hľadiska násilia sa môžeme baviť o nových formách prejavu násilia, resp. o prejavoch násilia ktoré v minulosti neboli nosnými témami a spoločnosť im neprikladala takú mieru relevancie, ako je tomu dnes. Uvedený stav sa zároveň týka aj témy domáceho násilia, ktoré ako téma spoločenskej diskusie dnes rezonuje ako v laickej, tak aj odbornej spoločnosti. Domáce násilie je rozhodne jav, ktorý je pre spoločnosť javom

¹ Čl. 49 Ústavy hovorí, že len zákon ustanoví, ktoré konanie je trestným činom a aký trest, prípadne iné ujmy na právach alebo majetku možno uložiť za jeho spáchanie.

² <https://korona.gov.sk/pomoc-obetiam-domaceho-nasilia/> [22.03.2023] – podľa oficiálnej stránky, ktorá poskytuje informácie o opatreniach v súvislosti so šírením pandémie COVID-19, štatistika hovorí, že až v 95% prípadov domáceho násilia sú obeťami ženy, pričom podľa odhadov stúplo domáce násilie o 30-40 %.

neželaným, zásadne ovplyvňuje spoločnosť, hlavne v negatívnom slova zmysle³, pričom sa možno dôvodne domnievať, že na to, aby bol niekto schopný dopustiť sa domáceho násillia, teda spravidla násillia voči rodine, či osobám, s ktorými páchatel' tvorí spoločnú domácnosť, musí byť jeho morálna integrita na nízkej úrovni. Uvedené konštatovanie vychádza z úvahy, že ak je niekto schopný dopustiť sa násillia voči uvedeným osobám, čoho všetkého je dotyčná osoba schopná dopustiť voči tretím osobám, či spoločnosti ako takej.

„Problematika domáceho násillia je starým problémom, možno povedať, starým ako ľudstvo samo. Patriarchálna spoločnosť tolerovala podriadenosť žien. Výrazné zmeny v pohľade na tento problém nastali v polovici 19. storočia, v Spojených štátoch amerických. Skupina žien nazývajúca sa Suffragettes sa dovoľavala zrovnoprávnenia mužov a žien v spoločnosti. Po dlhom a vytrvalom úsilí sa im podarilo v roku 1920 získať volebné právo aj pre ženy. V nasledujúcom období bolo publikované množstvo článkov na tému zrovnoprávnenia žien v spoločnosti, rovnakého prístupu k vzdelaniu, v povolani a športe. V období po Hnutí za oslobodenie žien (The women's liberation movement) v Spojených štátoch amerických v roku 1960 sa začalo v Amerike otvorene hovoriť aj o domácom násillí.“⁴ Aj napriek tomu, že o téme domáceho násillia sa vedú otvorené polemiky už desaťročia, existuje niekoľko rôznych definícií tohto pojmu. V zmysle komunitárneho práva sa za domáce násillie považuje partnerské násillie, ako psychické alebo fyzické násillie (vrátane sexuálneho) v rámci manželského alebo nemanželského spoluzitia, aj keď k násilliu dôjde po rozchode, ale je v priamej spojitosti s predchádzajúcim spoluzitím. Pri tomto násillí ide o proces, ktorého cieľom je kontrolovať a dominovať a ktorým sú porušované tak práva na slobodu ako aj telesná, duševná a sexuálna nedotknuteľnosť partnera.⁵

Podľa slovenskej právnej teórie existuje viacero definícií domáceho násillia. Ich podrobná analýza nie je na účely práce potrebné, avšak zmienky hodným spoločným menovateľom všetkých definícií je faktor prejaveneho násillia (napr. fyzické, psychické, ekonomické, sexuálne a ďalšie), ktoré smeruje voči osobe, ktoré je vzhľadom na svoj vzťah k páchatel'ovi osoba jemu blízka, spravidla zdieľajúca (v určitom časovom spektre) spoločnú domácnosť. V roku 2017 bol v Slovenskej republike vyhlásený zákon č. 247/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o obetiach trestných činov“), ktorý ako prvý

³ za pozitívny faktor možno považovať vytvorenie rôznych platform, v rámci ktorých sa môžu združovať osoby, ktoré majú skúsenosť s domácim násillím, resp. sa ich domáce násillie priamo týka, čím sa vytvára priestor na pomerne rýchle vytvorenie možností na riešenie tohto negatívneho javu

⁴ ZÁHORA, I. Vývoj právnej úpravy postihujúcej domáce násillie na Slovensku. In *Domáce násillie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2008. s. 116.

⁵ čl. 2.3.3 Stanoviska Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Domáce násillie voči ženám“ – v tomto kontexte je dôležité poukázať na skutočnosť, že samotný výbor sa zaoberal problematikou domáceho násillia voči ženám. Výbor vychádzal zo štatistik, v ktorých ako obe domáceho násillia dominujú hlavne ženy.

právny predpis v Slovenskej republike definoval pojem domáceho násilia. Podľa uvedeného zákona sa za trestný čin domáceho násilia považuje trestný čin spáchaný násilím alebo hrozbou násilia na príbuznom v priamom rade, osvojiteľovi, osvojencovi, súrodencovi, manželovi, bývalom manželovi, druhovi, bývalom druhovi, rodičovi spoločného dieťaťa alebo inej osobe, ktorá s páchatelom žije alebo žila v spoločnej domácnosti.⁶ Na základe uvedeného ustanovenia možno teda predpokladať, že za domáce násilie možno považovať také správanie, ktoré spočíva v použití násilia alebo hrozby násilia, pričom musí existovať určitý vzťah medzi páchatelom a obeťou, ktorý je založený príbuzenským vzťahom, partnerským vzťahom alebo inom podobnom vzťahu. Je teda možné konštatovať, že uvedené zákonné vymedzenie pojmu trestného činu domáceho násilia reflektuje teoretické východiská pojmu domáce násilie prezentované v texte vyššie.

Možno povedať, že definovanie domáceho násilia ako trestného činu v zákone o obetiach trestných činov je značne osobité. Ide totiž o definovanie trestného činu mimo osobitnej časti zák. č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (ďalej len „Trestný zákon“). Zároveň predmetné ustanovenie §2. ods. 1 písm. e) síce definuje uvedené konanie ako trestný čin, rovnako aj spôsob jeho spáchania, ale uvedenému ustanoveniu chýba sankcia, ako priamy následok za porušenie povinnosti stanovenej zákonom. V prípade kvalifikovania konania ako trestného činu domáceho násilia teda sankciu treba subsidiárne vyvodiť z jednotlivých ustanovení Trestného zákona, a to za čiastkové protiprávne konanie, ktoré trestný čin domáceho násilia vyratúva.⁷

Ďalšie subsidiárne použitie trestného zákona vo vzťahu k zákonu o obetiach trestných činov sa aplikuje v prípade definovania násilia⁸ a hrozby násilia, nakoľko samotný zákon o obetiach trestných činov s definíciou uvedených pojmov nepočíta⁹.

Keďže Trestný zákon nedefinuje trestný čin domáceho násilia, možno podľa Trestného zákona postihnúť len určité prejavy domáceho násilia, ktoré možno subsumovať do skutkových

⁶ § 2 ods. 1 písm. e) zák. č. 247/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁷ KUČEROVÁ, D. Domáce násilie – včera a dnes. In *TRESTNOPRÁVNE MOŽNOSTI RIEŠENIA DOMÁCEHO NÁSILIA. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 25. apríla 2019.* Bratislava : Wolters Kluwer, 2019. s. 235.

⁸ § 122 ods. 7 Trestného zákona - trestný čin je spáchaný násilím, ak páchatel použije na jeho spáchanie fyzické násilie proti telesnej integrite inej osoby alebo ak je spáchaný na osobe, ktorú páchatel uviedol do stavu bezbrannosti ľst'ou, alebo ak páchatel použil násilie proti veci iného.

⁹ Dôvodová správa k zákonu o obetiach trestných činov však obsahuje definíciu pojmu násilie - Pojem násilie zahŕňa napr. kopanie, bitie, škrtenie, ťahanie za vlasy, vyhrážanie zbraňou, znevažovanie a ponižovanie, vzbudzovanie strachu, izoláciu od okolia, a podobne. Domáce násilie sa väčšinou odohráva v domácom prostredí za zatvorenými dverami bez prítomnosti nezainteresovanej osoby (svedka), kedy je obeť izolovaná od akejkoľvek pomoci ľudí a orgánov verejnej moci. Pri porovnaní s legálnou definíciou násilia v zmysle Trestného zákona možno konštatovať, že dôvodová správa k zákonu o obetiach trestných činov poskytuje značne širšiu definíciu uvedeného pojmu. V rámci úvah *de lege ferenda* je preto na mieste vysloviť požiadavku, že ak je určitý trestný čin definovaný mimo trestného zákona, je potrebné, aby boli špecifikované aj ostatné pojmy, ktoré s ním bezprostredne súvisia, najmä ak je ich obsah širší, než obsah poskytovaný v definícii Trestného zákona.

podstát trestných činov stanovených Trestným zákonom. „*Domáce násilie je jav komplikovaný a prejavuje sa v rôznych druhoch, typoch (domáce násilie proti deťom, seniorom, ženám, mužom, zdravotne postihnutým, násilie nedospelých detí voči svojim rodičom a pod.) a špecifických formách (napr. fyzické útoky, verbálne útoky, sexuálne napadnutia, ekonomická kontrola, sociálna kontrola, psychické týranie a pod.) Bezprostredne s problematikou domáceho násilia súvisí trestný čin týranie blízkej osoby a zverenej osoby.*“¹⁰

Pre domáce násilie je typickým znakom jeho ukryvanie. Uvedené možno konštatovať z toho, že k nemu spravidla dochádza „za zatvorenými dverami“, teda mimo spoločenského diania. Uvedená skutočnosť tak spôsobuje nielen náročnosť jeho odhalenia, ale aj spôsob jeho riešenia. Povaha vzťahov a prostredia, v rámci ktorého dochádza k domácemu násiliu jednoznačne smeruje k záveru, že ide o správanie, o ktorom sa spoločnosť nemá ako dozvedieť, keďže je pred verejnosťou ukryté. Obete častokrát zo strachu nechcú o domácom násilí hovoriť, eventuálne sú ochotné sami skrývať stopy násilia, aby neboli odhalené. Povaha a charakter útokov v rámci domáceho násilia majú za následok to, že domáce násilie ja ťažko dokázateľné.

1.2 Trestný čin týranie blízkej a zverenej osoby

Z hľadiska systematiky a delenia trestných činov podľa Trestného zákona môžeme zaradiť trestný čin týrania blízkej a zverenej osoby medzi trestné činy proti rodine a mládeži. Je upravený v § 208 ods. 1 Trestného zákona - Kto blízkej osobe alebo osobe, ktorá je v jeho starostlivosti alebo výchove, spôsobí fyzické utrpenie alebo psychické utrpenie

- a) bitím, kopaním, údermi, spôsobením rán a popálenín rôzneho druhu, ponižovaním, pohrdavým zaobchádzaním, neustálym sledovaním, vyhrážaním, vyvolávaním strachu alebo stresu, násilnou izoláciou, citovým vydieraním alebo iným správaním, ktoré ohrozuje jej fyzické alebo psychické zdravie alebo obmedzuje jej bezpečnosť,
- b) bezdôvodným odopieraním stravy, oddychu alebo spánku alebo odopieraním nevyhnutnej osobnej starostlivosti, ošatenia, hygieny, zdravotnej starostlivosti, bývania, výchovy alebo vzdelávania,
- c) nútením k žobrote alebo k opakovanému vykonávaniu činnosti vyžadujúcej jej neúmernú fyzickú záťaž alebo psychickú záťaž vzhľadom na jej vek alebo zdravotný stav alebo spôsobilej poškodiť jej zdravie,
- d) vystavovaním vplyvu látok spôsobilých poškodiť jej zdravie, alebo

¹⁰ MENCEROVÁ, I. Ochrana pred domácim násilím v trestnom zákone. In *TRESTNOPRÁVNE MOŽNOSTI RIEŠENIA DOMÁCEHO NÁSILIA. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 25. apríla 2019.* Bratislava : Wolters Kluwer, 2019. s. 106.

e) neodôvodneným obmedzovaním v prístupe k majetku, ktorý má právo užívať, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov. Konania uvedené v § 208 ods. 1 písm. a)-e) Trestného zákona možno považovať za konania, ktoré sú vyjadrením objektívnej stránky trestného činu. „Fyzické alebo psychické utrpenie je nutné definovať tak, že ide o fyzické alebo duševné bolesti, ktoré ovplyvňujú alebo sťažujú obvyklý život poškodenej (týranej) osoby podstatne narúšajú kvalitu jej života a netrývajú celkom krátky, prechodný čas.“¹¹ Základným predpokladom, aby sme mohli určité konanie považovať za týranie, je v zmysle uvedeného určité cyklicky opakujúce sa konanie, resp. časová súvislosť medzi konaniami a ich následkom, ktorý spočíva v určitej forme ujmy.¹² Teda nemôže ísť o jednorazové konanie.

Summa summarum, o týraní môžeme hovoriť v takom prípade, ak páchatel' svojim správaním, resp. konaním, prejavuje hrubší stupeň surovosti a bezohľadnosti a okrem toho jeho konanie musí obsahovať aj znak trvalosti (viď. vyššie), pričom sa nevyžaduje, aby u obeti vznikli následky na zdraví, musí však ísť o konanie, ktoré týraná osoba pre jeho krutosť, bezohľadnosť alebo bolestivosť pociťuje ako ťažké príkorie.¹³

Ďalším pojmom, z ktorého trestný čin vychádza je blízka osoba a zverená osoba. Za blízku osobu podľa Trestného zákona možno považovať:

- a) príbuzný v priamom pokolení
- b) osvojiteľ
- c) osvojenec
- d) súrodenec
- e) manžel
- f) iné osoby v rodinnom alebo obdobnom pomere sa pokladajú za navzájom blízke osoby len vtedy, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá právom pociťovala ako ujmu vlastnú.
- g) bývalý manžel
- h) druh
- i) bývalý druh
- j) rodič spoločného dieťaťa

¹¹ MENCEROVÁ, I. Ochrana pred domácim násilím v trestnom zákone. In *TRESTNOPRÁVNE MOŽNOSTI RIEŠENIA DOMÁCEHO NÁSILIA. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 25. apríla 2019*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2019. s. 106.

¹² Formy násilia ktoré spôsobujú ujmu pri tom nemusia byť len fyzické a psychické. Možno sem zaradiť aj ujmu spôsobenú násilím ekonomickým (ekonomická kontrola – zneužitie dominantnejšieho postavenia v rámci ekonomickej situácie, sexuálnym (sexuálne zneužívanie) či sociálnym (izolácia poškodenej osoby pre svetom/verejnosťou)

¹³ IVOR, J. a kol. *Trestné právo hmotné 2. Osobitná časť*. Bratislava : Iura Edition, 2010. s. 131.

k) osoba, ktorá s páchatel'om žije alebo žila v spoločnej domácnosti.¹⁴

Zverenou osobou sa rozumie osoba, ktorá je vzhľadom na svoj vek alebo zdravotný stav alebo z iného dôvodu na základe rozhodnutia súdu alebo iného štátneho orgánu, na základe zmluvy zverená inému, aby vo svojej domácnosti alebo v zariadení určenom na tento účel alebo inde na ňu dozeral, staral sa o ňu, zaopatroval ju alebo ju vychovával.¹⁵

Na základe uvedených pojmov, ako aj samotnej charakteristiky trestného činu týrania blízkej a zverenej osoby je možné konštatovať priamu súvislosť s pojmom, resp. trestným činom domáceho násillia. Páchatel'om a obeťou oboch uvedených sú spravidla osoby, ktoré spolu žijú, alebo v určitom čase spolu žili v jednej domácnosti, pričom jedna z týchto osôb svojím konaním a správaním na určitej pravidelnej báze spôsobuje druhej ujmu, ktorú táto osoba vníma ako príťaž. Prejavy tejto prítaže, ako sme si uviedli vyššie, môžu mať rôznu formu, a to fyzických stôp (modriny, rany a pod.), psychických stôp (zmeny v správaní, emočné prejavy ktoré môžu vyústiť do psychických problémov a pod.) ale kľudne aj materiálnych stôp (nedostatok financií, zamedzenie prístupu v vlastným finančným prostriedkom a pod.) či sociálnych stôp (zákaz spoločenskej interakcie, uzatvorenie osoby, resp. obeť pred verejnosťou). Dôvody, ktoré môžu viesť páchatel'a ako k týranu, tak k domácejmu násilliu, sú rôzne, či už vychádzajú z pohlavných rozdielov, názorových rozdielov, rozdieloch v určitých formách správania, alebo môžu mať základ v úplne iných okolnostiach, najmä vonkajších faktoroch, mimo domácnosti.

S ohľadom na cieľ práce je záverom tejto kapitoly potrebné uviesť, že v rámci právneho poriadku Slovenskej republiky sú definície a pojmy, ktoré sa týkajú domáceho násillia či týrania osôb nastavené tak, aby nevznikali predsudky s ohľadom na pohlavie páchatel'a uvedených trestných činov. Zákon vždy predpokladá, že páchatel'om môže byť ktokoľvek, bez ohľadu na pohlavie.

2. Týranie muža v kontexte slovenského právneho poriadku

V súčasnej dobe keď sa kladie veľký dôraz na rovnosť pohlaví, na zamedzenie diskriminácie, zrovnoprávnenie mužov a žien, je až zarážajúce ako málo poznatkov nájdeme, či už v podobe odbornej literatúry, článkov, štatistických údajov, ktoré by sa výhradne zaoberali mužským pohlavím - ako obeťami domáceho násillia. Akúkoľvek problematiku chytíme do rúk a začneme o nej získavať poznatky, bádať, robiť výskum tým viac sa nám otvárajú možnosti na rozanalýzovanie a nájdanie prípadného riešenia, v tomto prípade je to však úplne naopak, čím

¹⁴ § 127 ods. 4 a 5 Trestného zákona

¹⁵ § 127 ods. 8 Trestného zákona

viac hľadáme tým je toho menej a menej. K problematike týrania mužov sa nám vyskytuje obrovská absencia akýchkoľvek poznatkov. Problém, ktorý nemožno poprieť, že sa v našej spoločnosti vyskytuje sa stále v spoločnosti nepripúšťa, že násilím môže trpieť aj muž, keďže v dostupných zdrojoch sa stále kladie veľký dôraz na ženy ako obeť domáceho násillia. V kontexte tejto kapitoly sa mužom nerozumie dieťa – chlapec alebo senior, ale muž v zmysle rovnocenného partnera.

Cieľom tejto kapitoly bude, napriek značnom tabuizovaní spoločnosťou, z dostupných zdrojov priblížiť problematiku týrania mužov, ako existujúceho javu, napriek veľkej miere latentnosti a to z pohľadu partnerských vzťahov, či už ako spolunažívanie druha a družky alebo manželov, kde práve žena bude tým tyranom - páchatel'om domáceho násillia voči mužovi.

2.1 Postavenie muža ako „silnejšieho pohlavia“

V prvom rade sa musíme pozrieť na samotnú výchovu muža od útleho detstva, práve výchova nám poskytne komplexný obraz aké postavenie má muž v spoločnosti. Tzv. genderový aspekt nám vykresľuje, že chlapci sú od narodenia vychovávaní tak, aby z nich vyrástli dominantní muži. Dominancia je nosnou povahovou črtou, ktorá je spájaná s mužským pohlavím. Chlapci sú povzbudzovaní k rôznym hrám/športom, ktoré sa vyznačujú niekedy aj značnou agresivitou, taktiež sú prostredníctvom týchto hier povzbudzovaní k súťaživosti a prekonávaniu prekážok. Známa a často opakovaná veta „chlapci neplačú“, môže spôsobiť u mužov potlačanie emócií, menšia šikovnosť a nedostatočná obratnosť pri spomínaných hrách, zase vyvíjajú tlak, ktorý môže na nich negatívne pôsobiť pri utváraní seba obrazu a vytvárať v nich domnienky, že za každý okolností musia byť vo všetkom zdatní.¹⁶

Na základe uvedených výchovných postupov pri mužskom pohlaví sa na muža prevažne pozeráme ako na silnejšieho jedinca, ktorý je schopný zvládnuť fyzicky, ale aj duševne namáhavejšie životné situácie, či už v oblasti pracovných schopností alebo v rodinnom spolunažívaní, na základe toho sú si muži vedomí svojej mužnosti.¹⁷ Preto je typické pre mužské pohlavie vysoká miera sebavedomia, prostredníctvom sebavedomia častokrát dokazujú okoliu svoje mužské kvality. Dochádza, a to hlavne medzi mužmi navzájom, k rivalite, k neustálemu súpereniu, v ktorom ide o to, kto je lepší, silnejší. Priebojnosť, aktivita, podnikavosť, bojovnosť, agresivita a dominancia to sú typické vlastnosti, ktoré sa pripisujú mužom a práve

¹⁶ BURIÁNEK, J. a kol. *Domáci násillí – násillí na mužích a seniorech*. Praha/Kroměříž : TRITON, 2006. s. 30.

¹⁷ HREHOVÁ, H. *Etika – sociálne vzťahy – spoločnosť*. Bratislava : Veda, 2005. s. 170-171.

prostredníctvom nich muži svojmu okoliu dokazujú svoju dôležitosť.¹⁸ Toto všetko v spojitosti s nesmiernym sebavedomím, neustálym dokazovaním svojej dôležitosti a dokonalosti môže často vyústiť do samolúbosti až narcizmu. Narcizmus, ako nadmerný záujem o vlastnú osobu, sa pri mužoch prejavuje ako upriamenie pozornosti na seba, aby oni boli stredobodom pozornosti a tak zaujali svoje okolie a vyzdvihli svoju dominantnosť a silu. V spojitosti s narcizmom sa pri mužoch môžu objaviť ďalšie nie zrovna pozitívne vlastnosti a to sebecko a egoizmus. Egoizmus sa prejavuje v takej miere presadzovania svojich vlastných záujmov, bez ohľadu na iných, až to vyústi do absolútneho odohnania si svojho blízkeho okolia.¹⁹ Aj po fyzickej stránke, či je to už hlboký mužský hlas, telesná konštrukcia postavy muža - šírka ramien, svalová hmota, toto všetko evokuje silu a mužnosť, ktorá mužov predurčuje k väčšej fyzickej zdatnosti a dominantnosti ako k silnejšiemu pohlaviu na rozdiel od žien.

2.2 Spoločenské dogmy ovplyvňujúce riešenie problému týrania mužov

Napriek napredovaniu spoločnosti a vytváraniu prostredia bez diskriminácie, sa nám stále vyskytujú stereotypné názory, ktoré ovplyvňujú konštruktívne nazeranie spoločnosti na problematiku, ktoré sú stále zahalené istou podobou kontroverznosti. Práve problematika týrania mužského pohlavia patrí ešte stále ku kontroverzným témam, ktoré si spoločnosť nechce pripustiť ako reálny existujúci problém. Ako je uvedené aj v predchádzajúcej podkapitole typický model výchovy chlapcov na dospelých mužov, vnímanie mužského pohlavia ako dominantného článku spoločnosti nám vytvára mnoho stereotypných názor, z ktorých vychádza absolútne popieranie skutočnosti, že aj muž môže byť obeťou domáceho násillia. Vo väčšine dostupných zdrojov sme neustále odkazovaní na týranie žien, na to, že žena je obeťou domáceho násillia, a to do takej miery, až sa nám vytvára obraz, že je priam nemožné, aby žena bola v pozícií páchatel'a/tyrana domáceho násillia. Ale ako sa nám vyvíja spoločnosť vyvíja sa nám aj postavenie žien, je pravdou, že keby ideme po vzore minulosti muži boli skutočne v nadradenom postavení a o nejakej rovnosti pohlaví sme nemohli ani rozprávať, a však vzorce správania sa nám postupne menia. Dnes už ženy majú v mnohých aspektoch života rovnoprávne postavenie s mužmi, ženy sú už dostatočne silné ako fyzicky tak aj psychicky. Zastávajú pozície vo vysokých funkciách, sú zocelenejšie, duševne a psychicky natoľko silné, že nie je vôbec vylúčené, aby žena bola tyrankou muža. Ak je žena aj po fyzickej stránke skôr maskulinnejším

¹⁸ TRAVEL, P. Niektoré aspekty inakosti muža a ženy. In TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE, FILOZOFICKÁ FAKULTA, KATEDRA FILOZOFIE. *Acta Philosophica Tyrnaviensia II: Muž a žena z personalistického hľadiska*. Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2005. s. 75.

¹⁹ VANIER, J. *Jako muža a ženu je stvoril*. Kostelní Vydří : Karmelitánske nakladateľstvá, 2009. s. 56.

typom postavy, môže nastať situácia, že práve muž svojou telesnou schránkou bude pôsobiť slabšie, zraniteľnejšie a môže dôjsť aj k prejavom fyzického týrania muža ženou.

Akonáhle sa muži stanú obeťami domáceho násilia dostávajú sa do ťažkej situácie kedy sa na nich vzťahujú mýty, tým prvým a najzávažnejším je, že sú automaticky posudzovaní nie ako obeť, ale ako potenciálni tyrani, ktorí svojim priznaním chcú len odvrátiť pozornosť a spraviť zo seba trpiteľov, aby sa vymanili spod prípadného trestného stíhania zo strany žien. Podľa názoru vyšetrovatelky²⁰, ktorá sa vo svojej praxi venuje problematike domáceho násilia/týrania (ktorý bližšie opíšem v nasledujúcej kapitole), uvádza na základe svojich dlhoročných skúseností, že v momente kedy týraná žena podá trestné oznámenie častokrát sa muž bráni tým, že on je tou obeťou týrania zo strany ženy. Kde však berieme istotu, že situácia nemôže nastať aj opačne, že práve prezumovaná týraná žena je v konečnom dôsledku sama tyrankou.

Žena, ktorá je len domnelou obeťou vykazuje typické znaky ako v prípade mužských tyranov vydávajúcich sa za obeť : vystupuje sebedovome, nemá strach zo svojho partnera, čo v prípade skutočnej obeť je miera strachu veľmi vysoká, necíti žiaden súcit zo svojím partnerom a zameriava sa hlavne na seba. Zo svojej strany nevníma na sebe žiadnu chybu a tvrdí, že iba ona je obeťou.²¹

Predchádzajúca skutočnosť v spojitosti s rôznymi predsudkami a tzv. genderovými stereotypmi u mužov spôsobujú strach a nedôveru, pri snahe vyhľadať pomoc alebo sa zveriť svojmu blízkemu okoliu. Pritom tieto mýty sa veľmi nelíšia od tých, ktoré sa vzťahujú k týraným ženám a ktoré spôsobujú rovnaký strach a nedôveru pri vyhľadaní pomoci.

Buriánek uvádza niekoľko stereotypov viažucich sa k násiliu páchaného na mužoch:

- „*Keby to bolo skutočne také hrozné, odišiel by*“ podľa výskumov sa ukázalo, že odchod od násilného partnera nie je tak jednoduchý, nastáva ospravedlňovanie agresívneho správania partnerky, hľadania príčiny na svojej strane.
- „*Muž je silnejší, preto nemôže byť fyzicky napadnutý ženou*“ nie vždy sú muži fyzicky silnejší ako ženy, ako je aj vyššie spomenuté v prípade maskulínnejších žien, a agresivita sa nemusí odvíjať iba od stavby tela, nemusí mať len fyzické podoby a zároveň pre mužov môže byť neprijateľné púšťať sa do fyzického kontaktu so ženou.

²⁰ KRPZ vyšetrovatelka kpt. Katarína Pecková

²¹ ŠEVČÍK, D. – ŠPATENKOVÁ, N. *Domáci násilí*. Praha : Portál, s.r.o., 2011. s. 95-102.

- „*Ženy sa dopúšťajú násilia iba v sebaobrane*“ v uvedenom prípade sa môže jednať práve ten dôvod, ktorý je uvádzaný vyššie, prečo muži nevyhľadajú pomoc pri hroziacom nebezpečenstve, majú strach, že by oni sami boli označení za agresora.
- „*Len úplný slaboch zažíva násilie vo vzťahu*“ osoba žijúca v násilnom vzťahu musí každý deň vynaložiť mnoho úsilia na to, aby našla stratégiu, vďaka ktorej dokáže vo vzťahu zotrvať a udržiavať jeho fungovanie.²²

2.3 Formy týrania mužského pohlavia

Pojem týrania z trestnoprávneho hľadiska môžeme vyvodiť zo skutkovej podstaty trestného činu týrania blízkej a zverenej osoby, čiže ide o konanie, ktorým páchatel' spôsobil obeť fyzickú alebo psychickú ujmu a to jedným zo spôsobov uvedených v § 208 ods. 1 písm. a) až e) trestného zákona. V kontexte tejto kapitoly sa páchatel'om rozumie žena a obeťou muž.

Najvýraznejším špecifikom týrania vykonaného na mužoch, je „neviditeľnosť“ prevahy sily, prípadne manipulácie týrajúceho partnera. Silou sa pritom nerozumie len sila fyzická, ale aj sila psychická. Preto je v kontexte týrania muža neopomenuteľný pojem manipulácia. Silou, resp. jej prejavom, možno rozumieť konanie, v dôsledku ktorého sa obeť (ne)dobrovoľne podvolí očakávaniam páchatel'a, zatiaľ čo manipuláciou možno rozumieť správanie páchatel'a, ktorým na toľko ovplyvní obeť, že obeť sa správa očakávaným spôsobom, pritom sama s ním nie je stotožnená, ale vzhľadom na okolnosti manipulácie si toto správanie osvojí ako jej vlastné.

Na základe realizovaných výskumov (ktorých je v značnej miere menej ako v prípade týraných žien) štatisticky vychádza, že muži majú menšiu pravdepodobnosť, aby sa stali obeťami týrania. Doposiaľ dostupné výskumy sa však prioritne venujú práve problematike týrania zo strany mužov voči ženám v partnerských vzťahoch. Napriek týmto štatistikám, z ktorých vyplýva, že muži sú dva krát menej ohrození týraním zo strany žien, ešte neznamená, aby sa na danú problematiku nekládol dostatočný dôraz. Podľa výskumov zdravotný stav týraných mužov, hlavne po fyzickej stránke, bol výrazne lepší ako v prípade týraných žien. Muži ako obeť domáceho násilia majú vo všeobecnosti tendenciu myslieť si, že majú menšiu šancu, že im bude poskytnutá pomoc.²³ Z viacerých verejne dostupných reakcií mužov vyplýva, že ani sami nevedia, že sú v postavení týranej osoby, pričom tí, ktorí si aj svoju situáciu uvedomujú, ju z istých dôvodov (strach z reakcie okolia – neakceptovanie, výsmech, spoločenské dogmy a iné) ani nechcú riešiť.

²² BURIÁNEK, J. a kol. *Domáci násilí – násilí na mužích a seniorech*. Praha/Kroměříž : TRITON, 2006. s. 31-32.

²³ ŠEVČÍK, D. – ŠPATENKOVÁ, N. *Domáci násilí*. Praha : Portál, s.r.o., 2011.

V podvedomí spoločnosti sa v prípade týrania ako prvé vynorí forma fyzického týrania, a však sa zabúda aj na iné formy týrania, ktoré v mnohých prípadoch môžu mať oveľa vážnejšie a dlhodobejšie následky na obeti domáceho násillia. Muži a ženy svoje role, ako v spoločnosti tak aj v partnerskom vzťahu, vnímajú inak, preto páchanie násillia u jednotlivých pohlaví sa prejavuje odlišným spôsobom. Z uvedeného je preto dôležité, aby pri vyšetovaní domáceho násillia páchaného na mužoch sa nepostupovalo na základe modus operandi ako v prípade týraných žien, ale aby sa kládol dôraz na typické formy a prejavy týrania žien voči mužom. Aj keď sa ženy vyhýbajú fyzickému násilliu a preferujú skôr formu psychického násillia a to z dôvodu, že je omnoho zložitejšie spozorovať túto formu násillia, nie je však vylúčené, aby sa aj ženy uchýlili k fyzickému násilliu. Svojho partnera natoľko zmanipulujú, že sa u neho vytvorí neschopnosť brániť sa a ako je už aj spomínané v tejto práci, pre niektorých mužov je až neprípustné, aby sa dostali do fyzickej konfrontácie so ženou.

Na základe výsledkov z výskumu Projekt DYN za formy týrania, resp. prejaveneho násillia voči mužom možno považovať:

- emocionálne násillie;
- fyzické násillie;
- využívanie detí;
- ekonomické násillie;
- sexuálne násillie;
- hrozby a zastráovanie (hlavne v podobe vyhrážania „oberiem ťa o všetko ak sa so mnou rozvedieš“).²⁴

Emocionálnym násillím možno rozumieť násillie, ktoré priamo pôsobí na psychiku obete. Najčastejším prejavom takejto formy násillia je práve verbálny útok v podobe nadávania, zosmiešňovania a ponižovanie obete, a to buď v domácnosti alebo na verejnosti. Ženy sa uchýľujú pri tomto druhu násillia k takej forme agresie, ktoré je sprevádzané krikom a môže vyústiť až do fyzického násillia a to v dôsledku, že majú vyššiu schopnosť nájsť tzv. „slabé miesto“ muža a zmanipulovať ho natoľko, že sa nebude schopný brániť. K forme emocionálneho násillia možno zaradiť aj ničenie predmetov, voči ktorým má obeť určitú sentimentálnu väzbu. Ďalšou z foriem je napríklad odmietanie komunikácie alebo len strohá komunikácia, nedopovedané myšlienky, zamlčanie dôležitých informácií. Obeť v takýchto prípadoch, pokiaľ si sama nie je vedomá, že je vystavené týraníu, môže sama začať o sebe pochybovať a za

²⁴ HUNT, Eva. Muži jako osoby ohrožené domácím násillím. In ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domáci násillí: kontext, dynamika a intervence*. Praha : Portál, 2011. s. 98.

vzniknutú situáciu v domácnosti/partnerstve vinit' seba. Forma psychického týrania môže u mužov spôsobiť také narušenie sebadôvery, ktoré vyústi až do problému nadväzovania nových vzťahov v budúcnosti. Neslušné poznámky o neschopnosti muža, jeho kritizovanie, narážky na mužovu rodinu a priateľov sú typické praktiky žien na úplné zničenie sebadôvery muža.²⁵ Pri psychickom týraní je dôležité spomenúť žiarlivosť, jedná sa o typický dôvod týrania muža zo strany ženy, neustála kontrola kde je a s kým je, na tomto základe bránenie kontaktu muža s jeho priateľmi prípadne rodinou, kontrola telefonátov, správ, emailov.²⁶

Fyzické násilie je v niektorých spoločenských názoroch v kontexte týrania mužom skôr mýtické, než reálne. Vychádza to hlavne zo spoločenských dogiem, ktoré boli prezentované a rozobraté vyššie, nie je však v žiadnom prípade vylúčené. Cieľom fyzického týrania je ublížiť, spôsobovať telesnú bolesť alebo zranenia. Pri ženách tyrankách je veľmi dôležité uviesť presné špecifické formy akými sa žena dopúšťa fyzického týrania u mužov. Fackovanie, bitie rukou, popálenie, kopance, vytrhávanie vlasov, veľmi časté je hádzanie rôznych predmetov do partnera – fľaše, vázy, taniere...²⁷ Typický útok žien je zozadu, typickou zbraňou je kuchynský riad – nože, nožnice alebo žehličky a častým miestom útoku je oblasť genitálií.²⁸ Zranenia sú v podobe modrín, škrabancov, ale aj popálení po obliatí vriacou vodou alebo vriacim olejom.²⁹

Násilie formou využívania detí by sme mohli považovať za subkategóriu emocionálneho násillia. Má však určité špecifiká, pretože páchatel' pri tomto prejave nekoná voči obeti priamo, ale využíva na dosiahnutie svojho cieľa dieťa. Dieťa ako také častokrát nevie rozpoznať, že je prostriedkom násillia. Takáto forma týrania sa môže prejaviť priamym ovplyvňovaním páchatel' a, aby sa dieťa k obeti správalo určitým, páchatel'om očakávaným spôsobom, alebo naopak môže spočívať v zamedzení kontaktu medzi obeťou násillia a dieťaťom, ktoré môže mať závažný dopad na vzťah medzi obeťou a dieťaťom samotným, čím sa miera emocionálnej traumy zväčšuje. Uvedená forma vyhrážania sa mužovi, že stratí všetky kontakty so svojimi deťmi, je veľmi častým javom.

Pod ekonomickým násillím treba rozumieť správanie páchatel' a, ktoré spočíva jednak v obmedzovaní finančných prostriedkov, prípadne v neposkytovaní peňazí na spoločnú domácnosť, alebo spočíva priamom obmedzovaní obeť s disponovaním majetkom, ktorý je v jej

²⁵ ČECH, O. a kol. *Domáci násillí: z pohľadu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice : Theia, 2011. s. 22.

²⁶ BURIÁNEK, J. a kol. *Domáci násillí – násillí na mužích a seniorech*. Praha/Kroměříž : TRITON, 2006.

²⁷ BURIÁNEK, J. *Násillí na mužích : Sonda do zákoutí partnerských vtaů*. Praha : Univerzita Karlova v PRAZE, 2014. s. 29-30.

²⁸ CONWAY, H. L. *Domáci násillí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Praha : Albatros, 2007. s. 40-42.

²⁹ ŠEVČÍK, D. – ŠPATENKOVÁ, N. *Domáci násillí*. Praha : Portál, s.r.o., 2011.

vlastníctve. Správanie páchatel'a sa môže ďalej prejavíť zatajovaním vlastných príjmov, či dokonca neoprávnením užívaním majetku obete, prípadne aj jeho speňažením pre vlastnú potrebu páchatel'a. Neustála kontrola finančného príjmu, obmedzenie prístupu k financiám za účelom riadenia ekonomického chodu domácnosti, kedy muž dostáva ako keby v obmedzenom rozsahu „vreckové“ - aj toto je určitá forma týrania mužov zo strany žien.³⁰

Nútený sexuálny kontakt, akéhokoľvek druhu, bez súhlasu (prejaveného/neprejaveného) obete sa považuje za sexuálne násilie. Vzhľadom na povahu

§ 199 Trestného zákona³¹, muž nemôže byť obeťou trestného činu znásilnenia. Muž v zmysle Trestného zákona môže byť obeťou trestného činu sexuálneho násillia³². Obeť je nútená podieľať sa na nežiaducich, nebezpečných alebo ponižujúcich sexuálnych aktivitách. Tak ako dochádza k fyzickému násilliu zo strany ženy, aj napriek presvedčeniu spoločnosti, že to nie je možné, tak dochádza aj k sexuálnemu násilliu. Sexuálne násillie páchané na mužoch má podobu vynútenia sexuálneho styku, nútenie muža k sexuálnym praktikám, ktoré odmieta, ale tiež aj opačná situácia a to vydieranie odmietaním sexuálneho styku. Do tejto formy násillia môžeme zaradiť aj kritizovanie a zosmiešňovanie mužskej potencie a schopnosti pri pohlavnom styku.³³

Už spomínaný Projekt DYN nám uvádza aj nasledujúce rizikové faktory násillia u mužov:

- dlhodobé emocionálne a psychické násillie vrátane verbálnych útokov (nároky na poslušnosť alebo podriadenosť, ponižovanie, nadávky)
- extrémna žiarlivosť a manipulácia;
- problémy s alkoholom a drogami;
- rozpad partnerstva;
- eskalácia konfliktu;
- záznam v registri trestov pre násillné trestné činy;
- pokusy o samovraždu;
- vyhrážanie ublížením či zabitím sa partnerovi, deťom;
- psychopatológia - duševná choroba u násillnej osoby;

³⁰ ČECH, O. a kol. *Domáci násillí: z pohľadu pracovníkú v oblasti sociálnych služieb*. České Budějovice : Theia, 2011. s. 23.

³¹ § 199 ods. 1 Trestného zákona - Kto násillím alebo hrozbou bezprostredného násillia donúti ženu k súložiu alebo kto na taký čin zneužije jej bezbrannosť, potrestá sa odňatím slobody na päť rokov až desať rokov.

³² § 200 ods. 1 Trestného zákona - Kto násillím alebo hrozbou bezprostredného násillia donúti iného k orálnemu styku, análnemu styku alebo k iným sexuálnym praktikám alebo kto na taký čin zneužije jeho bezbrannosť, potrestá sa odňatím slobody na päť rokov až desať rokov.

³³ ČECH, O. a kol. *Domáci násillí: z pohľadu pracovníkú v oblasti sociálnych služieb*. České Budějovice : Theia, 2011. s. 22.

- problémy ohľadne kontaktu s deťmi;
- finančné problémy;
- existencia zbrane v domácnosti.³⁴

2.3.1 Žena v pozícii tyranky

Týranie, resp. domáce násilie, ktorých páchatel'mi sú ženy, sa vyznačuje určitými špecifikami. Ženy sa od mužov odlišujú formou týrania (jednotlivé formy vid' vyššie). Vyhýbajú sa fyzickému násiliu, dominantnejšie je práve psychické násilie, pretože ho nie je možné pozorovať na prvý pohľad.

Avšak nemožno konštatovať, že sa ženy voči mužom nedopúšťajú fyzického násilia. Útoky sú vykonávané na partneroch v rovnakých intervaloch, ako to býva v prípade mužov. Ich agresia môže byť vyvolaná poruchou osobnosti, sama však nevie posúdiť, do akej miery je schopná uvedomiť si svoje správanie. Agresorka sa stáva emočne nestabilná, pričom jej návaly agresie nemajú žiadne opodstatnenie v realite, ale celú vec majú len vo svojich predstavách.

V rámci vekového rozvrstvenia u žien páchajúcich domáce násilie, sa utvrdil názor, že výskyt násilia sa prejavoval u žien strednej a vyššej vekovej kategórii. Pripisovalo sa to k ich sexuálnej aktivite. Oproti mužom, sa u žien s nedostatkom sexuálneho uspokojenia zvyšuje agresívne správanie. Existuje tak teória medzi agresívnym správaním a počtom milostných aktov.³⁵

Ženy sú vykresľované prevažne ako mierumilovné, citlivé, príjemné a označené ako to nežnejšie pohlavie, ktoré je potrebné chrániť. Takéto vykresľovanie žien sa môžeme tiež, ako v prípade vykresľovania mužov, považovať za spoločenské dogmy, pritom tieto tvrdenia nemusia byť vždy pravdivé. Ani zďaleka nemusia byť také nežné pohlavie ako sa tvrdí a jednoznačne ich nemožno podceňovať. Ženy vedia byť rovnako agresorky ako muži a po stránke psychického týrania omnoho aj krutejšie so závažnými dopadmi na obeť násilia. Ženské násilie je skryté a rafinované, vytvárajú si absolútnu moc nad slabším partnerom. Sú schopné až brutálneho násilia, ktoré môže skončiť až smrťou obeť – muža tzv. „monštrá v sukniach“.³⁶

Odborná literatúra definuje 2 základné roviny násilného chovania žien, ktoré podliehajú spoločenským stereotypom :

- ženy útočia v sebaobrane;

³⁴ HUNT, Eva. Muži jako osoby ohrožené domácím násilím. In ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domáci násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha : Portál, 2011. s. 99.

³⁵ KIRSTEN, F. *Frauen und Kriminalität*. Hamburg : Südverlag, 2000. s. 32.

³⁶ HASČÁKOVCOVÁ, H. *Manuálek o násilí*. Brno : Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2004. s. 43-45.

- ženy, ktoré násilnú osobu zabijú – kde je opätovne muž označený za násilníka a pod jeho dlhodobým vplyvom týrania ho žena zo zúfalstva zabila, lebo nevedela nájsť iné východisko.³⁷

Preto aj polícia má tendenciu v prípade oznámenia domáceho násilia páchaného na mužoch, pristupovať rozpačito a nedôverčivo, ženy nekorešpondujú s typickou predstavou násilníka, preto v mnohých týchto prípadoch zostane partnerské násilie zo stany žien, premlčané a nepotrebané.

3. Praktické skúsenosti s týraním mužov v Slovenskej republike

Týranie muža je pomerne aktuálny problém dnešnej doby, a však nejde ani zďaleka o tak diskutovanú tému, akou je týranie žien. Je až akútny nedostatok prieskumov, ktoré by sa venovali problematike, kde ženy sú aktérkami domáceho násilia, pritom je možné domnievať sa, že muži sú rovnako často obeťami domáceho násilia ako ženy, získať empirické dôkazy k tomuto tvrdeniu je veľmi zložitú, pričom jednotlivé dôvody budú špecifikované v tejto kapitole.

S týraním žien je spätý „syndróm týranej ženy“. Obsahové črty tohto syndrómu však možno analogicky vyvodiť aj mužskej roviny a teda možno konštatovať, že existuje aj „syndróm týraného muža“. Typickými črtami obeť domáceho násilia je v počiatočnom štádiu ospravedlňovanie si násilného správania páchatel'a. Obeť si kladie otázky kde spravila chybu, z akého dôvodu sa jej to deje, v obeť nastáva moment obviňovania sa a hľadania príčiny vo svojom správaní, ako by ho mohla zmeniť, aby dosiahla elimináciu násilia zo strany páchatel'a. Následne si ospravedlňuje násilné správanie páchatel'a, viní seba, tvrdí, že si také správanie zaslúži až to vyústi do nepriznania si, že blízka osoba je násilník, zvyká si na prejavy násilia a začína ich voči svojej osobe akceptovať. Páchatel' takto u obeť znormalizuje prejavy domáceho násilia, obeť prejavy ako urážky, bitky považuje za notorické prejavy domáceho spolunažívania, čím sa vytvára u obeť pocit naučenej bezmocnosti.³⁸ Syndróm týraného sa prejavuje citovou väzbou k násilníkovi, preto obeť zotrúva v násilnom vzťahu. Tento syndróm nastupuje v momente, keď sa cyklus násilia opakuje aspoň dva krát a prehľbuje sa negatívnou reakciou spoločnosti alebo nezaujmom spoločnosti, pričom tento syndróm nie je viazaný na pohlavie, preto jeho existenciu nemôžeme popierať aj v prípade týrania mužov.³⁹

³⁷ ŠEVČÍK, D. – ŠPATENKOVÁ, N. *Domáci násilí*. Praha : Portál, s.r.o., 2011.

³⁸ TITTOVÁ, M. Problémy dokazovania domáceho násilia. In *TRESTNOPRÁVNE MOŽNOSTI RIEŠENIA DOMÁCEHO NÁSILIA Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 25.apríla 2019*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2019. s. 29.

³⁹ ČÍRTKOVÁ L. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha : Grada, 2008. s. 26.

Mužské obete násilia sú typické tým, že si násilie, ktoré je na nich páchané, často neuvedomujú alebo sa ho snažia zľahčovať majú tzv. „*mechanizmus psychického vytesňovania*.“⁴⁰ Vo väčšine prípadov sa muž rozhodne k riešeniu situácie až po fyzickom útoku. Spravidla nevyhľadávajú lekársku pomoc po fyzickom napadnutí ženou a ak už aj vyhľadajú lekársku pomoc je minimum prípadov, kedy sa priznajú svojmu ošetrojúcemu lekárovi, že sú doma týraní. Nachádzajú sa v oveľa zložitejšej situácií ako ženy a majú v značnej miere menšie šance, že im bude ponúknutá pomoc, ako odborníkov tak orgánov činných v trestnom konaní. Doposiaľ sú na základe spoločenský stereotypov stavaní do role, kde pre nich nie je miesto ako pre obeť domáceho násilia, ale ako potencionálneho páchatel'a a to z dôvodu, že prevláda názor o lepšej fyzickej zdatnosti mužov. Hanbia sa priznať si pred svojím blízkym okolím (rodina, priatelia) fyzické, ale aj psychické týranie zo strany žien, z dôvodu, že by mohla byť znížená ich ľudská dôstojnosť. Je to zároveň sprevádzané strachom a často sú vystavení negatívnym reakciám a označovaní za slabochov, ktorí si „nevedia urobiť doma poriadok“.

Ženy ako obete násilia vo vyššej miere prezentujú svoju situáciu verejne, u mužov však nastáva problém tzv. dvojitych zatvorených dverí, ktorý predstavuje obavy mužov zo zverejnenia ich príbehu. „*Prvými dverami sa rozumie samotné násilie, ktoré je doma páchané. Druhými dverami možno chápať strach a obavy mužov, ktorí sa nechcú so svojim problémom zveriť. Problém sa dá nazvať ako tzv. dvojité latencie. Strach mužov zveriť sa a otvorene vyjsť von so svojim problémom môže prameniť zo strachu reakcie spoločnosti. Priznanie muža ako obeť môže byť pre neho úplne ponižujúce, preto si tento problém necháva pre seba.*“⁴¹

Najzávažnejší problém nastáva pri samotnom ohlásení domáceho násilia a podaní trestného oznámenia, kedy sa týraní muži často stretávajú zo strany polície s nízkou mierou dôvery. Polícia im často neverí a v horšom prípade, ich začne brať ako páchatel'ov, nie ako obeť.

Už v tejto práci spomínanom výskume Projektu DYN na základe výsledkov identifikovali rozdiely medzi obeťou mužom a ženou, muži :

- „*majú väčšiu šancu opustiť vzťah, pretože je u nich väčšia pravdepodobnosť nájdenia práce alebo môžu mať lepší prístup k financiám;*
- *v domácnosti, kde bývajú, sa cítia bezpečne alebo čiastočne v bezpečí, na rozdiel od žien, ktoré v domácnosti taký pocit nemávajú, skôr naopak prežívajú pocity strachu;*

⁴⁰ Forezná psychologička a súdna znalkyňa Ludmila Čírtková

⁴¹ BURIÁNEK, J. PIKÁLKOVÁ, S. a PODANÁ, Z. *Násilí na mužích: sonda do zákoutí partnerských vzťahů*. Praha : Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. s. 20.

- *menej informujú o situácii, že sa ich partnerka nachádzala v čase incidentu pod vplyvom alkoholu.*⁴²

Z uvedeného však nemôžeme vyvodzovať menšiu závažnosť, keď sa muž ocitne ako obeť domáceho násillia, len preto, že prevládajú názory o tom, že majú lepšie možnosti na odchod od partnerky/manželky a pod vplyvom týchto názorov zostať nečinní a neriešiť tento problém po právnej stránke prostredníctvom trestného stíhania. Nie každý týraný muž má rovnaké „výhodné“ podmienky na odchod od násilnej partnerky/manželky. Ševčík, Špatenková presne uvádzajú dôvody, ktoré bránia odchodu muža z násilného vzťahu:

- nie sú finančne zaistení;
- milujú partnerku a veria, že sa zmení;
- cítia povinnosť zostať;
- nemajú kam ísť;
- obávajú sa odplaty alebo pomsty zo strany partnerky;
- nechcú, aby niekto vedel čo sa doma deje, hanbia sa;
- nechcú partnerku opustiť, aby zostala sama;
- z násillia obviňujú sami seba;
- myslia si, že by sa žena mala byť schopná ovládať;
- nechcú prísť o kontakt s deťmi;
- môžu sa báť straty kontaktu s rodinou a jej členmi.⁴³

3.1 Dostupné prostriedky pomoci pre týraných mužov

Nikdy nie je možné sa dokonale vžiť do situácie a pocitov, ktoré prežíva obeť domáceho násillia a ani v prípade týraných mužov nie je človek schopný pochopiť, ako sa cíti muž, ktorý je neustále vystavovaný tlaku, ponižovaniu ale aj fyzickému týraniu. Nachádzame sa v spoločnosti, ktorá ponúka priam až neobmedzené možnosti ako pomôcť obetiam, či už v podobe miesta, útočiska kde vieme obeť domáceho násillia uchýliť, dať jej miesto na bývanie, ale aj miesto kde je chránená pred tyranom. Tiež v dnešnej spoločnosti máme online priestory, kde vieme verejne diskutovať, poukazovať a ponúkať možnosti a návody na riešenie rôznych problematík. Preto je

⁴² HUNT, Eva. Muži jako osoby ohrožené domácím násillím. In ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domáci násillí: kontext, dynamika a intervence*. Praha : Portál, 2011. s. 97.

⁴³ ŠEVČÍK, D. – ŠPATENKOVÁ, N. *Domáci násillí*. Praha : Portál, s.r.o., 2011. s. 100.

práve teraz najvhodnejší čas, kedy by sme sa ako spoločnosť mali začať výrazne zaujímať o problematiku týrania mužov, čím viac bude diskusií, možností a organizácií kde budú môcť muži požiadať o pomoc, tým viac sa nám táto problematika začne preklápať z vysoké stupňa latencie k reálnym riešeniam problému týrania mužského pohlavia.

K problematike týrania žien sa nám stavia množstvo organizácií, sú dostupné rôzne diskusie, spovede týraných žien, krízové linky, krízové centrá, azylové domy, rôzne kampane, ktoré propagujú heslá, aby sa do povedomia spoločnosti dostala problematika týraných žien a aby spoločnosť poskytovala súčinnosť pri pomoci týraným ženám. V tomto kontexte by sme kľudne mohli konštatovať, že sa nám vyskytuje určitá forma diskriminácie mužov, keď ani zďaleka nie je týranie mužov venovaná taká pozornosť a toľko možností, kam sa môžu muži obrátiť pre potrebnú pomoc. Čo sa týka organizácií, ktoré sa venujú tejto problematike, z dostupných zdrojov a po pátraní sme našli len 3 – občianske združenie Liga otcov a Otcovia, ktoré sa prioritne venujú problematike chýbajúcich otcov a spoločnosť SOCIAL MEDIA, ktorá ako prvá a jediná sa priamo venuje fenoménu týrania mužov a snaží sa tlačiť túto problematiku do popredia, pomenúva znaky domáceho násillia na mužoch a znaky citového vydierania páchaného na mužoch.

„SOCIAL MEDIA je spoločnosť profesionálov, ktorá ako prvá na Slovensku iniciovala riešenie fenoménu týraných mužov. Niektoré ustanovenia Zákona o rodine a Trestného zákona dávajú priestor a príležitosť na zneužívanie týchto noriem zo strany žien. Podľa údajov Svetovej zdravotníckej organizácie WHO sú muži obeťami domáceho násillia v 15% prípadov. Štatistiky ukazujú že v niektorých krajinách sveta je toto číslo zarážajúce, pretože podľa posledných výskumov sa jedná až o 27% prípadov. V susednej Českej republike hovoria štatistiky o 17% prípadov týrania mužov. Na Slovensku a v Českej republike existuje a pôsobí vyše 280 inštitúcií na ochranu žien a matiek, na ochranu mužov NIKTO!

Znaky domáceho násillia na mužoch :

- *Eskalácia – prechádza od urážok k znižovaniu ľudskej dôstojnosti, až k fyzickým útokom, dokonca až k ohrozeniu života*
- *Jasné a nespochybniteľné rozdelenie rolí – osoby násilnej a ohrozenej osoby (vzájomné napádanie rovnocenných partnerov nie týraním)*
- *Neverejnosť – prebieha väčšinou za zatvorenými dverami – bez spoločenskej kontroly*
- *Opakovanosť a dlhodobosť*

Citové vydieranie muža má znaky :

- *Urážok a ponižovania na stranu muža*

- *Vyzdvihovanie mužových negatívnych vlastností a jeho pochybení*
- *Ohováranie muža v prítomnosti cudzích ľudí*
- *Kritizovanie a zastrasovanie, rezervovanosť*
- *Žena odmieta nežnosti a odmieta súložiť*
- *Provokatívne správanie ženy vo vzťahu k iným mužom.*⁴⁴

Problematiku týraných mužov, je potrebné zviditeľňovať v čo najväčšej miere. Vznik viacerých spoločností, ktoré by svoju činnosť zamerali rovnakým smerom ako spomínané SOCIAL MEDIA, je jeden z možných krokov, ako viac sprístupniť danú problematiku spoločnosti a tým poskytnúť týraným mužom možnosti pomoci, prípadne odvahy, aby so svojou situáciou vyšli na verejnosť. Odvaha však nestačí, musíme dať mužom aj možnosti, kde sa vedia uchýliť, podobne ako týrané ženy, ktoré majú možnosti v rámci dostupných miest, kde môžu bývať a byť chránené pred tyranom, ako sú azylové domy. Akútnym sa javí problémom, že v Slovenskej republike nemáme ani jeden azylový dom pre týraných mužov.

V roku 2004 vyšiel článok v časopise Pravda, kde sa k problematike vyjadril Imrich Galla z Únie týraných mužov. Pán Galla tvrdí : „*Ak sa povie, že je týraná každá piata žena, ja môžem zodpovedne vyhlásiť, že je týraný každý piaty muž. Vyskytujú sa aj prípady fyzického násillia, no oveľa častejšie ide o rafinované zdieranie muža na výživnom, obratie ho o majetok, bránenie kontaktu s deťmi. A vrchol je, keď žena muža doženie až do vyšetrovacej väzby.*“ Podľa vyjadrení tohto článku mali počas piatich rokov vzniknúť dve azylové centrá aj pre mužov, no dodnes nijaké neexistuje. Už v čase publikovania článku sa pán Galla vyjadril, že dve azylové centrá pre týraných mužov na celú oblasť Slovenskej republiky je málo a podľa jeho názoru by každé krajské mesto malo mať aspoň jedno takéto azylové centrum. Ďalej sa v článku uvádza, že o násillí páchaného na mužoch neexistujú oficiálne údaje a z celkového počtu obetí, ktoré vyhľadali pomoc u psychológa bolo len 5 % mužov. Keď si uvedomíme, že článok je z roku 2004 a do dnes nevidíme posun v tejto oblasti, nemôžeme ani očakávať že bez poskytnutia možností a pomoci mužom sa nám táto problematiky zmení z latentného trestného činu na reálny.⁴⁵

3.2 Výskum v oblasti týrania mužov

V rámci štúdia problematiky, ktorá je ústrednou témou tejto práce sme sa nestretli so žiadnym relevantným výskumom, ktorí by sa zaoberal témou týrania mužov v rámci Slovenskej

⁴⁴ <http://www.social-media.sk/odkazy-na-institucie/> [30.03.2023]

⁴⁵ SOPKOVA, E. Aj týraní muži chcú azylový dom. In *Pravda*. 2004, roč. 14. – roč. 73., č. 54, s. 4.

republiky. Z dostupnej literatúry je však dohľadateľný výskum, ktorý sa uskutočnil v roku 2004 v Českej republike. Uvedený stav len zdôrazňuje a potvrdzuje už konštatované tvrdenia, že téma týrania mužov nie je v spoločnosti (ako laickej tak aj odbornej) diskutovanou témou a nepripisuje sa jej želaná, resp. očakávaná miera vážnosti. Zarážajúci je aj fakt, že aj jediný dostupný výskum danej témy má z časového hľadiska pomaly 20 rokov, čiže výsledky z neho vyplývajúce nemusia reflektovať súčasnú situáciu v oblasti týrania mužov.

Vyššie zmienený výskum z Českej republiky z roku 2004 bol realizovaný Zdravotno sociálnou fakultou Jihočeské univerzity v Českých Budějoviciach⁴⁶. Výskum sa zaoberal jednotlivými formami prejavov domáceho násilia, pričom z výskumu vyplynulo nasledovné:

- každý desiaty muž zažíva vo vzťahu od partnerky správanie, ktoré má znaky násilia, pričom preferované formy riešenia takéhoto správania sú odchod z domova, alkohol či drogy, paradoxne odborná pomoc nie je dominantou formou riešenia;
- slovné urážky zo strany partnerky zažilo 30 % mužov;
- v otázke zdôverovania sa s problémom násilia zo strany partnerky sa muži v 47 % prípadov zdôverili blízkeму priateľovi, v 34 % sa zdôverili rodičom, v 23 % sa zdôverili spoločnému priateľovi s partnerkou, v 12 % kolegom z práce a v 5 % sa zdôverili inej osobe;
- negatívna skúsenosť s násilím vo vzťahu sa prejavila v prístupe k ďalšiemu vzťahu
- výskumom bolo potvrdené, že faktormi ovplyvňujúcimi násilie zo strany žien voči mužom sú alkohol, drogy a agresivita na verejnosti;
- domáce násilie zasahuje všetky sociálne prostredia, pričom dôležitým faktorom pri jeho prejavoch sú povahové vlastnosti a charakteristika ženy ako partnerky
- najčastejšou formou psychického týrania zo strany žien voči mužom je žiarlivosť zo strany žien, a hoci sú štatisticky muži odolnejší voči psychickému násiliu než ženy, jeho výskyt je zhruba rovnaký u mužov ako aj u žien;
- hádka, respektíve výmena názorov medzi partnermi v 4% vyústila k fyzickým útokom na muža zo strany žien (partneriek), pričom najčastejšou formou fyzického násilia je facka, kopanie, hryzenie a úder päšťou, ktorú zažilo zhruba 6% mužov, druhou najčastejšou formou násilia je hádzanie predmetov, resp. útok s ich použitím, ktorú zažili zhruba 4 % mužov.⁴⁷

⁴⁶ Výsledky výskumu boli publikované v publikácii *Domáci násilí - násilí na mužích a seniorech*, ktorú zostavil vedecký kolektív pod vedením J. Buriánka

⁴⁷ J. BURIÁNEK a kol. *Domáci násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha : Triton, 2006. s. 79 - 80.

Na základe tvrdení uvedených vyššie, ako aj výsledkov výskumu realizovaného v roku 2004, je na mieste konštatovať akútnu potrebu výskumu, ktorý by sa zaoberal témou týrania mužov, ktorý by priniesol aktuálne údaje v uvedenej téme a mohol by poskytnúť relevantné ukazovatele smerujúce k hľadaniu a následnému zavedeniu účinných nástrojov na riešenie a, v neposlednom rade, na predchádzanie táraniam mužov.

3.3 Aplikačné skúsenosti a osobitosti vyšetrovania domáceho násillia páchaného na mužoch

Domáce násillie predstavuje je svojou povahou takou formou protiprávnej, resp. ohrozujúcej činnosti, ktorá vyžaduje osobitý prístup z hľadiska jej vyšetrovania. Základom pre riadne objasnenie skutkového stavu veci je zvoliť adekvátny procesný postup v rámci vyšetrovania domáceho násillia. V rámci vyšetrovania je potrebné čo najpresnejšie identifikovať prostredie, v ktorom došlo k spáchaniu domáceho násillia, s ohľadom na okolnosti a možnosti jeho spáchania, čiže dôležitú rolu v tomto procese zohráva psychologické poznanie situácie.

Predmetom dokazovania, ako vo všeobecnosti tak aj pri domácom násillí, resp. pri týraní, je dokázať, či sa skutok reálne stal, či takýto skutok ma znaky trestného činu a teda následne kategorizovanie trestného činu, či ho spáchala podozrivá osoba a aké boli jej pohnútky. Okrem uvedeného je potrebné dokázať aj ostatné vonkajšie faktory, ktoré mali vplyv na konanie páchatel'a, a teda okolnosti týkajúce sa rodinného života ako páchatel'a tak aj obeť, ich vzájomného vz'ahu, zvykov, psychologického stavu či sexuálneho života⁴⁸.

Za hlavný aspekt dokazovania pri domácom násillí je v prvom rade jeho identifikácia a následne jeho zaradenie pod konkrétnu skutkovú podstatu trestného činu, spravidla trestného činu týrania blízkej a zverenej osoby. V prípade absencie svedkov, je veľmi náročné dokázať, že vôbec k domácomu násilliu došlo. Za najčastejšie formy dôkazov prichádzajú do úvahy výpovede psychologických poradcov či pracovníkov intervenčných pracovísk a poradní. Za istých, aj keď problematických, okolností sa môže za dôkaz považovať aj súkromné nahrávky⁴⁹ obeť, ktoré preukazujú domáce násillie. Pripustenie takéhoto dôkazu je však veľmi individuálne a vždy závisí

⁴⁸ POLÁK, P. Metodika vyšetrovania domáceho násillia. In *Trestnoprávane možnosti riešenia domáceho násillia. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 25. apríla 2019*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2019. s. 267.

⁴⁹ podľa trestného poriadku možno vyhotoviť záznam (obrazový, zvukový) len na príkaz predsedu senátu, pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie na návrh prokurátora

od konkrétnych okolností prešetrovaného činu. Uvedená forma dôkazu však môže byť súdom posúdená ako neprípustná, na koľko ide o nezákonne získaný dôkaz⁵⁰.

V podkapitole 2.3 tejto práce sme uviedli, že na vyšetrowanie týrania mužov sa nemá aplikovať modus operandi vyšetrowania týrania žien. Na tento výrok nadväzuje aj ďalší zmienky hodný problém, a tým je absencia špecializácie orgánov činných v trestnom konaní. Miera špecializácie na vyšetrowanie činov domáceho násilia je značne vysoká, nakoľko sa pri nej vyžaduje znalosť určitých psychologických postupov, ako aj terapeutických postupov. Uvedené predpoklady sú umocnené skutočnosťou, ak je obeťou práve muž, ktorý ako už bolo uvedené, ma tendenciu nepriznávať si, že je obeťou domáceho násilia či týrania. Špecializácia v zmysle uvedených oblastí je teda žiaduca, priam nevyhnutná⁵¹.

Vo všeobecnosti možno považovať dokazovanie domáceho násilia z aspektov trestného práva a kriminalistiky za obzvlášť zložitú, a to z nasledovných dôvodov :

- a) veľký počet trestných činov predstavujúcich domácich násilie
- b) zložitú konštrukciu a skutkových podstat trestných činov
- c) kriminálne situácie nevýhodné z hľadiska tvorby kriminálnych stôp⁵²
- d) snahy o dekriminálnizáciu domáceho násilia zo strany orgánov činných v trestnom konaní – prekvalifikovanie trestného činu na priestupok
- e) nízka úroveň znalosti o špecifikách trestnej činnosti domáceho násilia u orgánov činných v trestnom konaní
- f) nízka úroveň poznania dostupných kriminalistických metód obsiahnutých v dôkazných prostriedkoch využívaných v procese objasňovania a dokazovania trestnej činnosti domáceho násilia⁵³

3.3.1 Odborný názor a skúsenosti KRPZ vyšetrowateľky kpt. Kataríny Peckovej

Na Krajskom riaditeľstve policajného zboru v Banskej Bystrici mi dňa 2.3.2023 poskytla osobný rozhovor vyšetrowateľka kpt. Katarína Pecková, ktorá sa špecializuje na problematiku domáceho násilia. Za svoju dlhoročnú prax síce nemala konkrétne prípady s týraním mužského

⁵⁰ TITTOVÁ, M. Problémy dokazovania domáceho násilia. In *Trestnoprávane možnosti riešenia domáceho násilia. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 25. apríla 2019*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2019. s. 34.

⁵¹ TITTOVÁ, M. Problémy dokazovania domáceho násilia. In *Trestnoprávane možnosti riešenia domáceho násilia. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 25. apríla 2019*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2019. s. 28-30.

⁵² Bližšie pozri podkapitulu 2.3

⁵³ ŠIMOŤEK, I. Trestno-právne a kriminalistické aspekty dokazovania domáceho násilia. In *KRIMINOLOGICKÉ MOŽNOSTI RIEŠENIA DOMÁCEHO NÁSILIA. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 20. apríla 2019*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017. s. 123.

pohlavia, a však mi predostrela svoj odborný názor k danej problematike a kde vidí nedostatky a možnosti zlepšenia systému pri riešení danej problematiky.

Na začiatku rozhovoru sa mi pani kpt. Pecková vo všeobecnosti vyjadrila k trestnému činu týrania blízkej a zverenej osoby. Podľa jej názoru, zo začiatku súdy mali problém odsudzovať páchatel'ov, neprikladali dostatočnú váhu tomu, čo bolo uvádzané v znaleckých posudkoch. Dnes, keď psychológ, ktorý je súdnym znalcom, uvedie, že tam je skutočne nejaká trauma a sudca naozaj vidí znalecký posudok, už sú reálne páchatelia odsúdení na podmienený trest výkonu odňatia slobody. Vníma to ako priaznivý krok v pred, pretože prostredníctvom reálne odsúdených páchatel'ov sa na verejnosť viac dostáva daná problematika, a je to ukazovateľom toho, že sa reálne deje domáce násilie v našej spoločnosti.

Zároveň však skonštatovala, že situácia z jej pohľadu, čo sa týka množstva prípadov domáceho násillia a spôsobu ako je páchané, je horšia ako v minulosti. Dnes sa už domáce násillie deje iným, „sofistikovaným“ spôsobom, v podobe manipulácie, kontroly (napr. sledovanie pohybu obeť prostredníctvom mobilného telefónu). Vo všeobecnosti je väčšie percento psychického ako fyzického týrania, kde kpt. Pecková vníma „rany na duši“ za horšie, ako rany po fyzickom týraní, ktoré sa časom zahoja. Obeť mávajú natoľko rozbitú psychiku, že je absolútne presvedčená, že ich tyraní môžu doviest' až k samovražedným sklonom a týmto spôsobom a elegantne zbaviť viny.

Pri zistení domáceho násillia to okolie absolútne netuší, preto prvým krokom by malo byť, aby obeť vo svojom okolí našla podporu, povedať to rodine a známym, ktorí dajú na obeť pozor. Druhým krokom je odísť od tyranu. Samozrejme, tyran potrebuje ovládať obeť, preto veľmi často nastávajú situácie návratu obeť do násillného vzťahu. Nápodobne ako v prípade žien, pani kpt. Pecková vníma pri probléme odchodu obeť jej obrovský strach, ktorý si nikto nevie predstaviť a nemožno vylúčiť v nijakom prípade, že aj muž ktorý je obeťou, má rovnaký strach.

Výrok pani kpt. Peckovej nám veľmi veľa vypovedá o domácom násillí dnes : „*Deje sa to, a deje sa to vo veľkej miere, a deje sa to najmä latentne, kedy to nikdy nikto nezistí.*“ Problematiku týrania mužov vníma jednoznačne, ako vo väčšej miere latentnú trestnú činnosť a to hlavne z pocitu, že muži majú strach, že im nikto neuverí. Väčšia miera je psychického týrania páchaného na mužoch. Muži sa zo svojej pozície však hanbia priznať, že sú týraní a ich spôsob riešenia nie je podanie trestného stíhania, ale podať žiadosť o rozvod. Dôležité je, aby muži skutočne nabrali odvalu, priam ich až k tomu vyzýva. Muži majú podľa jej názor veľký stupeň popierania svojej situácie a tiež obviňovania samých seba, a až pokým nejde o fyzické násillie, nadobúdajú pocit, že s tým polícia nemá čo robiť.

Jednou z mojich otázok bol aj názor pani kpt. Peckovej na ustanovenie § 199 Trestného zákona, ktorý upravuje trestný čin znásilnenie, či nevníma v tomto smere akúsi diskrimináciu mužov. Podľa jej názoru, na jednej strane muži majú právnu ochranu aj v takých prípadoch, pričom sa dá vytvoriť skutková podstata a to napríklad na základe ustanovenia § 200 Trestného zákona, ktorým sa ustanovuje trestný čin sexuálne násilie, ale nemožno považovať, že znásilnenie muža neexistuje, že je to v poriadku a nejedná sa o trestný čin.

V rámci rozhovoru mi odpovedala skutočne na mnoho otázok, čím mi potvrdila, ale aj vyvrátila mnohé tvrdenia. Počas pandémie sa v médiách prezentovalo, že bol obrovský nárast domáceho násillia, a však pani kpt. Pecková nevníma tento nárast, je to len medializovaný pohľad na skutočnosť, ale podľa nej skreslený : *„Je mylné si myslieť, že tým, ako ľudia boli viac spolu sa začalo týranie, týranie sa vyskytuje už pred tým, len izoláciou sa prehľbuje a zintenzívňuje.“* Čo sa týka všeobecne médií je veľmi kritická : *„Médiám ide len o senzáciu a sledovanosť, reálne médiá nechcú pomáhať obetiam, ale len hľadajú kauzy.“* Veľký problém vníma v tom, že na mieste činu sú médiá ešte skôr, ako ona sama, ako vyšetrovatel'ka, čo mnoho krát malo za následok aj zničenie dôkazov.

Mojou otázkou bolo či prezumovaná týraná žena môže byť v konečnom dôsledku sama tyrankou. Na základe jej dlhoročnej praxe konštatovala, že nie raz nastal prípad, keď týraná žena podala trestné oznámenie a tyran muž sa bránil tým, že on je v konečnom dôsledku obeťou. A absolútne nevylučuje, že obdobná situácia by mohla nastať aj v prípade, kedy obeťou je muž.

Záver

Na základe záverov a výsledkov štúdie, dostupnej literatúry, štatistík a praktických skúseností možno konštatovať, že zvolená téma práce je nedostatočne prebádaná oblasť spoločenských vzťahov. Cieľom tejto práce bolo dotknúť sa kontroverznej témy týrania mužského pohlavia, poukázať na medzery a nedostatky problematiky a zistiť mieru reálnosti alebo latentnosti páchania trestnej činnosti v kontexte domáceho násillia, ktorého sa dopúšťajú ženy voči mužom.

Z obsahu vykonaného výskumu možno vyvodit' záver, že týranie mužského pohlavia je reálna trestná činnosť, ktorú nemožno v žiadnom prípade poprieť, ale miera jej vyšetrovania a s ňou spojené vyvodenie trestnej zodpovednosti a zároveň uloženie trestnej sankcie je skôr latentnej povahy. Vysoká miera latencie je spôsobená disfunkciou, nedostatkami a medzerami ako v postojoch spoločnosti, tak v systéme vyšetrovania násillnej trestnej činnosti páchanej ženami voči mužom a v neposlednom rade v možnostiach pomoci, ktoré sú ponúkané týraným mužom.

Ako je niekoľko krát spomenuté v tejto práci, už pri získavaní relevantných zdrojov sme narazili na prvý problém a to na obrovskú absenciu ucelenej odbornej literatúry, ktorá by sa venovala danej problematike. Prioritne je odborná literatúra venovaná týraniam žien a už keď sa aj objaví týranie opačného pohlavia prevažuje problematika týrania detí - chlapcov alebo seniorov. Z obmedzeného množstva dostupných zdrojov je daná problematika spracovaná na im zodpovedajúcej úrovni, pričom väčšina relevantných zdrojov je starších dát.

Z hľadiska metodiky práce orgánov činných v trestnom konaní a to hlavne pri postupe polícií sa nám vynára ďalší a to veľmi závažný problém. Polícia na muža ako oznamovateľa, že je obeťou domáceho násillia, nazerá s nedôverou, neprikladajú danému prípadu dostatočnú dôležitosť, často nastanú situácie kedy z postojov polície prichádza výsmech voči mužovi a v najhoršom scenári začnú na týraného muža pozerat' ako na potencionálneho páchatel'a domáceho násillia a nie na obeť, čo dáva ženám tyrankám možnosti vo svoj prospech využit' danú situáciu a tým povýšiť týranie muža na vyššiu až absolútnu úroveň. Muži takto strácajú dôveru v systém a svoj problém neohlasujú polícií a nepodávajú trestné oznámenia, čo vo výsledku spôsobuje vysoký stupeň latentnosti tejto problematiky. Súčasný systém by potreboval útvar alebo oddelenie, ktoré by sa špecializovalo vo všeobecnosti na problematiku domáceho násillia, vrátane domáceho násillia páchaného na mužoch. Orgány činné v trestnom konaní by mali mať znalosť o rozdielnych formách a prístupoch, ktoré je potrebné aplikovat' pri vyšetrovaní a stíhaní domáceho násillia páchaného na mužoch. Za akútny stav možno považovat' aj nedostatok odborníkov a znalcov z oblasti psychológie a psychiatrie, ktorí by sa venovali konkrétnej problematike a ktorý by vedeli posúdiť a vyhodnotiť závažnosť problematiky. Z uvedených dôvodov muži v drvivej väčšine buď ostávajú trpieť v násilnom vzťahu, prepadajú alkoholizmu alebo riešia svoju situáciu rozvodom.

Cieľom práce bolo posúdiť skúmanú problematiku aj na základe štatistických údajov, ktoré v našom systéme slúžia na vyhodnotenie miery kriminality za príslušný rok. Tento cieľ však nebolo možné naplniť, pri hľadaní štatistických údajov sme narazili na obrovskú medzeru, keďže relevantné štatistiky k danej problematike nenájdeme. Problém je v nedostatočných a neadekvátnych metodikách získavania štatistických údajov, obsahovo sú štatistiky veľmi všeobecné a dopátrať sa k reálnym číslam pomeru páchatel'ov a obetí na základe pohlavia pri trestnom čine týranie blízkej a zverenej osoby nie je možné. Poprieť existenciu týrania mužov nemožno, ako je už spomínané, jedná sa o reálny problém, ale keďže sa pohybujeme v latentnej rovine z dôvodu neoznamovania orgánom činných v trestnom konaní, prvým krokom na získanie ako takých relevantných štatistických údajov, by mohol byť výskum zameraný na počet mužov,

ktorý ako dôvod rozvodu uvádzajú, že voči nim bolo zo strany manželiek vyvíjaný tlak, či už psychický alebo fyzický.

Ďalší problém, ktorý sa nám vynoril pri výskume je nezabezpečenie podmienok pomoci týraným mužom. Existuje len niekoľko organizácií, ktoré by sa venovali skúmanej problematike a ktoré by ponúkali pomoc týraným mužom. Týraní muži sa nemajú kde obrátiť s prosbou o pomoc, neexistuje miesto, kde by sa mohli uchýliť po odchode z násilného vzťahu a kde by boli chránení pred tyrankami. Absentujú kampane, ktoré by dostávali problematiku týrania mužov do povedomia verejnosti, taktiež chýbajú krízové linky, centrá a v neposlednom rade verejné diskusie a spovede samotných týraných mužov (čomu sa nemožno čudovať, keď nemajú možnosti, ktoré by im pomohli a prostredníctvom ktorých by nabrali odvahu verejne vystúpiť).

Záverom sa žiada poukázať na (ne)dokonalosti právneho systému. V Trestnom zákone, nemáme priamo podchytené mužské pohlavie. Pri trestnom čine týranie blízkej a zverenej osoby podľa § 208 Trestného zákona máme všeobecný subjekt, ale keď ho porovnáme s § 199 Trestného zákona, ktoré upravuje trestný čin znásilnenie, tak podľa nášho právneho systému môže byť znásilnená len žena. Na muža sa síce aplikuje ustanovenie § 200 Trestného zákona - sexuálne násilie, ale hypoteticky môžeme konštatovať, s ohľadom na v dnešnej dobe rezonujúcu požiadavku rovnosti pohlaví, že tak ako máme explicitne vyjadrené ženské pohlavie, čím ženám zákon ponúka adekvátnu právnu ochranu, tak obdobné výslovné právo by malo byť ponúknuté aj mužom. V rámci úvah *de lege ferenda* sa možno nazdávať, že výslovné vyjadrenie mužského pohlavia pri určitých trestných činoch, ktoré sa týkajú kontextu týrania muža, v Trestnom zákone, by mohlo mužom zvýšiť povedomie o tom, že je na nich páchaná trestná činnosť, čím by sa zvýšila odvaha mužov podávať trestné oznámenia, keďže by im v zákone bolo priamo výslovne udelená právna ochrana.

Zoznam bibliografických odkazov:

Knihy / Monografie

BURIÁNEK, J. a kol. 2006. *Domáci násilí – násilí na mužích a seniorech*. Praha/Kroměříž : TRITON, 2006. 110 s. ISBN 80-7254-914-6.

BURIÁNEK, J. PIKÁLKOVÁ, S. a PODANÁ, Z. 2014. *Násilí na mužích: sonda do zákoutí partnerských vztahů*. Praha : Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. 110 s. ISBN 978-80-7308-545-2.

CONWAY, H. L. 2007. *Domáci násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Praha : Albatros, 2007. 158 s. ISBN 978-80-00-01550-7.

ČECH, O. a kol. 2011. *Domáci násilí: z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice : Theia, 2011. 137 s. ISBN 978-80-904854-0-2.

ČÍRTKOVÁ, . 2008. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha : Grada, 2008. 150 s. ISBN 978-80-247-2207-8.

HAŠKOVCOVÁ, H. 2004. *Manuálek o násilí*. Brno : Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2004. 83 s. ISBN 80-7013-397-X.

HREHOVÁ, H. 2005. *Etika – sociálne vzťahy – spoločnosť*. Bratislava : Veda, 2005. 337 s. ISBN 80-224-0846-2.

IVOR, J. a kol. 2010. *Trestné právo hmotné 2. Osobitná časť*. Bratislava : Iura Edition, 2010. 625 s. ISBN 978-80-8078-308-2.

KIRSTEN, F. 2000. *Frauen und Kriminalität*. Hamburg : Südverlag, 2000. 192 s. ISBN 978-3-89669-979-4.

ŠEVČÍK, D. – ŠPATENKOVÁ, N. 2011. *Domáci násilí*. Praha : Portál, s.r.o., 2011. 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2

VANIER, J. 2009. *Jako muže a ženu stvoril*. Kostelní Vydří : Karmelitánske nakladateľství, 2009. 207 s. ISBN 978-80-7195-225-1.

Kapitoly z kníh / monografií

HUNT, Eva. 2011. Muži jako osoby ohrožené domácím násilím. In ŠEVČÍK, D.

ŠPATENKOVÁ, N. *Domáci násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha : Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2.

TRAVEL, P. 2005. Niektoré aspekty inakosti muža a ženy. In TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE, FILOZOFICKÁ FAKULTA, KATEDRA FILOZOFIE. *Acta Philosophica Tyrnaviensia II: Muž a žena z personalistického hľadiska*. Trnava : Typy Universitatis Tyrnaviensis, 2005. 192 s. ISBN 80-8082-043-0.

Články v časopise

SOPKOVÁ, E. 2004. Aj týraní muži chcú azylový dom. In *Pravda*. 2004, roč. 14. – roč. 73., č. 54, s. 4.

Články zo zborníkov

KUČEROVÁ, D. 2019. Domáce násilie – včera a dnes. In *TRESTNOPRÁVNE MOŽNOSTI RIEŠENIA DOMÁCEHO NÁSILIA. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 25. apríla 2019*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2019. 507 s. ISBN 978-80-571-0136-9.

MENCEROVÁ, I. 2019. Ochrana pred domácim násilím v trestnom zákone. In *TRESTNOPRÁVNE MOŽNOSTI RIEŠENIA DOMÁCEHO NÁSILIA. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 25. apríla 2019*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2019 507 s. ISBN 978-80-571-0136-9.

POLÁK, P. 2019. Metodika vyšetrovania domáceho násilia. In *TRESTNOPRÁVNE MOŽNOSTI RIEŠENIA DOMÁCEHO NÁSILIA. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 25. apríla 2019*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2019. 507 s. ISBN 978-80-571-0136-9.

ŠIMOVČEK, I. 2017. Trestno-právne a kriminalistické aspekty dokazovania domáceho násilia. In *KRIMINOLOGICKÉ MOŽNOSTI RIEŠENIA DOMÁCEHO NÁSILIA. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 20. apríla 2017*. Bratislava : Wolters Kluwer. 2017. 568 s. ISBN 978-8168-708-2.

TITTLOVÁ, M. 2019. Problémy dokazovania domáceho násilia. In *TRESTNOPRÁVNE MOŽNOSTI RIEŠENIA DOMÁCEHO NÁSILIA Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 25.apríla 2019*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2019. 507 s. ISBN 978-80-571-0136-9.

ZÁHORA, I. 2007. Vývoj právnej úpravy postihujúcej domáce násilie na Slovensku. In *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2007. 568 s. ISBN 978-80-88-931-96-6.

Právne predpisy

Zákon č. 247/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

Internetové zdroje

www.korona.gov.sk

<http://www.social-media.sk/akcie/tyrani-muzi-medzi-nami/>

Iné zdroje

Dôvodová správa k zákonu o obetiach trestných činov

Osobný rozhovor s KRPZ vyšetrovatelkou kpt. Katarínou Peckovou

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Domáce násilie voči ženám“ (2006/C 110/15)

Solomiia Stets

Ako si Rusko tvorí nové dejiny

Abstrakt

Táto práca skúma propagandistickú činnosť ruskej vlády v oblasti dejín a jej úlohu v súčasnej hybridnej vojne s Ukrajinou. Venuje sa intenzívnej politizovanej interpretácii histórie Ruska. Práca poskytuje vysvetlenie pojmov Rus a Rusko a zdôrazňuje ich pôvod, význam a dôležitosť v súčasnej politickej situácii. Kriticky hodnotí imperialistický charakter ruskej ideológie a poukazuje na nebezpečenstvo, ktoré z nej vyplýva. Celkovo má práca ambíciu poskytnúť ucelený pohľad na to, ako ruská propaganda v oblasti dejín slúži k dosiahnutiu politických cieľov v súčasnom konflikte s Ukrajinou.

Kľúčové slová:

Rusko-ukrajinská vojna, Kyjevská Rus, Krymský polostrov, ruská propaganda, ruský imperializmus

Úvod

“História je zbraňou mocných. Ak chcú ovládnuť ľudí, musia im najprv prekrútiť minulosť” - George Orwell

Manipulácia s historickými udalosťami je častou témou v súčasnej historiografickej diskusii. V prípade Ruskej federácie však ide o zložitejší a mnohostrannejší problém, ktorý si vyžaduje systematický a multidisciplinárny prístup. Politická história krajiny a jej geopolitické postavenie sú dôležitými faktormi, ktoré prispeli k vytvoreniu silného pocitu národného povedomia, ktorý je často spájaný s jedinou danou verziou ruskej histórie. Tento proces sa začal už v 19. storočí a zosilnel po ruskej revolúcii v roku 1917 a následnom vzniku Sovietskeho zväzu. Počas vlády sovietskeho režimu a neskôr po jeho páde došlo k významnému skresleniu a zamlčaniu historických udalostí a faktov, ktoré mali významné dôsledky pre domáce aj medzinárodné záležitosti. Tieto skreslenia a zamlčania sa dotýkajú nielen politických a vojenských udalostí, ale aj sociálnych a kultúrnych dejín Ruska. V súčasnosti prebieha intenzívna diskusia o tom, ako sa s týmto vyrovnáť a ako vytvoriť objektívnejšiu a kritickejšiu verziu ruskej histórie.

Problém skresľovania histórie sa odrazil v mnohých oblastiach ruskej spoločnosti. Jedným z kľúčových faktorov, ktoré prispeli k manipulácii s dejinami, je zložitý národnopolitický vývoj štátu. Ruská federácia, ako jedna zo svetových veľmocí, sa v priebehu dejín podieľalo na mnohých vojnách, revolúciách a geopolitických zmenách, ktoré ovplyvnili celý svet a viedli k formovaniu silného národného povedomia. Spôsobilo to prehnané zdôrazňovanie pozitívnych aspektov histórie a k marginalizácii tých negatívnych, pre ospravedlnenie určitých politických rozhodnutí.

V kontexte ruskej histórie možno identifikovať mnohé príklady snahy ruskej vlády presadiť si kontrolu nad susednými krajinami vrátane Ukrajiny a ďalších bývalých sovietskych republík. Tieto snahy sú často sprevádzané napätím a konfliktami v otázkach týkajúcich sa hraníc, jazyka a kultúrnej identity. Nedávne udalosti, ako anexia Krymu a následné vypuknutie vojny na Ukrajine, naznačujú, že takéto konanie má výrazný dopad na medzinárodné spoločenstvo a vedie k vážnym konfliktom a napätiu.

Ohýbanie dejín v Ruskej federácii významne ovplyvňuje vzdelávací systém a vytvára štrukturálne problémy v oblasti výučby dejepisu. Vláda zneužíva svoju kontrolu nad učebnými osnovami, výsledkom čoho sa vyzdvihuje konkrétna verzia ruskej histórie. Takéto narušenie objektivity učebných osnov môže mať dlhodobé dôsledky na to, ako mladí ľudia chápu a interpretujú históriu. Tým sa samozrejme determinujú ich postoje k susedným krajinám a medzinárodnému spoločenstvu. Následkom čoho je formovanie negatívnych stereotypov, predsudkov a nárast nepriateľských postojov, čo môže mať zase závažné následky pre politické vzťahy a medzinárodné spolupráce.

Potvrzuje to súčasný biedny stav ruskej zahraničnej politiky. Sú evidentné aktívne snahy využitia historicko-propagandistických interpretácií na odôvodnenie územných nárokov a vojenskej agresie proti Ukrajine. Je vhodné poznamenať, že táto tendencia nie je ojedinelá a vyskytuje sa v politickom diskurze mnohých krajín. V prípade Ruskej federácie je však takýto jav systematický a zreteľný.

Napriek početným výzvam existuje veľa vedcov a historikov, ktorí pracujú na propagácii presnejšieho a pravdivejšieho chápania ruských dejín. Zahŕňa to úsilie o odhalenie a dokumentáciu historických faktov a udalostí, ktoré ruská vláda potlačila alebo skreslila.

Táto práca má za cieľ prispieť k presnejšiemu porozumeniu ukrajinskej a ruskej histórie na medzinárodnej úrovni. V nasledujúcom texte sa bližšie rozoberajú rôzne propagandistické koncepty využité pre obhajobu agresívnych politických rozhodnutí a aké nebezpečné môže byť ich nekritické prijímanie.

1. Kde korenie „jeden národ“

Prv, než začneme s vymenúvaním konkrétnych príkladov skreslenia historických udalostí, je nevyhnutné zdôrazniť príčiny, ktoré vedú k takejto praktike a prečo si to Rusko vôbec dovoľuje. Preto je na začiatok potrebné sa dôkladne zamyslieť, čo predstavuje známy propagandistický koncept „jedného národa“ a kde má svoj pôvod.

V priebehu posledných 20 rokov sme mohli sledovať určitú evolúciu historiografických predstáv ruského prezidenta Vladimíra Putina. Alebo, presnejšie povedané, involúciu, pod čím sa rozumie proces návratu k minulosti a menej progresívnym stavom v rôznych spoločenských oblastiach. Na začiatku svojej kariéry sa prezentoval v postsovietskej rétorike, kde jeho vízia ZSSR, veľkého víťazstva a minulosti ešte neodmietala prítomnosť na medzinárodnej scéne ukrajinského národa ako rovnocenného. Existovala Ukrajina¹ a „bratský národ“ ako akási svojrázna sovietsko-postsovietska paradigma. Avšak okolo roku 2008 sa začal vracat' k predsovietskej ruskej historickej schéme, ktorá nezahrňovala existenciu samostatných východoslovanských národov².

V prejavoch a na tlačových konferenciách Vladimíra Putina sa stále častejšie objavuje termín „jeden národ“, ktorý slúži na označenie spojenia Rusov, Bielorusov a Ukrajincov do jednotného národného celku, nazývaného aj „trojjediný národ“. Nie je však nový, jeho pôvod sa datuje do cárskych čias a pripisuje sa mu autorstvo arcibiskupa Feofana Prokopovyča. Pôvodným cieľom tohto konceptu bolo legitimizovať územnú expanziu vedenú Petrom I. Veľkým³. Ako sa však po mnohých storočiach ukazuje, táto myšlienka má v momentálnej medzinárodnej situácii vojenského napätia opäť, s istou iróniou, aktuálny význam. V súčasnej dobe, v rámci akademického diskurzu, koncept popiera možnosť existencie bieloruského a ukrajinského národa ako samostatných kultúrnych a jazykových entít, čo vedie k ich potenciálnej asimilácii. Znamená

¹ Názov Ukrajina je slovanského pôvodu, ale jeho etymológia nie je jednoznačná. Najčastejšie sa uvádza význam „okrajové územie“, presnejšie jednotlivé krajné, hraničné kniežatstvá Kyjevskej Rusi. Iné výklady hovoria o „ukrojených“, oddelených zemiach v súvislosti s kniežatstvami. V duchu historikov ukrajinoofilov sa však názov Ukrajina chápe ako „krajina“ alebo „vlast“ a nie ako periférna časť inej ríše. Názov Ukrajina sa začal používať v 12. storočí na označenie južnej časti Kyjevskej Rusi, ktorá bola vystavená nájazdom kočovných národov. V 13. storočí sa názov rozšíril na celú Kyjevskú Rus a stal sa synonymom pre slovanskú zem. V 14. storočí sa názov Ukrajina začal používať aj pre západné územia Kyjevskej Rusi, ktoré boli pod vplyvom Poľska a Litvy. V 15. a 16. storočí sa názov Ukrajina používal pre územie medzi Poľskom a Moskvou, kde žili kozáci. V 17. a 18. storočí sa názov Ukrajina stal politickým pojmom, ktorý označoval autonómne územie kozáckeho hajtmánátu pod ochranou Poľska, Ruska alebo Osmanskej ríše. V 19. storočí sa názov Ukrajina začal používať aj pre etnické označenie obyvateľov tejto zeme (Ukrajinci). V 20. storočí sa názov Ukrajina stal oficiálnym názvom štátu, ktorý vznikol po rozpade Sovietskeho zväzu v roku 1991.

² *Vijna i rosijska propahanda : rozbyrajemo istoryčni mify z promovy Putina* [online]. suspilne.media, [2022-02-23]. Dostupné na internete: <https://suspilne.media/209611-vijna-i-rosijska-propaganda-rozbiraemo-istoricni-mifi-z-promovi-putina/> [cit. 2023-03-30].

³ *Ukrajinci, jaki stvorily imperiju. Častyna 1 – ideoloh Prokopovyč* [online]. istpravda.com.ua [2011-01-26]. Dostupné na internete: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2011/01/26/18230/> [cit. 2023-03-30].

to potlačenie ich národných práv na kultúru, jazyk, historickú identitu, sebaurčenie, t. j. odmietnutie ich jedinečnosti a špecifickosti.

Paradoxne Prokopovyč pochádzal z územia dnešnej Ukrajiny. Z toho dôvodu je dodnes považovaný za značne kontroverznú osobnosť. Niektorí ho vnímajú ako zradcu, ktorý prispel k upevneniu nepriateľského štátu. Na druhej strane, iní vyzdvihujú jeho činnosť, aby poukázal na vtedajšiu vyspelosť ukrajinskej inteligencie a vyčítal Rusom ich neschopnosť samostatne zreformovať zaostávajúci systém fungovania štátu. Existuje myšlienka, ktorá ho obhajuje, ako nadaného filozofa a rečníka snažiaceho sa svojším spôsobom presadiť vlastnú ideu osvietenскеj monarchie⁴.

V období počiatkov takéhto imperialistického myšlienkového smeru Prokopovyča, Ukrajinci už predstavovali sformovaný národ vyznačujúci sa všetkými charakteristickými znakmi, dôkazy čoho sú hodné samostatného výskumu. Spomenieme však nevyvrátiteľnú skutočnosť, že po udalostiach v polovici 17. storočia, kedy sa územie Ukrajiny dostalo pod vplyv Moskovského cárstva, došlo k rusifikácii, čo už naznačuje, že Ukrajinci predsa boli vnímaní ako odlišný národ popri zavedenej zásade, že „neboli, nie sú a nemôžu byť“⁵ samostatným etnikom. Rusifikácia určitej skupiny ľudí patriacej k jednotnému národu by nebola nevyhnutná vzhľadom na jej spoločné znaky.

V roku 1654 bola ratifikovaná Perejaslavská dohoda medzi predstaviteľmi Ukrajiny a Moskovského cárstva, ktorá umožnila ruskému cárovi získať kontrolu nad Ukrajinou výmenou za ochranu proti Poľsku. Táto dohoda posilnila postavenie cára na Ukrajine a vyvolala nespokojnosť medzi ukrajinskými kozáckymi vodcami. Presné výsledky zvolanej Perejaslavskej rady boli neskôr stratené a prepísané historikmi, preto rozhodnutie, prijaté radou, sa interpretuje rôzne. V ruskom výklade dejín sa spomína, že Ukrajine bola zachovaná autonómia⁶. V oficiálnom sovietskom vydaní dokumentov týkajúcich sa Perejaslavského dohovoru je uvedených 10 listov Bohdana Chmel'nyckého, kde žiada moskovskú vládu o pomoc pre Ukrajinu v boji proti Poľsku. Avšak takmer všetky tieto listy sa interpretujú ako žiadosť o „začlenenie Ukrajiny do Ruska“ alebo „znovuzjednotenie Ukrajiny s Ruskom“. Opak bol pravdou a práve to sa stalo príčinou vypuknutia vojny medzi kozáckou Ukrajinou a cárskou Moskvou koncom 50. rokov 17. storočia.

⁴ Feofan Prokopovyč : *filosof, teolog, cerkovnyj reformátor i tvorec rosijskoji ideologii* [online]. risu.ua, [2023-02-06]. Dostupné na internete: https://risu.ua/feofan-prokopovich-filosof-teolog-cerkovnij-reformator-j-tvorec-ideologii-rosijskoji-imperiji_n136471 [cit. 2023-03-30].

⁵ uvádza sa to priamo v texte Valujevskeho cirkuláru (1863)

⁶ BORYSOV, N. - LEVANDOVSKÝ A. *Istorija. 11 klass. 2 časť*. Moskva : Prosveščeniye, 2022. s. 225

Po podmanení si Ľavobrežnej Ukrajiny moskovskou vládou v 60. rokoch, sa stal významným krokom začínajúceho procesu vyššie spomínanej rusifikácie, tajný cirkulár vydaný ruským ministrom vnútra Dmitrijom Valujevom v roku 1863, v súlade s ktorým by sa mala pozastaviť tlač kníh v „maloruskom“ (ukrajinskom) jazyku s výnimkou beletrie. Pre lepšie pochopenie kontextu, v ktorom dané opatrenia boli prijaté, je potrebné poznamenať, že motívom boli podozrenia cárskej vlády, že publikácie kníh v ukrajinskom jazyku podporujú rast separatistických, propoľských⁷ a anticárskych nálad. Niektorí výskumníci tvrdia, že hlavným katalyzátorom vydania cirkuláru boli preklady štyroch Evanjelíí do ukrajinského jazyka, ktoré boli odoslané na posúdenie Najsvätejšiemu synodu s cieľom získať povolenie na tlač, neznámym bývalým inšpektorom Nižynského lýcea Pylypom Moračevským⁸.

V dokumente sa píše: „*S ohľadom na súčasný alarmujúci stav spoločnosti, narušený politickými udalosťami, a zároveň berúc do úvahy, že otázka vyučovania gramotnosti v miestnych dialektoch ešte nezískala konečné legislatívne riešenie, minister vnútra uznal za potrebné až do budúceho posúdenia (týkajúceho sa tohto problému) ministrom národného vzdelávania, hlavným prokurátorom Sv. synody a šéfom žandárov pokiaľ ide o tlač kníh v maloruskom jazyku, vydať príkaz cenzúrnemu úradu, aby do tlače boli povolené len také diela v tejto reči, ktoré patria do oblasti krásnej literatúry; teda zastaviť prechod kníh v maloruskom jazyku ako duchovnom obsahu, tak aj v učebniciach a všeobecne určených pre začiatkové čítanie pre ľud. Tento príkaz bol predložený na najvyššie posúdenie cárovi a Jeho Veličenstvo sa rozhodol poskytnúť mu svoje monarchistické schválenie*“⁹. Na základe uvedeného úryvku možno tvrdiť, že príkaz ministerstva vnútra bol zameraný na obmedzenie prístupu k vzdelaniu v materinskom jazyku. Z hľadiska zachovania stability a jednoty impéria takýto krok má svoje opodstatnenie. Jazyková rovnoprávnosť a regionálne vzdelávanie môže viesť k vzniku separatistických politických strán, ktoré by mohli zosilniť svoje požiadavky na autonómiu a dokonca na nezávislosť. To by ohrozilo celistvosť impéria a jeho schopnosť udržať si politickú a hospodársku silu v rámci regiónu.

Koncept „jedného národa“ sa chronologicky po vzniku Sovietskeho zväzu vyvinul, prípadne bol nahradený konceptom „bratských národov“. Nový konceptuálny rámec mal zdôrazniť rovnoprávnosť a bratstvo medzi rôznymi národmi v rámci Sovietskeho zväzu. Často

⁷ Hajtmanom Pravobrežnej Ukrajiny v tomto čase sa stal Pavlo Teteria, ktorý odmietal formovať nezávislú kozácku politiku a podriaďoval sa Poliakom

⁸ *Pereklad Četverojevanhelija Pylypa Moračevskoho jak odna z pryčyn Valujevskoho cyrkularu 1863 roku* [online]. web.archive.org, [2006-09-04]. Dostupné na internete:

<https://web.archive.org/web/20110828084401/http://news.iv-fr.net/index.php?id=608> [cit. 2022-03-30].

⁹ *Cirkulár ministra vnútra P. A. Valujeva* [online]. web.archive.org, [2007-03-11]. Dostupné na internete: <https://web.archive.org/web/20110810122451/http://www.ukrhistory.narod.ru/texts/miller-pr1.htm> [cit. 2023-03-30].

sa však praktizovalo potláčanie kultúrneho a jazykového pluralizmu, keďže oficiálnym jazykom v celej krajine bola ruština a jazyky národnostných menšín, či iných národov boli marginalizované.

Takže aj v tomto prípade výučba v menšinových jazykoch bola pozastavená s cieľom obmedziť kultúrnu a jazykovú diverzitu v prospech jednoty zväzu. Navádza to na myšlienku, že Rusko nikdy neprestalo existovať ako impérium. Neustále pokračovalo v prijímaní prot ľudskoprávných opatrení, ktoré zahŕňajú aj manipuláciu s historickými faktami ako nástroj pre posilnenie politického vplyvu a odôvodnenie územných nárokov.

2. (Ne) Ruské impérium

Vyššie spomenutý Feofan Prokopovyč sa okrem cirkevnej reformy zaslúžil aj za reformovaný názov štátu. Cár Peter I. Veľký sa postaral o odôvodnenie tohto opatrenia. Už na jeseň roku 1720 sa obrátil na senát, kde zasadali najvyšší úradníci impéria, na cirkevných hierarchov a moskovských diplomatov a písal: „*Páni senátori! Je nám známe, že v Európe nazývajú našu krajinu neorganizovane a neúctivo: niekto Moskoviou, niekto Rusou, niekto dokonca Tatáriou... Tak to je aj na ich mapách. Preto by ste, páni, mali bez omeškania poskytnúť správny názov našej krajiny - taký, aký by mal byť*“¹⁰. Názov "Ρωσία" (Rosia), čo predstavuje byzantsko-grécku formu názvu „Rus“, bol navrhnutý Prokopovyčom a rýchlo získal podporu. V roku 1721 došlo k zmene názvu štátu na „Ruské impérium“, ktoré bolo súčasťou programu modernizácie Petra I. zameraného na posilnenie postavenia Ruska v medzinárodnej politike a hospodárstve. Prvý imperátor mal za cieľ pomenovať štát tak, aby znel moderne, na úrovni s inými vyspelými svetovými mocnosťami, a zdôrazňoval moc a ambície krajiny. Prehliadol sa však skutočný význam termínu „Rus“ vyplývajúci z mnohých verejných a súkromných písomností. V tomto kontexte by použitie názvu "Ruské impérium" mohlo byť zavádzajúce z hľadiska historického a geografického vývoja Ruska.

Po zániku Kyjevskej Rusi sa územie rozdelilo na rôzne kniežatstvá, ktoré sa postupne sa vyvinuli do samostatných štátov, ako napríklad Vladimírske kniežatstvo, Haličsko-volyňské kniežatstvo (od roku 1253 presnejšie kráľovstvo) a iné. Keď sa Vladimírske kniežatstvo stalo dominantným hráčom a vzniklo Moskovské cárstvo, už sa nejednalo o nástupcu Kyjevskej Rusi (v zmysle presunutia centra štátnosti Rusi), ale o samostatný štát s vlastnou históriou a kultúrou.

¹⁰ *Jak v Ukrajiny vkraly imja i ščo bulo potomu* [online]. m.day.kyiv.ua, [2022-10-28]. Dostupné na internete: <https://m.day.kyiv.ua/article/podrobytsi/yak-v-ukrajiny-vkraly-imya-i-shcho-bulo-potomu> [cit. 2023-03-30].

Častokrát z dôvodu zjednodušovania dejín sa hovorí, že centrum Rusi sa presunul z Kyjeva do Moskvy zdržiac sa pred tým na určitú dobu vo Vladimíre, čo by bolo v poriadku, keby okrem Rostovsko-suzdal'ského kniežatstva (od roku 1157 Vladimírsko-suzdal'ského kniežatstva) sa nevyvinuli žiadne iné silné nezávislé od Kyjeva štátne útvary. Spomínané centrum štátnosti sa však rozdelilo na východnú a západnú časť, pričom v rámci západnej časti sa mierne zabúda o Haličsko-volyňskom kráľovstve. Z výkladu dejín nevymizlo, ale takmer nikdy nie je prezentované v svetle štátu rovnoprávneho s Vladimíro-suzdal'ským kniežatstvom, ako rovnakého štátneho nástupcu Rusi. Treba zmieniť, že išlo o štát, na čele ktorého stál právoplatný kráľ korunovaný pápežom Inocentom IV. - Danylo Haličský. Dalo by sa tvrdiť, že to dokonca zvýhodňovalo jeho postavenie v očiach Vatikánu oproti Vladimírskemu kniežatstvu.

Dôležitým medzníkom sa stal rok 1169, keď syn Juraja Dlhorukého Andrej Bohoľubský vypálil Kyjev a vyviezol všetko najcennejšie (vrátane obrazu Vyšhorodskej Matky Božej, ktorá neskôr bola premenovaná na „vladimírsku“) do Vladimíra. Týmto sa definitívne vzdal kyjevského trónu a úplne sa osamostatnil od Kyjeva, keďže ten už bol príliš oslabený súperením veľkokniežatských nástupcov a vpádmi Mongolov a nebol schopný naďalej udržiavať centralizovanú moc nad takým rozsiahlym územím¹¹. Táto udalosť podnietila vznik viacerých názorov na problematiku spoločnej alebo rozdielnej historickosti Rusov a Ukrajincov.

Podľa Ivana Kucého na základe zahrnutia alebo vylúčenia ruského prvku sa historici rozdelili do dvoch táborov - rusofilov a ukrajnofilov. Väčšina intelektuálov zo starorusínskeho prostredia v období 60. rokov 19. storočia evolucionovali do rusofilnej identickosti. Tá zahŕňala takú modelovú predstavu dejín, podľa ktorej ruský štátotvorný proces úplne zahŕňa ruskú národnú a historickú tradíciu¹².

Ol'ha Streda tvrdí, že staršia generácia ruskej inteligencie v Haliči podriadila proruské nálady cieľu zbaviť sa komplexu nedostatočnosti pred „historickou“, teda štátnou, poľskou národnosťou. Ruský faktor pri tom bol využívaný ako protiváha poľskému. Pričom ruská („všeobecnoruská“, panruská) identita rusofilov sa nezhodovala so skutočne ruskou (veľkoruskou). Pod pojmom ruský, či „všeobecnoruský“, haličskí rusofili rozumeli celý východoslovanský panruský priestor a pri tom si uvedomovali etnokultúrnu, jazykovú a historickú samobytnosť Veľkej a Malej Rusi. Teda „maloruskosť“ pre nich, ako aj „veľkoruskosť“, bola formou regionálnej identity a „všeobecnoruskosť“ zase celonárodné

¹¹ KUCÝ, I. Between «the Slavic World» and «Wild Asia»: the Moscow State in the Reception of Ukrainian Historical Idea of the XIX century Eastern Galicia. In *Istoriografijni doslidžennia v Ukrajinii*. 2013, roč. 23, s. 263-283.

¹² Tamže.

povedomie. Rusofili si uvedomovali niektoré rozdiely v historických tradíciách medzi Malorusmi a Veľkorusmi, avšak neprpisovali im podstatný význam¹³.

Po prijatí kresťanstva sa Rus' a jej severovýchodné územia považovali za etnickú, politickú, kultúrnu a duchovnú jednotu. Na označenie "ruskosti" krajín sa používali etnotoponymy ako Severovýchodná Rus, Suzdaľská Rus a Vladímíro-suzdaľská Rus. Výskumné práce zriedkavo používali toponymy ako Zálesie, Suzdaľský kraj a Vladímíro-suzdaľský kraj. Rusofilskí historici nedávali jasnú charakteristiku roly Vladímíro-suzdaľska v staroruskej histórii. Ich texty boli plné všeobecných fráz a nezodpovedali vedeckému štýlu historiografie a svoje názory nepodopreli vedeckými dôkazmi. Rusofilní vedci väčšinou hovorili o totožnosti Vladímíro-suzdaľska s celou Rusou ako o nevyvrátiteľnom fakte, ktorý nevyžadoval dôkazy¹⁴.

Podľa ukrajinských historikov-národovcov Moskovia-Rusko tvorí úplne odlišný etnonárodný a kultúrno-civilizačný priestor oproti Rusi, v ktorom zo spoločensko-politického a kultúrneho hľadiska neustále prevládajú turkicko-ázijské prvky. Olexandr Barvinský označil moskovsko-ruský historický proces za úplne samostatný jav, ktorý nemožno stotožňovať s ruskou históriou. Všetky známe kontakty Moskovie alebo tzv. Ruska s ruskou zemou sa podľa vedeckých ukrajínofilov vysvetľujú ako prejavy moskovsko-ruskej expanzie na Rus. Tento prístup definitívne oddeľuje ruskú a moskovsko-ruskú históriu ako dva samostatné procesy dvoch odlišných národov, ktoré patria k dvom rôznym civilizáciám¹⁵.

2.1 Vnútoraná a vonkajšia Rus

Mnoho citácií z rôznych letopisov v súvislosti s významom pojmu „Rus“ uvádza Peter Tolčko. Napríklad, „Juraj Dlhoruký vystúpil s vojskom z Rostovsko-Suzdaľskej zeme do Rusi“, teda Kyjeva, t. j. Rostovsko-Suzdaľské kniežatstvo nebolo totožné s Rusou. Ide o okupované Rusmi územie, ktoré v tom čase obývali ugrofínske kmene.

Výstižne Tolčko píše, že Rus, v úzkom zmysle slova, znamená zemepisné vymedzenie územia medzi riekou Desnou na severe, Sejmom a Sulou na východe, Ros'ou a Ťasmynom na juhu, Horinnou na západe. Inými slovami, sú to tie isté zemepisné územia, kde kedysi žili Poľani, Siverjani a Drevľani, ktorí položili základy raného štátneho útvaru „Rus“. Je charakteristické, že práve v tomto regióne sa zachovalo najviac hydronymov a toponymov, ktoré sú spojené s názvom „Rus“ - Ros', Rosava, Rostavica, Rostovec a ďalšie. Keď sa na Rusi objavilo niekoľko miest s názvom Perejaslav, prvé z nich, ktoré dalo názov ostatným, sa začalo nazývať Perejaslav Ruský.

¹³ Tamže.

¹⁴ Tamže.

¹⁵ Tamže.

Je zrejmé, že práve neskoršie letopisné záznamy pomohli pripomenúť práve pojem „pôvodná Rus“, ktorá položila základy štátu. Hľadať ju na ďalekom severovýchodnom okraji slovanského sveta, v medziriečí Volgy, Kotorosli a Trubeža, ako to robí Omeljan Pricak, alebo na severe, medzi Novgorodom a Starou Ladogou, ako sa to zdá Dmitrijovi Mačinskému, nemá opodstatnenie. Arabský geograf a cestovateľ Al-Idrisi tento severoruský región celkom konkrétne označil termínom „Vonkajšia Rus“ alebo „zem podriadená Rusi“¹⁶.

2.2 Kto je Rus

Pod týmto pojmom si v prvom rade predstavíme ruského občana alebo príslušníka ruskej národnosti. Zahŕňa však dva významy, na ktoré sa používajú rôzne slová¹⁷ (pravdepodobne) len v ukrajinskom jazyku.

Kolízia v chápaní dochádza práve z dôvodu premenovania Moskovského cárstva na Ruské impérium. Stáva sa to častou príčinou nesprávneho prekladu historických prameňov a automaticky evokuje význam v užšom slova zmysle, t. j. práve ruskú etnicitu, ako ju poznáme dnes. Existuje však význam v širšom slova zmysle a týka sa stredovekej staroruskej národnosti, čo je historickým konceptom ovplyvneným imperialistickým „trojjednotným národom“ a jeho začiatočná etapa formulovania prebehla na prelome 30. a 40. rokoch 20. storočia¹⁸. Koncept tzv. spoločného predka slúžil vedecko-historickým potvrdením silného kultúrneho prepojenia 3 národov – Ruského, Ukrajinského a Bieloruského¹⁹.

Dnes sa tento koncept vníma rôzne. Niektorí historici v súčasnosti rozoberajú danú problematiku, aby obhájili postoj, že Ukrajinci majú viac práv sa identifikovať ako Rusi a svoju vlasť nazývať Rus, kvôli komplikovanému vnímaniu štátnej dedičnosti. Postoj Rusov, samozrejme, sa zhoduje s pôvodnou myšlienkou²⁰.

Pojem Rus je teda zložitý a viacznačný. V závislosti od kontextu a časového obdobia sa môže vzťahovať na rôzne skupiny ľudí. Preto je dôležité byť opatrný pri používaní tohto pojmu a rozlišovať medzi jeho významami. Nie je možné jednoducho preniesť súčasnú etnickú identitu Rusov na minulosť a ignorovať historické a politické zmeny, ktoré ovplyvnili vývoj ruskej

¹⁶ BAJCAR, A. *Ukrajina ta Ukrajinci na jevropejskych etnografičnych mapach*. Lvov : Lvovská národná univerzita Ivana Franka, 2022. s. 61

¹⁷ *Ruskij i rosijskij - ne odne i te ž* [online]. bbc.co.ua, [2010-08-26]. Dostupné na internete: <https://www.bbc.co.uk/blogs/ukrainian/ponomariv/2010/08/---1.html> [cit. 2023-03-30].

¹⁸ JUSOVÁ, N. *Henezys koncepciji davňoruskoji narodnosti*. Vinnycja : Konsol', 2005. s. 51

¹⁹ JUSOVÁ, N. „Davňoruska narodnist“ : Neodnoznačnist' terminolohičnoho traktuvannia. In *Uktajina : kul'turna spadššyna, nacional'na svidomist', deržavnist'*. Lvov : Instytut ukrajinoznavstva Ivana Krypjakevyča Nacional'noji akademiji nauk Ukrajiny, 2006-2007. s. 62

²⁰ *Čomu ruski - ne rosijanyny, a Kyjivska Rus – ne Rosija* [online]. dyvys.info, [2022-05-07]. Dostupné na internete: <https://dyvys.info/2022/05/07/chomu-ruski-ne-rosiyany-a-kyjivska-rus-ne-rosiya/> [cit. 2023-03-30].

národnosti. Naopak, je potrebné brať do úvahy komplexnosť a rozmanitosť ruskej histórie a kultúry, ktorá sa odráža v tomto pojme.

2.3 Názov štátu ako historická manipulácia

Všetky uvedené fakty ozrejmujú, že Rus existovala len jedna – pôvodné materské územie stredovekého štátu s centrom v Kyjeve. Vladimíro-suzdaľské kniežatstvo, ktoré položilo základy súčasného Ruska, nepatrilo k tomuto jadru. Skutočnosť, že túto oblasť obývali ugrofínske kmene, a že bola napojená na iné obchodné cesty, naznačuje, že vývoj kultúrnej a náboženskej tradície daného územia sa výrazne líšil od Kyjevského veľkokniežatstva. Predstavovalo iný silne ovplyvnený mongolskou nadvládou štátny celok, ktorý sa upevnil a expandoval okrem východu aj na západ dobývajúc iné kniežatstvá.

Použitie názvu „Ruské impérium“ môže teda mazať tieto historické rozdiely a vytvárať dojem, že štátnosť Ruska je nepretržitá a nezávislá od svojich susedov. Inými slovami tento názov je zavádzajúci a neodzrkadľuje skutočnú históriu štátu, ktorý pomenúva. Vytvára však priestor na špekulácie ohľadom pravého historického (ako to rád charakterizuje Vladimír Putin²¹) územia Ruska a rovnako s týmto názvom okrem teritoriálnych nárokov vznikajú nároky na samotné historické obdobie rozvoja a upevnenia Kyjeva, kým Moskva, centrum neskoršieho Moskovského cárstva, ešte nebola ani založená, čo značne deformuje vnímanie tohto štátu.

3. Krymský mýtus

Krymský mýtus je historiografická koncepcia, ktorá tvrdí, že Krym bol odpradáвна ruskou zemou a že jeho obyvatelia sú lojálni Rusku. Tento názor sa sformoval postupne v rámci ruskej národnej identity od 18. storočia do súčasnosti. V každom historickom období mal tento mýtus svoje osobitosti a funkcie, ktoré jasne systematizuje Serhij Hromenko poukazujúc, ako Rusko využívalo Krymský polostrov na symbol svojho imperiálneho statusu²².

V poslednej tretine 18. storočia sa začal budovať ideologický základ pre anexiu Krymského chanátu a jeho následnú likvidáciu ruskou cárovnou Katarínou II. Veľkou v roku 1783. Jedným z hlavných argumentov bolo tvrdenie, že Krym je starobylou kolískou pravoslávneho kresťanstva v Rusku, ktoré sa tu údajne začalo šíriť už v 10. storočí z Chersonézu (staroveké grécke mesto na juhozápadnom pobreží Krymu) pokrstením Vladimíra. Tento

²¹ Prejav prezidenta Ruskej federácie [online]. kremlin.ru, [2014-03-18]. Dostupné na internete: <http://kremlin.ru/events/president/news/20603> [cit. 2023-03-30].

²² HROMENKO, S., #CrimeaIsOurs. *The history of russian myth*. Evov : Afisha, 2017.

argument slúžil na ospravedlnenie ruskej expanzie na juh proti Osmanskej ríši a taktiež systematickému utláčaniu a perzekvovaniu krymských Tatár.

V polovici 19. storočia sa krymský mýtus posilnil po porážke Ruska v Krymskej vojne (1853-1856), ktorá bola vnímaná ako nespravodlivý útok zo strany Západu (koalície Francúzska, Veľkej Británie, Osmanskej ríše a Sardínskeho kráľovstva) na pravoslávnu civilizáciu. Na druhej strane bola oslávená „obrana Sevastopoľa“ (1854-1855), ktorá symbolizovala hrdinstvo ruskej armády a odhodlanie ľudu brániť svoju svätú zem pred nepriateľmi. V tomto období sa tiež začali objavovať romantické predstavy o krásach krymskej prírody, kultúre a histórii, ktoré boli popularizované literatúrou (napr. básne Alexandra Sergejeviča Puškina²³) alebo umením (napr. obrazy Ivana Konstantinoviča Ajvazovskij²⁴).

Po deportácii krymských Tatárov v roku 1944²⁵ na príkaz J. V. Stalina sa krymský mýtus stal nástrojom legitimizácie tohto zločinu proti ľudskosti a potlačenia akýchkoľvek nárokov na autonómiu alebo návrat domov zo strany preživších a ich potomkov. Zatiaľ čo sovietska propaganda vykresľovala Tatárov ako kolaborantov a nepriateľov socializmu, ruský nacionalizmus ich považoval za cudzincov a votrelcov na „ruskej“ pôde, ktorá patrila len ortodoxnému slovanskému ľudu²⁶.

Po anexii polostrova v roku 2014 sa tento mýtus stal jedným z hlavných nástrojov ruskej propagandy, ktorá sa snaží ospravedlniť agresívnu politiku Moskvy voči Ukrajine aj medzinárodnému spoločenstvu. Ruské médiá a vládni predstavitelia často prezentujú anexiu ako „návrat domov“ alebo „historickú spravodlivosť“, ktorú údajne podporila väčšina obyvateľov Krymu v referende²⁷. Zároveň popierajú alebo bagatelizujú porušovanie ľudských práv, najmä krymských Tatárov, ktorí vždy boli považovaní za nepriateľskú menšinu.

3.1 Kolíska ruského pravoslávia

Dôležité postavenie má náboženská zložka krymského mýtu. Dňa 18. marca 2014 vo svojom prejave Vladimir Putin spomenul: „*Tu je starý Chersonézos, kde bol pokrstený svätý knieža Vladimír. Jeho duchovný čin - obrátenie sa k pravosláviiu - určil všeobecný kultúrny,*

²³ napríklad, básň „Bachčysarajská fontána“, v ktorej sa opisuje láska ku krymskému dievčaťu.

²⁴ napríklad, „Obliehanie Sevastopoľa“.

²⁵ Ustanovenie Štátneho výboru obrany č. 5859ss, zo dňa 11.05.1944

²⁶ *Informatívni materialy pro deportaciju krymskotatarskogo narodu 1944 roku* [online]. uinp.gov.ua, [2020-05-16]. Dostupné na internete: <https://uinp.gov.ua/informacijni-materialy/zhurnalizam/informacijni-materialy-pro-deportaciju-krymskotatarskogo-narodu-1944-roku> [cit. 2023-03-30].

²⁷ *Do 5-riččia počatku zbrojnoji ahresiji Rosijskoji federaciji proty Ukrajiny* [online]. uinp.gov.ua, [2019-02-27]. Dostupné na internete: <https://uinp.gov.ua/informacijni-materialy/bibliotekaryam/do-5-richchya-vid-pochatku-zbrojnoyi-agresiyi-rosijskoji-federaciji-proty-ukrajiny> [cit. 2023-03-30].

hodnotový a civilizačný základ, ktorý spája národy Ruska, Ukrajiny a Bieloruska“²⁸. V neskorších prejavoch mení svoju abstraktnú rétoriku a upresnil, že grécky Chersonézos (v letopisoch Korsuň) je Sevastopol', za ktorý ruský národ už dávno bojuje (naznačujúc tým udalosti 19. storočia). Treba spomenúť, že nie je prvý, kto charakterizuje Krym ako „večne ruskú zem“. Rovnaké tézy boli propagované počas prvej ruskej anexie Krymu („Cherson bol zdrojom kresťanstva pre Rusko, kde po prijatí krsta kniežaťom Vladimírom, svetlo milosti viery a pravej bohoslužby zasvietilo a zakorenilo sa v Rusku“ - Kompletná zbierka zákonov Ruského impéria (1649–1825). – Zv. XX. – č. 14366²⁹). Avšak už pred sto rokmi sa historici zhodli na tom, že Vladimír prijal krst ešte predtým, ako vykonal výpravu na Krym v roku 987 alebo 988, a nie v roku 989, ako sa predpokladalo. Diskutuje sa len o tom, v ktorom meste sa to stalo - v Kyjeve alebo v súčasnom Vasyľkove. Treba poznamenať, že Krym nemohol byť kolískou ruského pravoslávia, pretože k samotnému definitívnemu rozkolu kresťanstva, schizme, došlo až v roku 1054, hoci medzi rímskym pápežom a konštantinopolským patriarchom boli viditeľné rozdiely aj pred tým. Navyše Putin ignoruje fakt, že kresťanstvo sa dostalo na územie Ruska už v prvých storočiach nášho letopočtu, konkrétne na Severný Kaukaz, skôr ako do Kyjeva³⁰.

3.2 Neprístupné mesto ruskej slávy

Mýtus o Sevastopole ako „meste ruského slávy“ je kľúčovým argumentom podporujúcim anexiu Krymu. Je pevne ukotvený v neosovietskej koncepcii Veľkej vlasteneckej vojny, ktorá je nastavená ako status quo v Ruskej federácii. V povedomí ruskej spoločnosti je obrana Sevastopolu v rokoch 1941-1942 neodmysliteľne spojená s bitkami o Moskvu, Leningrad, Stalingrad a Kursk. Kritizovať „heroickú obranu Sevastopol'a“ znamená nielen kritizovať súčasný systémový mýtus Ruska o Veľkej vlasteneckej vojne, ale aj riskovať trestné stíhanie podľa článku Trestného zákonníka Ruskej federácie. Presnejšie povedané ide o článok 354.1³¹ č. 1 a 2, ktorý trestá šírenie nepravdivých informácií o činoch ZSSR počas druhej svetovej vojny a rehabilitáciu nacizmu. Trestný zákonník Ruskej federácie bol doplnený o tento článok po anexii

²⁸ *Prejav prezidenta Ruskej federácie* [online]. kremlin.ru, [2014-03-18]. Dostupné na internete: <http://kremlin.ru/events/president/news/20603> [cit. 2023-03-30].

²⁹ HROMENKO, S., *#CrimeIsOurs. The history of russian myth*. Evov : Afisha, 2017. s. 56

³⁰ Tamže, s. 61

³¹ Článok 354.1 č. 3 bol použitý v prípade odstránenia z pražskej ulice pamätníka Ivana Koňova, sovietskeho generála, ktorý bol zodpovedný za oslobodenie Prahy v roku 1945. Ruská federácia považovala tento krok za urážku pamiatky veteránov Veľkej vlasteneckej vojny a znesväcovanie symbolov vojenskej slávy Ruska. Odstránenie pamätníka sa uskutočnilo 3. apríla 2020 na základe rozhodnutia pražského mestského zastupiteľstva. Situácia vyvolala diplomatickú krízu medzi Českom a Ruskom, ktorá vyvrcholila vyhostením viacerých diplomatov z oboch strán. Česká republika sa bránila tým, že pamätník Koňova bol kontroverzný a že jeho odstránenie nebolo motivované nenávisťou voči sovietskym vojakom, ale voči komunistickému režimu. Česká republika tiež poznamenala, že socha Koňova bola prenesená do depozitu, nie zničená ani poškodená.

Krymu. Podľa tohto článku môže byť osoba odsúdená na pokutu vo výške 2 až 3 miliónov rubľov alebo na odňatie slobody na dobu 1 až 5 rokov za popieranie skutočností uznávaných medzinárodnými vojenskými tribunálmi alebo za schvaľovanie zločinov nacizmu.

Je prirodzené, že porazení hľadajú spôsoby, ako sa zmieriť s prehrou a prežiť psychologickú traumú. Strata Sevastopolu v dôsledku anglo-francúzskeho útoku v septembri 1855 nebola výnimkou. Aristokracia bola vinná za nekvalitné zbrane a dôstojníci za zlé velenie. Vládu obvinili z neuspokojivého zásobovania armády a krymských Tatárov označovali ako „zradcov“. Ale nakoniec sa najlepšou „terapiou“ stala hrdinská idealizácia samotného procesu obrany, nezávisle na konečnom výsledku. Prvýkrát sa v tomto duchu zmienil o obrane Sevastopol'a dekabrista a cestovateľ Michail Bestužev, ktorý 1. januára 1856 napísal tieto riadky: „Sevastopol padol, ale s takou slávou, že každý Rus a najmä námorník by sa mal pýšiť pádom, ktorý stojí za brilantné víťazstvá“³². Takýto naratív sa začal využívať ako nástroj pre podporu bojového ducha počas druhého obliehania Sevastopol'a v rokoch 1941-1942 a objavoval sa v povojenných memoároch a umeleckých literárnych dielach.

V súvislosti s týmto mýtom si je potrebné uvedomiť, že ad 1) Sevastopol nebol až taký neprístupný, ako je vykresľovaný³³. V súčasnosti si Rusi radi pripisujú fiktívne vyznamenania za „tretiu obranu Sevastopol'a“, hoci v histórii mesta bolo viacero obliehaní, na ktorých participovali (v roku 1918, 1919 a 1944) a v každom uvedených zlyhali. Ad 2) všetky počty hrdinov si zrovna nezaslúžili len Rusi. Predrevolučný Sevastopolský mýtus vysoko ocenil hrdinstvo ruských ľudí, ktorí boli podľa oficiálnej pozície rozdelení na tri vetvy: Veľkorusov, Malorusov a Bielorusov - ktorí tvorili jadro ruského cisárskeho vojska. Tento koncept trojčlenného/trojjedinného ruského národa (už opísaný v 1. kapitole) neprežila udalosti roku 1917. Nová bolševická vláda musela uznať existenciu troch samostatných národov: Rusov, Ukrajincov a Bielorusov. Porevolučný mýtus sa stále zameriaval na hrdinstvo ruského národa, ktorý bol teraz chápaný ako čin nie trojrozmerného národa, ale len samotných Veľkorusov³⁴. Po jednoduchej kalkulácii Hromenko dochádza k záveru, že v armáde brániacej Sevastopol' v rokoch 1854-1855 Ukrajinci tvorili približne 25-40%. A v rokoch 1941-1942 sa na obrane podieľalo 22,27% ukrajinských pešiakov. Pričom Rusi vždy tvorili len polovicu.

³² MUSATOV, B. Pisma Michaila Bestuževa k M. F. Rejneke (1856-1857). In *Literaturnoe nasledstvo*. 1956, t. 60, kn. 1, s. 231-244.

³³ pieseň „Legendárny Sevastopol“ napísaná v roku 1954 k stému výročiu prvého obliehania. Skladateľom je Vano Muradeli a autorom textu – Peter Hradov. V súčasnosti táto pieseň je oficiálnou hymnou Sevastopol'a.

³⁴ PLOKHY, S. The City of Glory: Sevastopol in Russian Historical Mythology. In *Journal of Contemporary History*, 2000. roč. 35, č. 3, s. 377.

3.3 Ako socializmus ničil tatársku kultúru

V roku 1944 bolo došlo k najhorším etnickým čistkám, ktoré vypudili krymských Tatárov a mnoho iných neslovanských národov. Stalin zahájil tieto čistky predpokladajúc vojnu s Tureckom. Aby ospravedlniť tento genocídny čin, komunistická vláda obvinila vyhnaných z dezertérstva a kolaborácie. Krym bol týmto činom nenávratne zbavený svojej bohatej kultúry a dedičstva. Sovietska vláda po skončení druhej svetovej vojny v roku 1945 pripravila podmienky na falzifikáciu histórie Krymu. Dosiahla to dvoma kľúčovými krokmi: prvým bolo zníženie statusu Krymu z autonómnej republiky na oblasť poukazujúc, že autonómia nebola skutočná, a že jej existencia po deportácii krymských Tatárov bola zbytočná. Dňa 30. júna 1945 Prezídium Najvyššieho soviету ZSSR rozhodlo „*schváliť návrh Prezídia Najvyššieho soviету Ruskej sovietskej federatívnej socialistickej republiky na premenovanie Krymskej autonómnej sovietskej socialistickej republiky na Krymskú oblasť v zložení Ruskej sovietskej federatívnej socialistickej republiky*“³⁵. O rok na to sovietske Rusko to potvrdilo vydaním zákona, ktorý bol formulovaný výrazne cynicky:

„Počas Veľkej vlasteneckej vojny, keď národy Sovietskeho zväzu hrdinsky obhajovali česť a nezávislosť vlasti v boji proti nemecko-fašistickým okupantom, veľa Čečencov a Krymských Tatárov na nátlak nemeckých agentov vstupovalo do organizovaných nemeckými vojskami dobrovoľníckych oddielov a spolu s nemeckými jednotkami bojovali proti častiam Červenej armády, ako aj na pokyny Nemcov tvorili sabotážne skupiny na boj proti Sovietskej vláde v zadnej časti, pričom väčšina obyvateľov Čečensko-ingušskej a Krymskej ASSR sa týmto zradcom vlasti nebránila“³⁶.

V súvislosti s tým boli Čečenci a krymskí Tatári presídlení do iných oblastí Sovietskeho zväzu, kde boli vybavení pozemkami a nevyhnutnou štátnou pomocou pri ich hospodárskej úprave. Na základe rozhodnutia Prezídia Najvyššieho soviету RSFSR boli dekrétmi Prezídia Najvyššieho soviету ZSSR Čečensko-Ingušská ASSR bola zrušená a Krymská ASSR bola premenovaná na Krymskú oblasť.

Najvyšší soviет RSFSR ustanovuje:

1. Potvrdiť likvidáciu Čečensko-Ingušskej Autonómnej Sovietskej Socialistickej Republiky a premenovať Krymskú ASSR na Krymskú oblasť.

³⁵ Dekrét Prezídia Najvyššieho soviету ZSSR "O premenovaní Krymskej ASSR na Krymskú oblasť v zložení RSFSR" zo dňa 30. júna 1945

³⁶ Zákon RSFSR "O zrušení Čečensko-Ingušskej ASSR a premenovaní Krymskej ASSR na Krymskú oblasť" zo dňa 25. júna 1946

2. Urobiť potrebné zmeny a doplnenia v článku 14 Ústavy Ruskej Sovietskej Federatívnej Socialistickej Republiky³⁷.

Druhým krokom bolo zrušenie tatárčiny ako druhého oficiálneho jazyka po ruštine. Paralelne sovietska vláda začala meniť názvy miest a obcí na Kryme, ktoré mali krymskotatársky a nemecký pôvod. Vláda chcela úplne vymazať krymskú toponymiku a nahradiť ich novými názvami. Tento proces prebiehal v niekoľkých vlnách a zahrňoval aj mená ulíc, námestí a parkov a najagresívnejší bol v deň štvrtého výročia deportácie krymských Tatárov, kedy bolo zmenených viac ako tisíc názvov. Tieto názvy boli nahradené novými, bez histórie alebo kultúrneho významu, ako „Aromatné“, „Rozdolné“ a „Úrodné“. Výsledkom bolo to, že na Kryme zostalo len sedem názvov s turickým pôvodom: Bachčisaraj, Džankoj, Inkerman, Kerč, Saky, Starý Krym a železničná stanica Išuň.

Je dôležité si uvedomiť, že kultúrna identita národa sa môže prejavovať aj skrz toponymiku a preto by sa malo dbať na zachovanie kultúrnych koreňov a histórie miest a obcí.

Po deportácii krymských Tatárov sa ich história stala tabuizovanou. V prvých povojnových rokoch sa v histórii a jazykovede presadzoval marrizmus, ktorý zakladal falošné teórie o migráciách v minulosti a o nových národoch ako pokračovateľoch starých. V 1945 bol zorganizovaný výskum najstaršieho obyvateľstva Krymu s cieľom dokázať vysoký stupeň rozvoja miestnych kmeňov ako protipól krymským Gótom. Výskum sa potom zameriaval aj na Skýtov ako predchodcov Slovanov popierajúc ázijské korene a zmenil ich obraz z barbarov na najvyspelejší národ strednej a východnej Európy.

3.4 Krymsko-ukrajinské vzťahy

Jedným z argumentov, ktorými Rusi často používajú je, že Krym pred rokom 1954 nemal nič spoločné s Ukrajinou, a že historická príslušnosť polostrova patrí k Rusku. Podľa nich bol Krym súčasťou Ruského impéria a neskôr Sovietskeho zväzu, a preto sa stal neoddeliteľnou súčasťou Ruskej federácie po anexii v roku 2014. Tento argument však ignoruje skutočnosť, že Krym bol v minulosti obývaný rôznymi národmi a kultúrami, ktoré zanechali svoje stopy na jeho území. Medzi nimi boli Gréci, Skýti, Góti, Huni, Mongoli, Tatári, Turci, Peržania a iní. Taktiež (zámerne) neuvádzajú, že krymsko-ukrajinské vzťahy siahajú až do stredoveku a majú pestrú históriu. Aj keď neboli vždy ideálne, mnohokrát sa stali Krymčania ukrajinskými spojencami³⁸.

³⁷ Tamže.

³⁸ HROMENKO, S., *#CrimeaIsOurs. The history of russian myth*. Evov : Afisha, 2017. s. 20

Napríklad, v roku 1625 bola uzavretá prvá v histórii kozácko-tatárska aliancia. O pár rokov záporožskí kozáci podporili Krymčanov v občianskej vojne (1628-1629), a vtedy v bitke pri rieke Alma zomrel hajtman Mychajlo Dorošenko. V rokoch 1648-1656 krymskí Tatári boli spojencami hajtmána Bohdana Chmeľnyckého. Pomáhali aj v bitke za nezávislosť od Varšavy a Moskvy (1681), aj podporovali politickú emigráciu hajtmána Petryka, Orlyka a ďalších. Pod nadvládou Ruského impéria Krym s Južnou Ukrajinou tvorili jeden administratívny a ekonomický celok a rokovania v súvislosti k pripojením Krymu k Ukrajine sa začali už v roku 1920. V medzivojnovom období Krym pravidelne dostával dávky ukrajinského chleba, zatiaľ čo na pevninu vyvážal ovocie a víno. Spojenie Krymu s ukrajinskou pevninou dokonca pre nemeckú okupačnú správu bolo natoľko očividné, že polostrov formálne patril do ríšskeho komisariátu Ukrajina. V roku 1954 bol Krym pridružený k Ukrajinskej sovietskej socialistickej republike. Tento akt bol potvrdený aj ústavou Sovietskeho zväzu z roku 1977, aj Rezolúciou Valného zhromaždenia OSN č. 68/262 zo dňa 27. marca 2014, č. 71/205 zo dňa 19. decembra 2016, č. 72/180 zo dňa 19. decembra 2017, č. 73/263 zo dňa 22. decembra 2018, č. 74/168 zo dňa 18. decembra 2019, č. 75/192 zo dňa 16. decembra 2020, avšak tlmočníci krymského mýtu pochybujú o jeho legitímnosti a zároveň obviňujú vtedajšieho lídra ZSSR Nikitu Chruščova z vraždy J. Stalina a zo sprisahania s cudzincami na zničenie ZSSR³⁹.

3.5 Legitimita prevodu Krymu

Prv, než prejdeme k samotnej problematike „darovania“ Krymu treba zdôrazniť, že toto rozhodnutie nebolo prijaté jednostranne Nikitom Chruščovom, ale kolektívne najvyšším sovietskym vedením. Ak ruským propagandistom záleží na tom, aby presne vymenovali „vinníkov straty Krymu“, tak by nemali opomínať Malenkova, keďže predsedal zasadnutiu Prezídia ÚV KSSZ dňa 25. januára 1954, a Vorošilova, keďže podpísal rozhodnutie Prezídia Najvyššieho sovietu ZSSR z dňa 19. februára a následný zákon z dňa 26. apríla 1954. Dôvod takého kroku nie je zrejmy a diskutuje sa o ňom dodnes. Existuje množstvo hypotéz, ale žiadna z nich nie je úplne uspokojivá. Ani Chruščovove snahy o získanie politickej podpory Ukrajiny, ani zbavenie sa povinnosti obnovy Krymu po druhej svetovej vojne, ani darček k 300. výročiu Perejaslavskej rady, čo nepotvrďuje žiaden dokument, etc. Uvedené však nevytvára prekážku zahrnúť dané tvrdenie do učebnice dejepisu: *„V roku 1954 bol Krym prevedený z RSFSR do zloženia Ukrajinskej SSR z dôvodu jubilea znovuzjednotenia Ukrajiny s Ruskom. Pri tomto rozhodnutí sa nepýtali názoru miestnych obyvateľov. V tých časoch sa nepovažovalo za dôležité,*

³⁹ STARIKOV, N. – BELAJEV, D. *Rossija. Krym. Istorija*. Petrohrad : Piter, 2015. s. 78, 80

v akej republike Sovietskeho zväzu sa nachádza dané územie. Dôsledky takého rozhodnutia však boli dlhodobé, pretože po rozpade Sovietskeho zväzu v 90. rokoch sa administratívne hranice stali štátnymi⁴⁰.

Otázka „odovzdania“ Krymu je však v prvom rade právna. Z času na čas, od roku 1992 ruský parlament spochybňoval legitimitu tohto právneho úkonu, čím postupne pripravoval svojich občanov k téze „znovuzjednotenia“ Krymu s Ruskom.

„Verchovna rada Ruskej federácie ustanovuje:

1. Uznesenie Prezídia Najvyššieho soviету RSFSR z 5. februára 1954 „O prevode Krymskej oblasti zo zloženia RSFSR do zloženia Ukrajinskej SSR“ ako prijaté s porušením Ústavy (Základného zákona) RSFSR a zákonodarnej procedúry uznať takým, ktoré nemalo právnu platnosť od okamihu schválenia⁴¹.

Niekoľko rokov sa dokonca viedla „diplomatická vojna“ o nároky na Krym a až po podpísaní Dohody o priateľstve, spolupráci a partnerstve v roku 1997 sa tento konflikt sa dostal do úzadia. Novú vlnu myšlienok o nelegálnosti pričlenenia Krymu k Ukrajine spustila jeho anexia. K problematike sa vyjadrili napr. Vladimir Putin, Generálna prokuratúra Ruskej federácie, aj ruskí historici. Dostalo sa to dokonca do metodických príručiek pre školy.

Existuje názor, že počas prevodu Krymu nebolo dosiahnuté kvórum stanovené Ústavou RSFSR. Na preukázanie opaku stačí overiť dokumenty týkajúce sa prevedenia Krymu. Úvodom uvádzame čl. 26 Ústavy RSFSR z roku 1937 (redakcia z roku 1948): „Zákon sa považuje za schválený, ak ho prijme Najvyšší soviет RSFSR absolútnou väčšinou hlasov“ ; a ďalej čl. 31: „Najvyšší soviет RSFSR volí Prezídium Najvyššieho soviету RSFSR v zložení: Predsedu Prezídia Najvyššieho soviету RSFSR, dvanásť zástupcov Predsedu podľa počtu autonómnych republik, Tajomníka Prezídia a trinásť členov Prezídia Najvyššieho soviету RSFSR“⁴².

Z uvedeného je teda zrejmé, že z celkového počtu 27 členov pri hlasovaní je potrebných minimálne 14 hlasov. Starikov tvrdí, že prítomných členov bolo 13 a tí sa jednohlasne rozhodli o pripojení Krymu k Ukrajine⁴³. Z protokolu č. 41 a na základe článku 31 Ústavy sa však dozvedáme, že ich bolo 15.

„Protokol č. 41 zasadnutia Prezídia Najvyššieho soviету RSFSR
5. februára 1954

⁴⁰ ŠUBIN, A. a kol. *Istorija Rossiji. Načalo XX veka – Načalo XXI veka. 10 klass : bazový uroveň*. Moskva : Prosvečšenie, 2021. s. 278

⁴¹ Uznesenie VR RF č. 2809-1 "O právnom posúdení rozhodnutí najvyšších orgánov štátnej moci RSFSR o zmene štatútu Krymu, prijatých v roku 1954", zo dňa 21. mája 1992

⁴² Tamže

⁴³ STARIKOV, N. – BELAJEV, D. *Rossija. Krym. Istorija*. Petrohrad : Piter, 2015. s. 82

Predseda s. Tarasov M. P.

Boli prítomní:

Zástupcovia Predsedy Prezídia Najvyššieho sovietu RSFSR ss. Andrejevá, Danilová, Sel'ukin, Cirempilon, Ščerbakov

Tajomník Prezídia Najvyššieho sovietu RSFSR s. Zymín I. M.

Členovia Prezídia Najvyššieho sovietu RSFSR ss. Buzina, Ladanov, Pantikov, Pupšová, Sokolov, Stepanová, Cvetková, Jasnov

Minister spravodlivosti RSFSR s. Rubičev A. T.

Predseda Najvyššieho súdu RSFSR s. Ziťukov S. L.

Prokurátor RSFSR s. Baranov P. V.

Zástupca Predsedy výkonného výboru Krymskej krajskej rady poslancov robotníkov s. Ponomarenko T. M.

Predseda výkonného výboru Sevastopolskej mestskej rady poslancov robotníkov s. Sosnický S. V.

O prevode Krymskej oblasti zo zloženia RSFSR do zloženia Ukrajinskej SSR

Zohľadňujúc spoločnosť hospodárstva, územnú blízkosť a tesné hospodárske a kultúrne väzby medzi Krymskou oblasťou a Ukrajinskou SSR, Prezídium Najvyššieho sovietu RSFSR ustanovuje: Previest' Krymskú oblasť zo zloženia RSFSR do zloženia Ukrajinskej SSR. Tento návrh podať na schválenie Prezídiu Najvyššieho sovietu ZSSR.

Predseda Prezídia Najvyššieho sovietu RSFSR M. Tarasov

Tajomník Prezídia Najvyššieho sovietu RSFSR I. Zymín⁴⁴.

Z uvedeného vyplýva, že kvórum bolo dosiahnuté.

Zložitejšia situácia nastáva, ak chceme vyvrátiť tvrdenie, že Prezídium Najvyššieho sovietu ZSSR prekročilo svoje právomoci. Čl. 49 s vymenovanými právomocami to potvrdzuje a meniť hranice mohol len Najvyšší soviets ZSSR podľa ustanovenia čl. 14. Dekrétom „O prevode Krymskej oblasti zo zloženia RSFSR do zloženia USSR“ zo dňa 19. februára 1954 skutočne došlo k prekročeniu právomocí. No stále prevod nebol protizákonný, ak spomenieme, že Najvyšší soviets ZSSR nepracoval nepretržite. Zasadnutia mával dvakrát do roka, pričom každé z nich mohlo trvať 3 až 4 mesiace, z čoho sa vyvinulo praktizovanie vydania rozhodnutí v období prestávok a až ich následné potvrdzovanie príslušnými zákonmi schválenými na zasadnutiach Najvyššieho sovietu a taký schvaľujúci zákon o prevode Krymskej oblasti zo zloženia RSFSR

⁴⁴ PICHÓJA, R. a kol. Protokol č. 41 zasadnutia Prezídia Najvyššieho sovietu RSFSR. In *Historical archives : scientific-publishing journal*. 1992, č. 1, s. 43.

do zloženia Ukrajinskej SSR bol prijatý 26. apríla 1954. A po prijatí zákona upravujúceho čl. 23 s vymenovanými oblasťami USSR, kde bola doplnená aj Krymská oblasť, môžeme tvrdiť, že prevod Krymu bol v súlade s právnym poriadkom a otázka jeho legitímnosti je vydiskutovaná⁴⁵.

3.6 Krymská jar v ruských učebniciach z dejepisu

„V roku 2014 došlo k značnému ochladeniu vzťahov medzi Ruskom a Ukrajinou kvôli ukrajinskej kríze. V dôsledku ľudových protestov, ktoré viedla radikálna nacionalistická opozícia, bol prezident Ukrajiny V. F. Janukovyč v roku 2014 zosadený a opustil krajinu. Nelegitímna dočasná vláda, ktorá prišla k moci a v ktorej zohrali hlavnú úlohu nacionalisti, nechcela zohľadniť ekonomické a kultúrne hodnoty rusky hovoriaceho juhovýchodu Ukrajiny [...] V Autonómnej republike Krym začali masové protesty, ktoré viedli k príchodu nových lídrov (O.M. Čalyj, S.V. Aksionov), ktorí podporovali túžbu Krymčanov zjednotiť sa s Ruskom. Na základe výsledkov referenda (96% "za") polostrov 21. marca 2014 vstúpil do zloženia RF. [...] Kyjevská vláda začala vojenské akcie proti samozvaným republikám Luhanska a Donecka. Ale povstalci z juhovýchodu Ukrajiny dokázali poraziť kyjevských nacionalistov“⁴⁶.

Tento úryvok jasne prezentuje jednostrannú idealizovanú interpretáciu faktov, ktorá nevysvetľuje kontext a dôsledky tohto medzinárodného konfliktu. Ignoruje skutočnosť, že Krym bol pred referendom o jeho príslušnosti k Rusku okupovaný ruskými vojskami a špeciálnymi jednotkami a tým sa zamlčuje porušenie medzinárodného práva a suverenity Ukrajiny. V učebnici sa vôbec nespomína negatívny postoj obyvateľov Krymu voči pripojeniu k Rusku, najmä krymských Tatárov, a ako boli za to perzekvovaní. Mierumilovným demonštrantom začali udeľovať tresty odňatia slobody, niektorí boli unesení a dokonca zabití. Rovnako sa nepribližuje, prečo anexia Krymu vyvolala takú ostrú reakciu zo strany.

Takto koncipovaný text nie je žiadnou výnimkou. V mnohých učebniciach z ruských dejín sa nachádzajú podobné tézy, ktoré ospravedlňujú alebo oslavujú kontroverzné udalosti z ruskej histórie. Podľa nášho názoru ide o nešťastný spôsob ako sa vyrovnáť s celosvetovou kritikou a odsúdením niektorých ruských politických krokov. Zároveň je to však dokonalý plán, ako vytvoriť v mysliach ruských občanov obraz Krymu ako neoddeliteľnej časti Ruskej federácie. Tento spôsob manipulácie históriou je nebezpečný nielen pre Rusko, ale aj pre celý svet, pretože vedie k narušeniu pravdy a mieru.

⁴⁵ HROMENKO, S., #CrimeIsOurs. *The history of russian myth*. Evov : Afisha, 2017. s. 153

⁴⁶ ZAHLADIN, M. *Vseobščaja istorija : Konec XIX – načalo XXI veka. Učebnik dľa 11 klasa obščebrazovatel'nych organizacij. Bazovij uroveň*. 3. vyd. Moskva : Russkoje slovo - učebnik, 2016. s. 411

Uvádzame aj ďalší príklad popisu dejín z alternatívnej reality: „*V podmienkach ostrej politickej krízy v Ukrajine na začiatku roku 2014 prišli k moci v Kyjeve nacionalisti. Došlo k zvrhnutiu legitímne zvoleného prezidenta V. F. Janukovyča. Navrhlo sa zrušiť zákon o štatúte ruštiny ako regionálneho jazyka, čo by znamenalo faktický zákaz jeho používania. V odpovedi na to sa rusky hovoriace obyvateľstvo na juhu a východe Ukrajiny postavilo za ochranu svojich práv. Počas referenda v Kryme a Sevastopole sa 96,77% Krymčanov a 95,6% Sevastopolčanov vyjadrilo za znovuspojenie Krymu a Sevastopolu s Ruskom, po ktorom boli prijaté vyhlásenia o štátnej nezávislosti Autonómnej republiky Krym a mesta Sevastopol a bol uzavretý dohoda s Ruskom o vstupe Republiky Krym a Sevastopolu do jej zloženia. Dňa 21. marca 2014, po prijatí zmeny v legislatíve Štátnou dumou a Radou federácie, prezident Ruskej federácie V. V. Putin podpísal zákon o prijatí Krymu a Sevastopol'a do zloženia Ruskej federácie. Udalosti na Ukrajine a znovuspojenie Krymu s Ruskom vyvolali ostrú reakciu USA a Európskej únie, ktoré zaviedli sankcie proti Rusku. Tieto opatrenia však nevedli k zmenám v suverénnej vnútornej a vonkajšej politike Ruskej federácie*“⁴⁷.

Okrem vety o podpísaní právne neopodstatneného zákona v každej inej sa nájde niečo sporné. Protesty, známe ako Euromajdan alebo revolúcia dôstojnosti, vypukli dňa 21. novembra 2013 ako reakcia na nečakané prerušenie procesu európskej integrácie Ukrajiny zo strany prezidenta Janukovyča. Protestujúci požadovali obnovenie rokovaní o asociačnej dohode s Európskou úniou a neskôr aj odstúpenie Janukovyča a jeho vlády pre korupciu a násilné potlačovanie demonštrácií. Neboli nacionalistické ani protiruské, ale zamerané na demokratické a proeurópske hodnoty. Na protestoch sa zúčastňovali ľudia rôznych národností, vierovyznaní a politických názorov, vrátane ruskojazyčných obyvateľov Ukrajiny. Ani k zvrhnutiu Janukovyča nedošlo. Bol oprávnené obvinený z ústavného prevratu, korupcie a zločinov proti ľudskosti a bol odvolaný ukrajinským parlamentom s podporou väčšiny poslancov vrátane jeho vlastnej strany. Text tiež klame o zákone o ruštine, ktorý bol síce navrhnutý, ale nikdy neprešiel parlamentom. Používajú sa vybrané fakty a emocionálne výrazy, aby vytvoril dojem, že rusky hovoriace obyvateľstvo na Ukrajine bolo ohrozené a referendum bolo demokratické a legitímne. Text ignoruje medzinárodné právo, ktoré neuznáva anexiu ako platnú, a tiež skutočnosť, že referendum bolo organizované za prítomnosti ruských vojakov a bez nezávislých pozorovateľov.

Ďalšia z publikácií uvádza, že „*V Kyjeve sa dostali k moci proamerickí politici a ich oporou sa stali extrémni nacionalisti a rusofóbi. V tejto situácii prezident Putin rozhodol*

⁴⁷ TORKUNOV, A. *Istorija Rossiji. 10 klass.* Moskva : Prosveščeniye, 2016. s. 104

vyhovieť žiadosti Najvyššej rady Krymskej republiky o vstupe do zloženia Ruska“⁴⁸. Rusi síce tvrdia, že rešpektoval vôľu krymského ľudu, ktorý sa v referende vyslovil za pripojenie k Rusku, lenže referendum bolo nelegálne, neobjektívne a ovplyvnené ruskou vojenskou prítomnosťou na Kryme. Krym bol súčasťou Ukrajiny od roku 1954 a jeho status bol potvrdený viacerými dohodami, vrátane Budapešťianskeho memoranda z roku 1994, v ktorom sa Rusko zaviazalo rešpektovať územnú celistvosť Ukrajiny.

Je dôležité na to upozorňovať, keďže takáto manipulácia dejín priamo v učebniciach má bezprostredný negatívny vplyv na mladé generácie, ktoré nemajú dostatok kritického myslenia a historických znalostí, a môže vytvárať falošný obraz o dejinách a súčasnosti, ktorý slúži záujmom ruského režimu. Dieťa, ktoré vyrastalo vo lži, je omnoho ťažšie presvedčiť o odlišných skutočnostiach, ako boli povedané v škole. Najhoršie je na danej situácii to, že včera podľa takýchto politizovaných učebníc sa učili aj krymské deti, ktoré dnes berú zbrane do rúk a bojujú na strane ruského agresora.

Záver

Falzifikácia dejín je vážnym problémom, ktorý ovplyvňuje spoločnosť na rôznych úrovniach. Nielenže skresľuje pravdu o minulosti a súčasnosti, ale aj podnecuje konflikty a násilie medzi národmi a etnikami. V súčasnom konflikte Ruska s Ukrajinou je falzifikácia dejín jedným z hlavných nástrojov propagandy a manipulácie, ktorý zvyšuje napätie a nenávisť voči iným štátom, najmä voči USA. Tým, že vytvára fiktívnu históriu o svojich údajných historických nárokoch na Ukrajinu, Rusko sa snaží ospravedlniť svoje zásahy do ukrajinskej suverenity a územnej celistvosti, čo robí úboho, ale pre mnohých dostatočne presvedčivo. Historické dokumenty však hovoria zreteľne: Rusko sa premenovalo v 18. storočí na Ruské impérium, nevhodne vychádzajúc zo snahy o zvýšenie svojho vplyvu, a kvôli vytvoreniu ilúzie historickej kontinuity a legitimity svojej moci – na základe uvedeného si nemôže bezbreho pripisovať celú históriu Kyjevskej Rusi, ako je tomu v súčasnosti. Taktiež Rusko považuje pripojenie Krymu k Ukrajine v roku 1954 za nelegálny a nelegitímny, hoci bol schválený najvyššími orgánmi Sovietskeho zväzu a neodporoval vtedajšiemu zákonodarstvu, a nakoniec, anexia Krymu v roku 2014 bola flagrantným porušením medzinárodného práva a ukrajinskej ústavy, ktorú Rusko ospravedľňuje zmanipulovaným referendom a falošnou históriou o krymských Tatároch.

⁴⁸ ALEXEEV, D. *Kratkij spravočnik po istorii Rossii*. Moskva : Piter, 2017. s. 65

Aby sa zabránilo ďalšej falzifikácii dejín a jej negatívnym dôsledkom, je potrebné podniknúť niekoľko krokov, aby posilniť vzdelávanie a osvetenie spoločnosti o skutočnej histórii Ukrajiny a týmto búrať stereotypy o ruskom nadradenom postavení.

Falzifikácia dejín je omnoho nebezpečnejšia ako sa môže zdať na prvý pohľad. Je hrozbou pre celú ľudskosť, preto musíme byť ostražití a aktívni v jej odhaľovaní a odmietaní.

Zoznam použitej literatúry:

Knihy / monografie / učebnice

- ALEXEEV, D. 2017. *Kratkij spravočnik po istorii Rossii*. Moskva : Piter, 2017. 65 s. ISBN 978-5-496-00808-2.
- BABURIN, S. 2014. *Krym naveky s Rossijej : Istoriko-pravovoe obosnovanije vossojedenenija respublili Krym i goroda Sevastopol' s Rossijskoj federacijej*. Moskva : Knižnyj mir, 2014. 180 s. ISBN 978-5-8041-0703-2.
- BAJCAR, A. 2022. *Ukrajina ta Ukrajinci na jevropejskych etnografičnych mapach*. Lvov : Lvovská národná univerzita Ivana Franka, 2022. 328 s. UDC 908(477.83-25-2).
- BORYSOV, N. - LEVANDOVSKÝ A. 2022. *Istorija. 11 klass. 2 časť*. Moskva : Prosveščeniye, 2022. 304 s. ISBN 978-5090875394.
- HROMENKO, S. 2017. *#CrimeIsOurs. The history of russian myth*. Lvov : Afisha, 2017. 208 s. ISBN 978-617-7260-10-2.
- JUSOVÁ, N. 2005. *Henezys koncepciji davňoruskoji narodnosti*. Vinnycja : Konsol', 2005. 545 s. ISBN 966-8086-36-8.
- SERHIJČUK, V. 2001. *Ukrajinský Krym*. Kyjev: Ukrajinska Vydavnyča Spilka, 2001. 304 s. ISBN 999-7060-25-X.
- STARIKOV, N. – BELAJEV, D. 2015. *Rossija. Krym. Istorija*. Petrohrad : Piter, 2015. 216 s. ISBN 978-5-6046227-6-6.
- ŠUBIN, A. a kol. 2021. *Istorija Rossiji. Načalo XX veka – Načalo XXI veka. 10 klass : bazový uroveň*. Moskva : Prosveščeniye, 2021. 431 s. ISBN 978-5-09-081271-9.
- TOLČKO, P. 1996. *Kyjivs'ká Rus'*. Kyjev : Abrys, 1996. 360 s. ISBN 5-86828-028-X.
- TORKUNOV, A. 2016. *Istorija Rossiji. 10 klass*. Moskva : Prosveščeniye, 2016. 160 s. ISBN 978-5-09-037953-3.
- ZAHLADIN, M. 2016. *Vseobščaja istorija : Konec XIX – načalo XXI veka. Učebnik dl'a 11 klassa obščeeobrazovatel'nych organizacyj. Bazovyj uroveň. 3. vyd.* Moskva : Russkoje slovo - učebnik, 2016. 448 s. 978-5-00092-649-9.

Článok v časopise

KASIANENKO, N. 2020. Presidential Rhetoric and Nationalism : Evidence from Russia and Ukraine. In *Nationalities Papers*. ISSN 0090-5992, 2020, roč. 49, č. 1, s. 1-18.

KUCÝ, I. 2013. Between «the Slavic World» and «Wild Asia»: the Moscow State in the Reception of Ukrainian Historical Idea of the XIX century Eastern Galicia. In *Istoriografichni doslidžennia v Ukrajinii*. UDC 930 (477.83/.86), 2013, roč. 23, s. 263-283.

MUSATOV, B. 1956. Pisma Michaila Bestuževa k M. F. Rejneke (1856-1857). In *Literaturnoe nasledstvo*. 1956, t. 60, kn. 1, s. 231-244.

NELSON, T. H. 2014. History as ideology: the portrayal of Stalinism and the Great Patriotic War in contemporary Russian high school textbooks. In *Post-Soviet Affairs*. ISSN 1060-586X, 2014, roč. 31, č. 1, s. 37-65.

PICHOJA, R. a kol. Protokol č. 41 zasadnutia Prezídia Najvyššieho sovietu RSFSR. In *Historical archives : scientific-publishing journal*. 1992, č. 1, s. 43.

PLOKHY, S. 2000. The City of Glory: Sevastopol in Russian Historical Mythology. In *Journal of Contemporary History*. ISSN 0022-0094, 2000, roč. 35, č. 3, s. 369-383.

PRITSAK, O. 1983. Where was Constantine's inner Rus. In *Harvard Ukrainian Studies*. ISSN 0363-5570, 1984, roč. 7, s. 555-567.

Kapitola z knihy / monografie

HURŽIJ, O. 2022. Čy bula „jedynist“ miž ukrajinc'amy ta moskovytamy v modernu dobu? In *Perelom. Vijna Rosiji proty Ukrajinu u časovyh plastach i prostorach mynuvsynny. Dialohy z istorykamy*. Kyjev: Instytut istoriji Nacional'noji akademiji nauk Ukrajinu, 2022. ISBN 978-966-02-9982-5. s. 418-420.

JAKUBOVÁ, L. 2022. Chto je „uľublenym filosofom“ V. Putina? – abo „Skažy meni, chto tvij uľublenyj filosof i ja skažy - chto ty“. In *Perelom. Vijna Rosiji proty Ukrajinu u časovyh plastach i prostorach mynuvsynny. Dialohy z istorykamy*. Kyjev : Instytut istoriji Nacional'noji akademiji nauk Ukrajinu, 2022. ISBN 978-966-02-9982-5. s. 1296-1303.

ŠAPOVAL, J. 2022. Jak/čy vplyvaje istorija jak dyscyplina na vaše usvidomlenňa cijejij vijny? In *Perelom. Vijna Rosiji proty Ukrajinu u časovyh plastach i prostorach mynuvsynny. Dialohy z istorykamy*, 2022. Kyjev: Instytut istoriji Nacional'noji akademiji nauk Ukrajinu, 2022. ISBN 978-966-02-9982-5. s. 230-231.

Článok zo zborníka

JUSOVÁ, N. 2006-2007. „Davňoruska narodnist“ : Neodnoznačnist' terminolohičnoho traktuvannia. In *Uktajina : kul'turna spadššyna, nacional'na svidomist', deržavnist'.* Lvov : Instytut ukrajinoznavstva Ivana Krypjakevyča Nacional'noji akademiji nauk Ukrajinu, 2006-2007. ISBN 966-02-3928-9. s. 62-72.

Normy

A/RES/68/262 : 2014 : Resolution adopted by the General Assembly. Territorial integrity of Ukraine.

A/RES/71/205 : 2016 : Resolution adopted by the General Assembly. Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine).

A/RES/72/180 : 2017 : Resolution adopted by the General Assembly. Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine).

A/RES/73/263 : 2018 : Resolution adopted by the General Assembly. Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine).

A/RES/74/168 : 2019 : Resolution adopted by the General Assembly. Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine).

A/RES/75/192 : 2020 : Resolution adopted by the General Assembly. Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine).

Uznesenie VR RF č. 2809-1 "O právnem posúdení rozhodnutí najvyšších orgánov štátnej moci RSFSR o zmene štatútu Krymu, prijatých v roku 1954", zo dňa 21. mája 1992.

Ustanovenie Štátneho výboru obrany č. 5859ss, zo dňa 11.05.1944.

Právne predpisy

Dekrét Prezídia Najvyššieho sovieta ZSSR "O premenovaní Krymskej ASSR na Krymskú oblasť v zložení RSFSR" zo dňa 30. júna 1945.

Federálny zákon č. 128-FZ o úprave niektorých právnych predpisov Ruskej federácie z 5. mája 2014.

Ústava Ruskej sovietskej federatívnej socialistickej republiky : 1937 (red. 1948).

Zákon RSFSR "O zrušení Čečensko-Ingušskej ASSR a premenovaní Krymskej ASSR na Krymskú oblasť" zo dňa 25. júna 1946.

Rozhodnutia

Rozhodnutie Ústavného súdu Ukrajiny o realizácii miestneho referenda v Autonómnej republike Krym č. 1-13/2014 zo dňa 14.03.2014.

Internetové zdroje

Cirkulár ministra vnútra P. A. Valujeva [online]. web.archive.org, [2007-03-11]. Dostupné na internete: <https://web.archive.org/web/20110810122451/http://www.ukrhistory.narod.ru/texts/miller-pr1.htm> [cit. 2023-03-30].

Čomu ruski - ne rosijany, a Kyjivska Rus – ne Rosija [online]. dyvys.info, [2022-05-07]. Dostupné na internete: <https://dyvys.info/2022/05/07/chomu-ruski-ne-rosiyany-a-kyjivska-rus-ne-rosiya/> [cit. 2023-03-30].

Do 5-riččia počatku zbrojnoji ahresiji Rosijskoji federaciji proty Ukrajiny [online]. uinp.gov.ua, [2019-02-27]. Dostupné na internete: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/bibliotekaryam/do-5-richchya-vid-pochatku-zbroynoyi-agresiyi-rosiyskoyi-federaciji-proty-ukrayiny> [cit. 2023-03-30].

Feofan Prokopovyč : filosof, teoloh, cerkovnyj reformátor i tvorec rosijskoji ideolohiji [online]. risu.ua, [2023-02-06]. Dostupné na internete: https://risu.ua/feofan-prokopovich-filosof-teolog-cerkovnij-reformator-j-tvorec-ideologiyi-rosiyskoyi-imperiyi_n136471 [cit. 2023-03-30].

Informacijni materialy pro deportaciju krymskotatarskoho narodu 1944 roku [online]. uinp.gov.ua, [2020-05-16]. Dostupné na internete: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/informaciyni-materialy-pro-deportaciyu-krymskotatarskogo-narodu-1944-roku> [cit. 2023-03-30].

Jak v Ukrajiny vkraly imja i ščo bulo potomu [online]. m.day.kyiv.ua, [2022-10-28]. Dostupné na internete: <https://m.day.kyiv.ua/article/podrobytsi/yak-v-ukrajiny-vkraly-imya-i-shcho-bulo-potomu> [cit. 2023-03-30].

Pereklad Četverojevanhelija Pylypa Moračevskoho jak odna z pryčyn Valujevskoho cyrkul'aru 1863 roku [online]. web.archive.org, [2006-09-04]. Dostupné na internete: <https://web.archive.org/web/20110828084401/http://news.iv-fr.net/index.php?id=608> [cit. 2022-03-30].

Prejav prezidenta Ruskej federácie [online]. kremlin.ru, [2014-03-18]. Dostupné na internete: <http://kremlin.ru/events/president/news/20603> [cit. 2023-03-30].

Ruskij i rosijskij - ne odne i te ž [online]. bbc.co.uk, [2010-08-26]. Dostupné na internete: <https://www.bbc.co.uk/blogs/ukrainian/ponomariv/2010/08/--1.html> [cit. 2023-03-30].

Ukrajinci, jaki stvoryly imperiju. Častyna 1 – ideoloh Prokopovyč [online]. istpravda.com.ua [2011-01-26]. Dostupné na internete: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2011/01/26/18230/> [cit. 2023-03-30].

Vijna i rosijska propahanda : rozbyrajemo istoryčni mify z promovy Putina [online]. suspilne.media, [2022-02-23]. Dostupné na internete: <https://suspilne.media/209611-vijna-i-rosijska-propaganda-rozbiraemo-istoricni-mifi-z-promovi-putina/> [cit. 2023-03-30].

JUDr. Tomáš Zábrenszki

Porovnanie ukladaných trestov vybraných krajín Európskej únie vo vzťahu k drogovej trestnej činnosti a možný nesúlad slovenskej legislatívy s právom Európskej únie

Abstrakt

Každá krajina by mala mať upravenú svoju vlastnú drogovú politiku. V podmienkach Slovenskej republiky sa na túto problematiku veľký dôraz nekládol a čoraz častejšie sa ukazujú problémy aj v súvislosti s ukladaním neprimerane prísnych trestov. Vyspelé krajiny Európskej únie pochopili, že sprísňovanie legislatívy nebude mať očakávaný efekt na drogovú kriminalitu a tento postoj nevedie k želaným výsledkom v boji proti drogám. Porovnaním legislatív vybraných krajín Európskej únie v rámci tejto problematiky je možné vidieť, že Slovenská republika má najprísnejší postih za drogové trestné činy. Okrem tejto skutočnosti je možné konštatovať, že neprimerané tresty ukladané v Slovenskej republike môžu byť až v rozpore s Chartou základných práv Európskej únie.

Kľúčové slová:

Drogová trestná činnosť, omamné a psychotropné látky, neoprávnené prechovávanie, distribúcia omamných a psychotropných látok, právo EÚ

Úvod

„Agonizovat nikotinové receptory je legální, serotoninové však nikoli. Co je vlastně to, co má být regulováno?!”

prof. MUDr. Jiří Horáček, Ph.D., FCMA

Dňa 18. júna 1971 vyhlásil vtedajší prezident Spojených štátov amerických, Richard Nixon, vojnu proti drogám. Už je tomu viac než 50 rokov. Za túto dobu došlo viackrát ku konštatovaniu a uvedomeniu si, že vojna proti drogám je boj s veternými mlynmi. Niektoré štáty si začali uvedomovať, že prostredníctvom represie nedosiahnu očakávané výsledky a zlepšenie situácie v spoločnosti v súvislosti s drogami. Novodobé koncepcie drogových politík sa zakladajú prevažne na myšlienke harm reduction t. j. znižovania rizík, ktoré drogy v spoločnosti spôsobujú,

¹ Dostupné online: <https://magazin-legalizace.cz/jiri-horacek-psychedelika-jsou-mene-toxicka-nez-brambory/> [cit. 12-05-2022].

toto však nie je prípad Slovenskej republiky.

Predkladaná práca analyzuje druhy trestov a výšku trestných sadzieb vo vybraných krajinách Európskej únie. Následne sú zistené skutočnosti porovnávané s platnou legislatívou v Slovenskej republike. V rámci tejto analýzy sa sústreďuje pozornosť aj na otázku primeranosti ukladaných trestov v Slovenskej republike, a to z pohľadu legislatív vybraných krajín Európskej únie ako aj právnych aktov Európskej únie.

Pri analýze a porovnaní legislatív jednotlivých vybraných krajín Európskej únie boli použité najmä všeobecne záväzné právne predpisy týchto krajín. V rámci analýzy možného nesúladu slovenskej legislatívy s právom Európskej únie a v otázke primeraných trestov sa pracovalo s rámcovými rozhodnutiami Rady, Chartou základných práv Európskej únie, judikatúrou Ústavného súdu SR a Európskeho súdu pre ľudské práva ako aj s odbornou literatúrou a pre upresnenie niektorých skutočností poskytli stanovisko príslušné inštitúcie ako Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky a Štátny ústav pre kontrolu liečiv.

Prvá kapitola v sebe zahŕňa už spomínanú analýzu legislatívy vybraných krajín Európskej únie. V tejto kapitole je poskytnutá analýza legislatívy týkajúcej sa drogovej trestnej činnosti uplatňovanej v Rakúsku, v Českej republike a v Holandsku. Záverom tejto kapitoly je výklad slovenskej legislatívy.

Druhá kapitola poskytuje komparáciu legislatív vybraných krajín Európskej únie so slovenskou legislatívou. Tieto krajiny boli vybraté z dôvodu, že majú podstatne miernejšie nastavenú drogovú politiku ako Slovenská republika a v rámci tejto svojej drogovej politiky nezaznamenávajú výraznejšie problémy týkajúce sa tohto druhu kriminality. Jednoducho povedané, majú nastavený fungujúci systém.

Tretia kapitola pojednáva o problematike primeranosti ukladaných trestov v Slovenskej republike a možného nesúladu slovenskej legislatívy s právom Európskej únie. V rámci potvrdenia týchto hypotéz poslúžili právne akty Európskej únie a judikatúra Ústavného súdu SR a Európskeho súdu pre ľudské práva.

Štvrtá kapitola poukazuje na možné zlepšenia do budúcnosti. Slovenská republika by v blízkej budúcnosti mala postúpiť isté kroky, aby sa jej drogová politika priblížila európskej úrovni a neboli Komisiou Európskych spoločenstiev vytýkané nedostatky. Slovenská republika má vo svojej legislatíve viacero prežitkov. Jedným z nich je inštitút obvykle jednorazovej dávky. Takýto inštitút sa v žiadnej z krajín Európskej únie neaplikuje. Ďalším a zároveň najväčším problémom Slovenskej republiky je neprimeraná represia a politika prísneho trestania.

Cieľom predkladanej práce je poukázať na skutočnosť, že myšlienka trestať za každú cenu nie je riešením a miernejšia drogová politika má oveľa väčší zmysel. O tom už svedčí aj samotný fakt,

že neprimerane prísnyimi trestami môže dochádzať až k porušovaniu Charty základných práv Európskej únie.

1. Ukladané tresty a trestné sadzby vo vybraných krajinách Európskej únie

Predmetom tejto kapitoly je analýza drogovej legislatívy vybraných krajín Európskej únie a trestných sadzieb resp. trestov ukladaných za jednotlivé trestné činy. Každá jedna krajina má svoj systém regulácie omamných a psychotropných látok ako aj vlastné predpisy zaoberajúce sa drogovou trestnou činnosťou.

V nasledujúcich podkapitolách sa zameriavame na výklad predpisov upravujúcich reguláciu omamných a psychotropných látok a ukládanie trestov za neoprávnené prechovávanie omamných a psychotropných látok, pestovanie rastlín rodu Cannabis a distribúciu resp. obchodovanie s drogami v Rakúsku, Českej republike, Holandsku a Slovenskej republike.

1.1 Rakúsko

V podmienkach Rakúska sú kontrolované resp. štátom regulované omamné a psychotropné látky uvedené v dvoch vyhláškach. Všetky regulované omamné a psychotropné látky sú uvedené v niekoľkých zoznamoch resp. prílohách k príslušným vyhláškam. Zoznam omamných látok je možné nájsť vo vyhláske č. 374/1997 Suchtgiftverordnung a psychotropné látky sú upravené vo vyhláske č. 375/1997 Psychotropenverordnung. Každá omamná a psychotropná látka, ktorá má byť považovaná za štátom zakázanú resp. kontrolovanú musí byť uvedená vo vyššie spomenutých vyhláškach.

1.1.1 Neoprávnené prechovávanie

Neoprávnené prechovávanie omamných a psychotropných látok v Rakúsku je upravené zákonom o omamných/kontrolovaných látkach Suchtmittelgesetz (ďalej len „SMG“). Podľa § 27 ods. 2 a § 30 ods. 2 SMG môže byť uložený trest odňatia slobody až na 6 mesiacov alebo tento predpis pripúšťa aj uloženie peňažného trestu. Napriek tomu, že omamné látky sú upravené v inej vyhláske ako látky psychotropné, táto skutočnosť nemá vplyv na výšku uloženého trestu, čiže zákon nerozlišuje medzi prechovávaním tej ktorej látky ako napr. pripúšťa náš Trestný zákon nižší trest v prípade prechovávaní marihuany. Zákon nerozlišuje výšku ukladaného trestu podľa množstva prechovávanej omamnej alebo psychotropnej látky pokiaľ sú tieto látky prechovávané výlučne pre vlastnú potrebu. Podľa § 35 až 38 SMG je možné za neoprávnené prechovávanie

omamnej alebo psychotropnej látky uložiť aj alternatívne spôsoby riešenia trestných vecí. V podmienkach zákona sa pripúšťa dočasné zrušenie obvinenia alebo zastavenie trestného konania so skúšobnou dobou na 1 až 2 roky a v prípade potreby je možné uložiť aj ochranné liečenie.

1.1.2 Distribúcia omamných a psychotropných látok

Tresty ukladané za predaj omamných látok sa líšia v závislosti od toho, o akú omamnú alebo psychotropnú látku sa jedná. V zmysle § 35 až 38 SMG za kúpu, držbu, pestovanie, výrobu omamných a psychotropných látok nie pre vlastnú potrebu je možné uložiť trest odňatia slobody do výšky jedného roka. Pokiaľ sa jedná o predaj resp. distribúciu na verejne prístupných miestach, v takom prípade je možné uložiť trest odňatia slobody do dvoch rokov. V prípade dokázania páchatel'ovho úmyslu uvádzať omamné a psychotropné látky na čierny trh, v takom prípade môže byť uložený trest odňatia slobody vo výške 2 až 3 rokov. Ak sa jedná o výrobu, import, export alebo uvádzanie omamných a psychotropných látok do obehu, v takom prípade môže byť uložený trest odňatia slobody od 3 až do 5 rokov. V zmysle § 28a a 31a SMG rozpätie ukladaných trestov závisí aj podľa toho, že o akú omamnú alebo psychotropnú látku sa jednalo, taktiež sa zohľadňuje pri výške trestu aj množstvo tej ktorej omamnej alebo psychotropnej látky. V samostatnej vyhláške o limitovanom množstve sú určené množstvá a ich násobky, ktorých prekročenie má za následok uloženie prísnejšieho resp. vyššieho trestu odňatia slobody.

Vo vyššie uvedených prípadoch, ak sa jedná o menej závažné porušenie zákona, sa pripúšťa dočasné zrušenie obvinenia alebo zastavenie trestného konania so skúšobnou dobou na 1 až 2 roky a v prípade potreby je možné uložiť aj ochranné liečenie.

1.2 Česká republika

Od januára 2014 je úprava zoznamu kontrolovaných látok upravená nariadením vlády č. 463/2013 Sb. o seznamech návykových látok v znení neskorších predpisov. V tejto úprave sú omamné a psychotropné látky rozdelené do dvoch hlavných skupín, a to medzi drogy a prekursorov na základe príslušných dohovorov OSN z roku 1961, 1971 a 1988. Kontrolované látky sú rozdelené do 8 príloh. Zoznamy č. 1 až 7 obsahujú regulované omamné a psychotropné látky a zoznam č. 8 obsahuje prípravky s obsahom omamných a psychotropných látok.

1.2.1 Neoprávnené prechovávanie

Významný posun v Českej republike bolo možné vidieť v prijatí zák. č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestní zákoník“) a špecifikovaním pojmu

množstva väčšieho než malého stanoviskom trestného kolégia Najvyššieho súdu ČR sp. zn. Tpjn 301/2013.

V podmienkach Českej republiky sa ukladaný trest páchatel'ovi za neoprávnené prechovávanie odvíja od množstva prechovávanej tej ktorej omamnej alebo psychotropnej látky. V Českej republike sa zaviedla dekriminalizácia omamných a psychotropných látok čo v praxi znamená, že pri neoprávnenom prechovávaní množstva menšieho než malého² je páchatel' potrestaný v režime správneho trestania. Trestnoprávne sankcie sa aplikujú ako krajná a posledná možnosť t. j. až pri neoprávnenom prechovávaní množstva väčšieho než malého.

Pokiaľ páchatel' prechováva pre vlastnú potrebu množstvo menšie než malé, v takomto prípade je jeho konanie posudzované v zmysle § 39 ods. 2 písm. a) zák. č. 167/1998 Sb. o návykových látkach v znení neskorších predpisov. Za takýto priestupok je možné v zmysle § 39 ods. 6 vyššie spomenutého zákona uložiť pokutu až do výšky 15.000 českých korún. Ak páchatel' prechovával množstvo väčšie než malé, v takom prípade sa už dopustil trestného činu. V prípade marihuany je možné v zmysle Trestného zákoníku uložiť trest odňatia slobody až do 1 roku. V prípade ostatných omamných a psychotropných látok je možné uložiť trest odňatia slobody až do 2 rokov. Okrem trestu odňatia slobody Trestní zákoník pripúšťa aj uloženie trestu zákazu činnosti a trest prepadnutia veci. V § 284 Trestného zákoníka sú upravené sadzby, ktoré je možné uložiť za neoprávnené prechovávanie a zákonodarca odvíja výšku trestu odňatia slobody podľa množstva prechovávanej omamnej alebo psychotropnej látky, ak páchatel' prechováva omamnú alebo psychotropnú látku vo väčšom rozsahu, potrestá sa trestom odňatia slobody na 6 mesiacov až 5 rokov. V prípade, ak páchatel' prechováva omamnú alebo psychotropnú látku v značnom množstve, tak sa potrestá trestom odňatia slobody na 2 až 8 rokov.

Trestní zákoník v § 46 a nasl. pripúšťa možnosť upustenia od potrestania, upustenie od potrestania s uložením ochranného liečenia a podmiennečné upustenie od potrestania s dohľadom. V zmysle ustanovení § 81 a nasl. je možné páchatel'ovi uložiť podmiennečný odklad výkonu trestu odňatia slobody.

Zaujímavosťou je aj kategorizácia drogových trestných činov v Českej republike. Dokým v našom Trestnom zákone tieto trestné činy spadajú pod trestné činy ohrozujúce život alebo zdravie, tak v Českej republike sú tieto trestné činy v Trestnom zákoníku subsumované pod trestné činy všeobecne nebezpečné. Takúto kategorizáciu považujeme za vhodnejšiu, keďže sa nechráni len zdravie jednotlivca, ale aj celá spoločnosť a bezpečnosť života a zdravia.

² Množstvá jednotlivých omamných a psychotropných látok sú určené v stanovisku trestného kolégia Najvyššieho súdu ČR sp. zn. Tpjn 301/2013. V tomto stanovisku sú vymedzené jednotlivé omamné a psychotropné látky a prekročenie týchto množstiev sa už považuje za množstvo väčšie než malé.

1.2.2 Distribúcia omamných a psychotropných látok

Výška trestov ukladaných za obchodovanie resp. distribúciu omamných a psychotropných látok závisí od množstva prechovávanej látky ako aj od samotných okolností daného prípadu. Prísnejšie sa posudzuje obchodovanie v prípade, ak došlo k ujme na zdraví alebo k smrti v dôsledku distribúcie danej omamnej alebo psychotropnej látky alebo je preukázané, že páchatel' bol členom organizovanej skupiny. Základná sadzba trestu odňatia slobody, ktorú je možné uložiť za obchodovanie s omamnými a psychotropnými látkami je v rozmedzí 1 až 5 rokov. Na základe kvalifikovaných skutkových v zmysle § 283 a nasl. Trestného zákoníka je možné uložiť za obchodovanie s drogami trest odňatia slobody až vo výške 18 rokov.

1.3 Holandsko

V Holandsku sú všetky omamné a psychotropné látky regulované v rámci prílohy k tzv. Ópiovému zákonu a tieto látky sú rozdelené do dvoch zoznamov. Tieto zoznamy je možné charakterizovať podľa ich obsahu, a to prvý zoznam obsahuje látky, ktoré predstavujú zvýšené riziko. Na tomto zozname je možné nájsť omamné a psychotropné látky ako opiáty, kokaín, kodeín, amfetamíny a LSD. Druhý zoznam zahŕňa látky, ktoré nepredstavujú zvýšené riziko a sem sú zaradené najmä sedatíva, barbituráty a marihuana.

Niektoré opiáty, ktoré sú zaradené v prvom zozname medzi látkami so zvýšeným rizikom, sú v medicíne využívané a lekármi predpisované³. V zmysle zaužívanej praxe v Holandsku sa tieto dva zoznamy zvyknú označovať aj zoznam tvrdých drog a zoznam mäkkých drog⁴.

1.3.1 Neoprávnené prechovávanie

Neoprávnené prechovávanie a ukládanie trestov v Holandsku je upravené v tzv. Ópiovom zákone. V tomto zákone v § 2C, 3C a 10 ods. 5 je možné nájsť zákonnú úpravu neoprávneného prechovávanie v podmienkach Holandska. V zmysle tohto predpisu je možné uložiť trest odňatia slobody až na 1 rok v prípade neoprávneného prechovávanie omamných a psychotropných látok pre vlastnú potrebu uvedených na prvom zozname, ktoré sú považované za látky so zvýšeným rizikom – tvrdé drogy. Čo sa týka za neoprávnené prechovávanie omamných a psychotropných látok z druhého zoznamu, čiže tzv. mäkkých drog, za prechovávanie týchto látok pre vlastnú potrebu je možné uložiť trest odňatia slobody vo výmere až 1 mesiaca.

³ Decree of containing implementation rules pursuant to the Opium Act. Chapter 2 Art. 2 (1) - prescribing of Opium Act drugs.

⁴ Dostupné online: <https://www.government.nl/topics/drugs/am-i-committing-a-criminal-offence-if-i-possess-produce-or-deal-in-drugs> [cit. 12-06-2022].

Podľa zaužívanej praxe holandskej prokuratúry je marihuana viac tolerovaná ako iné omamné a psychotropné látky. Prechovávanie marihuany v množstve do 5 gramov nie je považované za trestný čin a ani sa nezačína trestné stíhanie a tiež orgány činné v trestnom konaní vo väčšine prípadov nezačnú trestné stíhanie voči osobám, ktoré prechovávajú do 30 gramov marihuany pre vlastnú potrebu alebo pestujú maximálne 5 rastlín rodu Cannabis⁵.

Pri ostatných omamných a psychotropných látkach, najmä pri látkach z prvého zoznamu t. j. tvrdých drog sa prihliada tiež na množstvo prechovávanej látky. V zmysle § 3 a 4 nariadenia k Ópiovému zákonu⁶, ak sa jedná o prechovávanie pre vlastnú potrebu, v takom prípade sa aplikuje nižšia sadzba a zároveň by sa v prvom rade mala takémuto páchatel'ovi poskytnúť odborná pomoc resp. uložiť ochranné liečenie a pripúšťa sa aj uloženie peňažného trestu.

Výška trestu odňatia slobody, ako už bolo vyššie spomenuté, závisí od prechovávaného množstva ako aj od tej ktorej omamnej alebo psychotropnej látky.

V prípade prechovávaní veľkého množstva tzv. mäkkých drog je možné uložiť trest odňatia slobody až do výšky 6 rokov a zákon pripúšťa aj uloženie peňažného trestu.

1.3.2 Distribúcia omamných a psychotropných látok

Obchodovanie s omamnými a psychotropnými látkami je podľa § 2B a 3B Ópiového zákona trestným činom, za ktorý je možné uložiť trest odňatia slobody vo všeobecnosti v rozmedzí 2 až 12 rokov. Zákon rozlišuje výšku ukladaných trestov na základe toho, že o akú omamnú a psychotropnú látku pri obchodovaní s drogami išlo. V prípade mäkkých drog je sadzba trestu odňatia slobody od 2 až do 6 rokov a v prípade tvrdých drog je možné uložiť trest odňatia slobody od 8 až do 12 rokov. Zákon však toleruje predaj produktov obsahujúcich THC, t. j. aj marihuanu ako takú v špeciálnych obchodoch tzv. coffee shopoch. Tieto predajne musia spĺňať prísne nariadenia a musia mať na svoju prevádzku aj príslušné povolenia.

Alternatívne tresty sa v prípadoch obchodovania s drogami neuplatňujú. V zmysle § 10 a 11 a v zmysle § 9 a 38m trestného zákona (Wetboek van Strafrecht) je prípustný podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody.

1.4 Slovenská republika

Omamné a psychotropné látky sú v našich podmienkach upravené v prílohe č. 1 k zák. č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších

⁵ Tamtiež.

⁶ Opium Act Directive, section „Investigation and prosecution“.

predpisov. Pri vyššie uvedených úpravách je možné vidieť akúsi logiku zákonodarcu ohľadom kategorizácie týchto látok. Napr. v Rakúsku je to riešené vyhláškou a v Českej republike zas nariadením vlády. V našich podmienkach sa to však povedať nedá. V zmysle § 3 ods. 2 tohto zákona sa omamné a psychotropné látky zaraďujú do 3 nasledujúcich skupín:

- I. skupina - omamné látky a psychotropné látky, ktoré nie sú obsiahnuté ako liečivo v lieku,
- II. skupina - omamné látky a psychotropné látky s vysokou návykovosťou, ktoré sú obsiahnuté ako liečivo v lieku,
- III. skupina - omamné látky a psychotropné látky s nižšou návykovosťou, ktoré sú obsiahnuté ako liečivo v lieku.

Na prvý pohľad sa zdá toto triedenie a odôvodnenie tohto triedenia omamných a psychotropných látok ako logické, avšak keď sa lepšie pozrieme na prílohu č. 1 k tomuto zákonu a porovnáme túto kategorizáciu s ostatnými krajinami ako aj dostupnými a relevantnými vedeckými štúdiami, zistíme, že príloha č. 1 nekorešponduje s § 3 ods. 2. Ako príklad môžeme uviesť marihuanu resp. účinnú látku 9-delta-tetrahydrocannabinol (THC), ktorá je aj v I. a zároveň aj v II. skupine ako aj je zaradená medzi omamné aj psychotropné látky. Ktorákoľvek látka v prílohe č. 1 je buď omamná alebo psychotropná. THC v akomkoľvek spôsobe použitia (fajčenie alebo perorálne užitie) alebo forme (sušina kvetov, olej, hašiš atď.) bude mať vždy rovnaký psychotropný vplyv na ľudský organizmus a nikdy nebude napĺňať definíciu omamnej látky v zmysle § 2 ods. 1. Taktiež čo sa týka návykovosti THC, kategorizácia do I. a II. skupiny nie je na mieste ani z tohto hľadiska. Je preukázané početnými štúdiami⁷, že marihuana má porovnateľnú ba až nižšiu návykovosť ako anxiolytiká z kategórie tzv. benzodiazepínov (napr. bromazepam, diazepam, alprazolam), ktoré sú uvedené v III. skupine⁸. Ďalšiu nezrovnalosť, ktorú môžeme v prílohe č. 1 nájsť je napr. zaradenie metamfetamínu (pervitínu) a kokaínu medzi látky II. skupiny. V tejto skupine majú byť predsa látky, ktoré síce majú vysokú návykovosť, ale sú obsiahnuté ako liečivo v lieku. Neexistuje nielen na Slovensku, ale ani v žiadnej krajine Európskej únie liečivo, ktoré by v sebe obsahovalo kokaín alebo metamfetamín.

Problematická môže byť aj flexibilita úpravy tohto predpisu. Ako môžeme vidieť, v Rakúsku je zoznam týchto látok daný formou vyhlášky a v Českej republike zas nariadením vlády. V našich podmienkach sa zoznam týchto látok dopĺňa novelou zákona. Prijatie vyhlášky príslušnou

⁷ Vid' napr. zbierku štúdií BLESCHING, U. Velká kniha o léčbě konopím pro 21. století. Praha: Volvox Globator, 2018. 688 s. ISBN 978-80-7511-416-7

⁸ Vid' napr. štúdiu prof. Roquesa - ROQUES, B. La dangerosité des drogues: rapport au Secrétariat d'Etat á la Santé, s. 316.

inštitúciou, v tomto prípade by to bolo Ministerstvo zdravotníctva SR alebo vydaním nariadenia vlády je podstatne z hľadiska legislatívneho procesu rýchlejšie a jednoduchšie ako novelizácia zákona. Následne môže vznikať stav, najmä pri tzv. dizajnerských drogách, že síce Európska únia resp. iná relevantná inštitúcia odporučí štátom regulovať nové omamné a psychotropné substancie a niektoré štáty dokážu rýchlo a efektívne na vzniknutú situáciu reagovať a regulovať tieto látky dokým v našich podmienkach to môže trvať podstatne dlhšie. Takto sa vytvára aspoň na chvíľu prakticky legálny trh s nebezpečnými látkami napr. prípad tzv. crazy shopov⁹, ktoré predávali syntetické kanabinoidy a kúpeľové soli s obsahom efedrínu. Ich činnosť bola legálna, keďže substancie, ktoré predávali ako darčkové predmety, neboli nijak v našich podmienkach regulované.

1.4.1 Neoprávnené prechovávanie

Zníženie trestných sadziieb za neoprávnené prechovávanie marihuany boli zavedené zák. č. 105/2022 Z. z., ktorým sa novelizoval zák. č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“). Podľa tejto novely v zmysle § 171 ods. 1 Trestného zákona za prechovávanie do 3 obvykle jednorazových dávok marihuany resp. psychotropnú látku z rastliny rodu konopa pre vlastnú potrebu už nehrozí trest odňatia slobody až na 3 roky, ale len na 1 rok. Za neoprávnené prechovávanie marihuany v množstve troch až desiatich obvykle jednorazových dávok sa znížila sadzba z 5 rokov na 2 roky. Okrem toho sa do Trestného zákona zaviedla v zmysle § 40a možnosť podmieneného upustenia od potrestania pokiaľ páchatel' neoprávnené prechovával marihuanu pre vlastnú potrebu v rozsahu do 10 obvykle jednorazových dávok. Podmienené upustenie od potrestania je možné uložiť len vtedy, ak páchatel' súhlasí s uložením ochranného liečenia a dodrží podmienky ochranného liečenia. Zároveň súd uloží páchatel'ovi aj skúšobnú dobu až na dva roky. Po osvedčení páchatel'a t. j. dodržania ochranného liečenia a skúšobnej doby sa podľa § 40a ods. 5 považuje takýto páchatel' za osvedčeného a hľadá sa na neho, ako keby nebol odsúdený.

V prípade prechovávania marihuany resp. psychotropných látok z rastlín rodu konope v množstve väčšom než 10 obvykle jednorazových dávok je možné podľa § 172 ods. 1 uložiť trest odňatia slobody vo výmere 3 až 7 rokov. Pri ostatných omamných a psychotropných látkach sa zákon nenevolizoval a za neoprávnené prechovávanie omamnej alebo psychotropnej látky inej než marihuany je možné uložiť trest odňatia slobody až na 3 roky v prípade prechovávania

⁹ Dostupné online: <https://www.mojlekar.eu/sprava/166/Crazy-shopy-by-mali-dostat-cervenu> [cit. 12-07-2022].

maximálne troch obvykle jednorazových dávok. V prípade prechovávaní viac než 3 obvykle jednorazových dávok, maximálne však 10 obvykle jednorazových dávok je možné uložiť trest odňatia slobody až na 5 rokov. Ak sa jedná o prechovávanie viac než 10 obvykle jednorazových dávok iných omamných a psychotropných látok než marihuany môže byť podľa § 172 ods. 2 Trestného zákona páchateľovi uložený trest odňatia slobody vo výmere 3 až 10 rokov. Ustanovenie § 172 Trestného zákona pozná aj ďalšie kvalifikované skutkové podstaty a pri naplnení tej ktorej skutkovej podstaty (neoprávnené prechovávanie omamnej a psychotropnej látky vo väčšom, značnom alebo veľkom rozsahu, recidíva páchateľa, spôsobenie ťažkej ujmy na zdraví alebo smrti a pod.) je možné podľa závažnosti konania páchateľa uložiť až trest odňatia slobody na doživotie a podľa množstva neoprávnené prechovávanej omamnej a psychotropnej látky aj trest prepadnutia majetku. V podmienkach Slovenskej republiky sa v prípade drogových trestných činov peňažný trest neuplatňuje skoro vôbec ako je to v prípade vyššie analyzovaných krajín.

1.4.2 Distribúcia omamných a psychotropných látok

Základná trestná sadzba v prípade § 172 ods. 4 písm. c) Trestného zákona t. j. kúpa, predaj, výmena alebo zadováženie akejkoľvek omamnej alebo psychotropnej látky je v rozmedzí 3 až 10 rokov trestu odňatia slobody. Pri naplnení kvalifikovaných skutkových podstat, ako už bolo vyššie spomenuté, môže byť uložený až trest odňatia slobody na doživotie. Trest odňatia slobody na doživotie je možné uložiť nielen v prípade obchodovania resp. distribúcie drog vo veľkom rozsahu, ale aj v prípade spôsobenia ťažkej ujmy na zdraví alebo smrti viacerým osobám či za páchanie drogovej trestnej činnosti ako člen nebezpečného zoskupenia. Za celkom absurdné považujeme skutočnosť, ak sa pozrieme na úpravu iných krajín, vysoké trestné sadzby až trest odňatia slobody na doživotie ako aj možnosť uloženia tohto trestu v prípade neoprávneného prechovávaní marihuany vo veľkom rozsahu. Máme za to, že výška sadzieb a ešte aj možnosť uloženia trestu odňatia slobody na doživotie je v prípade marihuany úplne irelevantná a v prípade ostatných omamných a psychotropných látok je to veľmi diskutabilné a to aj s ohľadom na ukladané tresty v iných krajinách Európskej únie.

2. Porovnanie legislatív vybraných krajín Európskej únie so Slovenskou republikou vo vzťahu k drogovej trestnej činnosti

Na základe vyššie uvedených analýz príslušných predpisov vybraných krajín Európskej únie môžeme konštatovať, že najprísnejšie tresty za drogovú trestnú činnosť je možné uložiť v Slovenskej republike. V zmysle § 56 a nasl. ustanovení Trestného zákona je za istých podmienok

možné peňažný trest uložiť. Nie je to však častý trest za tieto prečiny a ako jeden z mála príkladov uvádzame, kedy páchatel'ovi za prečin neoprávneného prechovávanía omamnej a psychotropnej látky bol uložený peňažný trest vo výške 200 Eur¹⁰.

Rozdielny prístup Slovenskej republiky a porovnávaných krajín Európskej krajiny môžeme nájsť vo viacerých oblastiach, a to najmä:

- v úprave zoznamov a regulácie omamných a psychotropných látok,
- vo výškach trestných sadzieb za drogovú trestnú činnosť,
- v posudzovaní množstva jednotlivých omamných a psychotropných látok pri vyvodzovaní trestnej zodpovednosti
- v rozlišovaní medzi pestovaním rastlín rodu Cannabis a výrobe drog,
- v tolerancii voči THC resp. marihuane a pod.

2.1 Regulácia omamných a psychotropných látok

V Českej republike je regulácia omamných a psychotropných látok riešená formou nariadení vlády t. j. z hľadiska legislatívneho procesu je takýto postup pomerne rýchly a jednoduchý. Postačuje pokiaľ relevantná inštitúcia (EÚ, OSN, WHO a pod.) vydá odporúčanie na reguláciu tej ktorej látky a v podmienkach Českej republiky sa nariadením vlády upraví a rozšíri tento zoznam.

V Rakúsku je proces veľmi podobný. V podmienkach Rakúska nie je potrebné ani to, aby vláda schválila rozšírenie zoznamu omamných a psychotropných látok, ale postačí na rozšírenie resp. reguláciu nových omamných a psychotropných látok pokiaľ je vydaná vyhláška, ktorou sa daná omamná a psychotropná látka reguluje.

V Slovenskej republike je potrebné pri regulácii akejkoľvek omamnej alebo psychotropnej látky, čiže či už preradenie tej ktorej látky z jednej skupiny do druhej alebo regulácii doposiaľ neregulovaných látok, absolvovať celý legislatívny proces od predloženia návrhu zákona na novelizáciu zák. č. 139/1998 Z. z. až po tri čítania v parlamente a finálne publikovanie. Takýto proces je zbytočne zdĺhavý a komplikovaný.

V uvedených krajinách sú tieto zoznamy podstatne prehľadnejšie a logicky lepšie spracované ako je to v prípade Slovenskej republiky. Síce náš zákon má svoju logiku, ale samotná príloha č. 1 túto logiku popiera. V Holandsku majú dva zoznamy. Jeden zoznam zakotvuje tzv. tvrdé drogy a druhý tzv. mäkké drogy. V Rakúsku majú tiež dva zoznamy, ktoré zas rozlišujú medzi omamnými a psychotropnými látkami. Obdobne ako v Rakúsku je to mu aj v Českej republike.

¹⁰ Rozhodnutie Okresného súdu Spišská Nová ves sp. zn. 2T/63/2021.

Ani jedna z týchto krajín nemá za potrebu diferencovať medzi látkami podľa návykovosti a potenciálu v medicínskom využití. Takáto kategorizácia je len v Slovenskej republike. Ono by to malo aj svoju logiku, no jednoducho nie je akceptovateľné, že THC resp. marihuana a rôzne prípravky s obsahom THC budú uvedené aj v I. skupine (vysoká návykovosť a žiaden potenciál v medicíne) keď je dostatočne preukázané, že návykovosť na THC je na porovnateľnej ba až nižšej úrovni ako bežne predpisované benzodiazepíny z III. skupiny a to nehovoriac o obrovskom potenciály THC v medicíne. Ťažko sa pozerá na zoznam omamných a psychotropných látok a hľadá sa v ňom logika zákonodarcu, keď je THC v I. skupine, v kategórii medzi tzv. tvrdými drogami a následne v II. skupine narazíme na kokaín a metamfetamín, látky ktoré sú naozaj charakteristické vysokou návykovosťou a nemajú a zrejme nikdy ani nebudú mať potenciál v medicíne. Toto je však náš názor, ktorý bol odkonzultovaný aj s doktorkou Renátou Papšovou, psychiatrickou, ktorá sa o. i. venuje aj liečbe drogovu závislých. Stanovisko Ministerstva zdravotníctva SR je však odlišné. V liste č. S26496-2022-OF-2 zo dňa 06.12.2022 nám uviedli, že zaradenie metamfetamínu a kokaínu do II. skupiny je z dôvodu, že tieto látky považujú za liečivo.

Oslovili sme aj Štátny ústav pre kontrolu liečiv (ďalej len „ŠÚKL“) a žiadali sme poskytnutie informácií. Predmetom našej žiadosti bolo, aby nám ŠÚKL uviedol akékoľvek registrované liečivá v Slovenskej republike, ktoré sú schválené resp. dostupné pre pacientov s obsahom akejkoľvek formy kokaínu alebo metamfetamínu. ŠÚKL odpovedal listom č. 22/33827, v ktorom uviedol, že *„na Slovensku nemáme registrované žiadne lieky s obsahom metamfetamínu či kokaínu. Kokainum-chlorid má článok v Európskom liekopise (Ph. Eur.) ako Cocaine hydrochloride. Metamfetamín nemá článok v Ph. Eur. Americký liekopis (UPS) obsahuje články Methamphetamine Hydrochloride a Methamphetamine Hydrochloride Tablets.“*

Ďalším problémom môže byť aj svojvoľné zaradovanie omamných a psychotropných látok na zoznam regulovaných látok. Posledná novela zák. č. 139/1998 Z. z. je toho príkladom. Zák. č. 391/2022 Z. z. novelizoval zák. č. 139/1998 Z. z. a rozšíril sa zoznam regulovaných látok o nové látky. Do II. skupiny sa bližšie neodôvodneným spôsobom zaviedla regulácia látky xylazín. Táto látka sa používa vo veterinárnej medicíne najmä ako anestetikum pri hospodárskych zvieratách. V dôvodovej správe k zák. č. 391/2022 Z. z. nenájdeme relevantné a jasné stanovisko prečo došlo k regulácii tejto látky. Nie je preukázané, že by bola táto látka zneužívaná ľuďmi alebo že by sa s touto látkou obchodovalo na čiernom trhu. V dôvodovej správe sa len spomína, že Ministerstvo vnútra SR chcelo túto látku zaradiť do I. skupiny a Ministerstvo zdravotníctva SR navrhlo túto látku zaradiť do II. skupiny. Následne nachádzame v

dôvodovej správe charakteristiku tejto látky, jej využitie a jej možný vplyv na ľudský organizmus. Uvedenú skutočnosť sme konzultovali aj s doktorom Petrom Vojtkom, veterinárom, ktorý tiež nenachádzal logický dôvod prečo je potrebné túto látku zákonom regulovať. Táto látka sa bežne používa vo veterinárnej medicíne ako liečivo. Z vyššie uvedených krajín t. j. Česká republika, Holandsko a Rakúsko, sa táto látka nereguluje v žiadnej z týchto krajín a nie je na zozname regulovaných látok.

2.2 Porovnanie trestných sadzieb vybraných krajín

Pre lepší prehľad porovnania trestných sadzieb vybraných krajín sme uvedenú skutočnosť spracovali do prehľadnej tabuľky.

	Rakúsko	Česká republika	Holandsko	Slovenská republika
Prechovávanie pre vlastnú potrebu - marihuana	trest odňatia slobody až na 6 mesiacov prípadne peňažný trest	do 10 gramov sa jedná o priestupok, pokuta až do výšky 15.000 českých korún	do 5 gramov žiadna sankcia, do 30 gramov sa väčšinou nezačína trestné stíhanie	až 2 roky trestu odňatia slobody za prechovávanie maximálne 10 obvykle jednorazových dávok
Prechovávanie pre vlastnú potrebu – ostatné drogy	trest odňatia slobody až na 6 mesiacov prípadne peňažný trest	prechovávanie množstva menšieho než malého nie je trestným činom, ale priestupkom	Tvrde drogy – trest odňatia slobody až na 1 rok Mäkké drogy – trest odňatia slobody až na 6 mesiacov	až 5 rokov trestu odňatia slobody za prechovávanie maximálne 10 obvykle jednorazových dávok

Prechovávanie väčšieho množstva než pre vlastnú potrebu - marihuana	trest odňatia slobody až na 1 rok prípadne peňažný trest	trest odňatia slobody na 6 mesiacov až 5 rokov	trest odňatia slobody až na 6 rokov v prípade prechovávania viac než 30 gramov	trest odňatia slobody na 3 až 7 rokov
Prechovávanie väčšieho množstva než pre vlastnú potrebu – ostatné drogy	trest odňatia slobody až na 1 rok prípadne peňažný trest	trest odňatia slobody na 6 mesiacov až 5 rokov	trest odňatia slobody až na 6 rokov	trest odňatia slobody na 3 až 10 rokov
Obchodovanie s drogami	trest odňatia slobody na 2 až 5 rokov	trest odňatia slobody na 1 až 5 rokov prípadne peňažný trest	trest odňatia slobody na 2 až 6 rokov v prípade mäkkých drog trest odňatia slobody na 8 až 12 rokov v prípade tvrdých drog	trest odňatia slobody na 3 až 10 rokov

Vo vyššie uvedenej tabuľke je možné vidieť prehľad ukladaných trestov a trestných sadziieb vo vybraných krajinách EÚ a v Slovenskej republike. Všetky porovnávané krajiny pripúšťajú aj uloženie ochranného liečenia ako formy sankcie. Čo sa týka Rakúska a Holandska, tak v danej tabuľke sú uvedené najvyššie možné trestné sadzby ukladané za drogovú trestnú činnosť. V prípade Českej republiky pri naplnení kvalifikovanej skutkovej podstaty za trestný čin obchodovania s drogami t. j. § 283 ods. 4 Trestného zákoníka je možné uložiť maximálny trest odňatia slobody vo výške až 18 rokov. Jedine v Slovenskej republike je možné uložiť za drogové trestné činy v zmysle § 172 ods. 8 Trestného zákona za prechovávanie drog vo veľkom rozsahu, až trest odňatia slobody na doživotie.

2.3 Obvykle jednorazová dávka ako slovenský unikát

Presnú definíciu pojmu „obvykle jednorazová dávka“ v Trestnom zákone nenájdeme. Trestný zákon tento pojem ako taký nedefinuje a spomína sa iba v súvislosti s § 135 Trestného zákona ako súčasť vymedzenia prechovávania drog pre vlastnú potrebu.

Vo všeobecnosti je podľa doktora Jána Šantu¹ obvykle jednorazová dávka drogy stanovená ako priemerná dávka pre užívateľa v takom množstve, ktoré ovplyvňuje jeho psychiku, ovládanie

¹ ŠANTA, J. Komentár zákona č. 300/2005 Z. z. Dostupné online: <https://www.epi.sk/komentovane-ustanovenie/Komentar-k-p-135-zakona-300-2005-Z-z.htm> [cit. 12-08-2022].

alebo rozpoznávacie schopnosti, alebo sociálne správanie po jej užití bez toho, aby došlo k vážnemu ohrozeniu zdravia alebo života takéhoto užívateľa drogy.

Vzhľadom na značnú kvantitu rôznych drog, ale aj ich kvalitu, bude na ustálenie tohto pojmu v konkrétnom prípade nevyhnutné zabezpečenie odborného vyjadrenia.

Bližšiu definíciu tohto pojmu môžeme nájsť v súdnej praxi. Súdna prax vychádza zo skutočnosti, že obvykle jednorazová dávka drogy musí byť hmotnostne špecifikovaná, a to tak, že musí byť stanovená určitá hmotnostná hranica. Stanoviť hmotnostnú hranicu je potrebné z dôvodu, aby bolo možné hmotnostne odlíšiť jednu jednorazovú dávku od zvyškového množstva drogy. Zákon však neurčuje pri jednotlivých druhoch drog, čo sa rozumie pod obvykle jednorazovou dávkou drogy a na základe tejto skutočnosti bolo nutné tento pojem zadefinovať prostredníctvom súdnej praxe².

K obvykle jednorazovej dávke uvádzame aj názor doktora Ľubomíra Okruhlicu³, hlavného odborníka MZ SR pre medicínu drogových závislostí, ktorý konštatuje: „*Jediná korektná odpoveď na otázku OČTK na obvykle jednorazovú dávku je zo strany znalca taká, že dostupnými medicínskymi prostriedkami založenými na medicínsky overených vedeckých dôkazoch sa nedá presne, respektíve vôbec stanoviť. Dobré je pritom mať na pamäti, že pojem obvykle jednorazovej dávky nebol vytvorený lekármi, ale do Trestného zákona ho zaviedli právnici, aby si uľahčili posúdenie, či u obvineného išlo len o prechovávanie omamných látok pre vlastnú spotrebu, alebo o držbu omamných látok na predaj. Obvykle jednorazová dávka nie je teda medicínsky, ale právnický konštrukt, ktorý sa bežne v iných právnych systémoch nevyskytuje.*“

Takto zbytočne komplikovane nastavený systém v rámci posudzovania tej ktorej omamnej a psychotropnej podľa hmotnosti a obsahu účinnej látky je z porovnávaných krajín len v Slovenskej republike. Považujeme tento inštitút za nepraktický a zastaraný. V súčasnosti už nie sme v 90-tych rokoch, kedy sme boli svedkami heroínového boomu a dobu tzv. skladačiek už vystriedali iné miery, a to gramy a kubíky.

Vo všetkých porovnávaných krajinách majú nastavené hmotnostné kritériá pri jednotlivých omamných a psychotropných látkach. Jednoducho existujú tabuľky, v ktorých sú uvedené najbežnejšie užívané a zneužívané omamné a psychotropné látky. Ako príklad môžeme uviesť tabuľku, ktorá bola prijatá stanoviskom trestného kolégia Najvyššieho súdu ČR sp. zn. Tpjn 301/2013. Takýmto systémom sa podstatne rýchlejšie a jednoduchšie postupuje aj OČTK v týchto prípadoch, keďže nie je potrebné určovať podľa hmotnosti a percentuálneho obsahu tej

² MAŠLÁNYOVÁ, D. a kol. Trestné právo hmotné: všeobecná a osobitná časť. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2016. s. 278.

³ OKRUHLICA, Ľ., STRUŇÁKOVÁ, J. „Obvyklá jednorazová dávka“ nie je medicínsky pojem. In: Alkoholizmus a drogové závislosti (protialkoholický obzor), 47, č. 4, 2012. s. 233.

ktorej látky, že pri takej čistote alebo obsahu účinnej látky čo sa bude považovať za obvykle jednorazovú dávku. Ako príklad môžeme ešte spomenúť Portugalsko, ktoré definuje pojem prechovávanie drog pre vlastnú potrebu ako prechovávanie takého množstva tej ktorej omamnej alebo psychotropnej látky, ktorá má vystačiť užívateľovi na dobu 10 dní, prechovávanie takéhoto množstva je dekriminalizované a páchatel' sa dopúšťa len priestupku⁴. Na základe vyššie uvedeného sme názoru, že inštitút obvykle jednorazovej dávky je v neprospech samotného páchatel'a, ktorý sa dopúšťa trestného činu neoprávneného prechovávania.

2.4 Pestovanie alebo výroba? Ako je to s konopou?

V Rakúsku podľa § 27 ods. 1 SMG kto neoprávnene pestuje rastliny rodu Cannabis sa potrestá trestom odňatia slobody až na jeden rok alebo mu bude uložený peňažný trest. Podľa § 27 ods. 2 SMG ak páchatel' pestoval rastliny rodu Cannabis výlučne pre vlastnú potrebu, tak sa potrestá trestom odňatia slobody až na pol roka alebo mu môže byť uložený peňažný trest.

V Holandsku prokuratúra nezačne trestné stíhanie voči osobe, ktorá pestuje maximálne 5 rastlín rodu Cannabis a takejto osobe nehrozí zo strany štátu žiaden trestnoprávny postih. Samozrejme, musí sa jednať o pestovanie pre vlastnú potrebu, v prípade ak by prokuratúra mala podozrenie na pestovanie za účelom predaja, začne sa s takým prípadom zaoberať. Ak sa jedná o pestovanie maximálne 5 kusov rastlín rodu Cannabis síce trestné stíhanie voči pestovateľovi prokuratúra nezačne, ale pestovateľovi budú tieto rastliny zničené⁵.

V Českej republike v zmysle § 285 ods. 1 Trestného zákoníku sa považuje za trestný čin pestovanie viac než 5 rastlín rodu Cannabis. V prípade pestovania rastlín rodu Cannabis vo väčšom množstve ako 5 rastlín je možné páchatel'ovi uložiť trest odňatia slobody až na 6 mesiacov, peňažný trest a trest prepadnutia vec. Ak pestuje páchatel' maximálne 5 rastlín rodu Cannabis, v takom prípade sa dopúšťa priestupku v zmysle § 39 ods. 2 písm. b) zák. č. 167/1998 Sb. o návykových látkach a podľa § 39 ods. 6 tohto zákona môže byť páchatel'ovi uložená pokuta vo výške 15.000 českých korún.

Vo vyššie uvedených krajinách zákony poznajú v rovine trestného práva pojem pestovanie. V našom Trestnom zákone takýto pojem absentuje. V zmysle stanoviska Najvyššieho súdu SR sp. zn. Tpj 88/2015 sa považuje pestovanie rastlín rodu Cannabis za zadováženie psychotropnej látky v zmysle § 172 ods. 4 písm. c) Trestného zákona. Za „zadováženie“ čo i len jednej rastliny rodu Cannabis, ktorá obsahuje viac než 2% THC je možné uložiť trest odňatia slobody

⁴ ZÁBRENSZKI, T. Dekriminalizácia marihuany v podmienkach Slovenskej republiky s vybranou judikatúrou. Žilina: EUKÓDEX, s. r. o., 2022, s. 30.

⁵ Dostupné online: <https://www.government.nl/topics/drugs/am-i-committing-a-criminal-offence-if-i-possess-produce-or-deal-in-drugs> [cit. 12-10-2022].

na 3 až 10 rokov. Vzhľadom výšku trestnej sadzby a skutočnosť, že sa jedná o zločin v zmysle § 11 ods. 1 Trestného zákona neprichádza do úvahy ani aplikácia materiálneho korektívu.

Nielenže Trestný zákon nepozná pojem pestovania rastlín rodu Cannabis alebo pestovania húb rodu Psilocybe, ale sa považuje takéto konanie za „zadováženie“. Taktiež v porovnaní s ostatnými krajinami máme neprimerane prísne tresty. Dokým v ostatných krajinách sa pestovanie pre vlastnú potrebu resp. v malom množstve posudzuje ako priestupok, nerieši sa vôbec alebo je možné uložiť nízky trest odňatia slobody alebo peňažný trest, u nás je istý trest odňatia slobody minimálne vo výške 3 rokov za čo i len jednu rastlinu rodu Cannabis, ktorá obsahuje aspoň 2% THC. Jednu vec máme však spoločnú s porovnávanými krajinami, a to likvidáciu neoprávnené pestovaných rastlín. Inak máme ďaleko prísnejšiu legislatívu za konanie, ktoré v nejakej väčšej miere nikoho neohrozuje.

Podľa nášho názoru neoprávnená výroba liehu v rôznych doma vyrobených destilačných zariadeniach predstavuje neporovnateľne väčšie nebezpečenstvo ako pestovanie rastlín rodu Cannabis. Samotné svojpomocne poskladané zariadenia už počas procesu destilácie predstavujú riziko, nehovoriac o kvalite výsledného produktu a jeho možného vplyvu na zdravie prípadných konzumentov takto vyrobeného liehu. Čo sa týka ohrozenia, tak samotná rastlina sa zle vypestovať nedá, maximálne bude mať nízky obsah psychotropnej látky, uvedené však nie je možné konštatovať o domácej výrobe liehu.

3. Možný nesúlad slovenskej legislatívy s právom Európskej únie vo vzťahu k drogovej trestnej činnosti

Predmetom tretej kapitoly je v teoretickej rovine vymedziť, na základe rozhodovacej praxe Ústavného súdu SR, pojem primeranosti ukladaného trestu. Ústavný súd SR sa vo svojich viacerých rozhodnutiach zaoberal výkladom tohto pojmu. Zároveň upriamujeme aj pozornosť na vybrané skutočnosti v rámci výšky trestných sadzieb a ukladaných trestov za niektoré drogové trestné činy, ktoré podľa nášho názoru nenapĺňajú primeranosť trestu tak, ako ho definuje Ústavný súd SR.

V druhej podkapitole sa venujeme rozboru Rámcového rozhodnutia Rady 2004/757/SVV, v ktorom nachádzame minimálne kritéria skutkových podstát drogových trestných činov. V rámci tejto analýzy sa poukáže na fakt, že Slovenská republika nenapĺňa úplne zmysel a účel tohto Rámcového rozhodnutia. Taktiež je možné konštatovať, že neprimerane prísny trestami, ktoré sa v Slovenskej republike ukladajú môže dochádzať aj k porušeniu predmetných článkov Charty základných práv Európskej únie.

3.1 Primeranosť ukladaných trestov v Slovenskej republike

V zmysle judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky je možné konštatovať, že zákon by mal spĺňať požiadavky, ktoré sú vo všeobecnosti kladené na akúkoľvek zákonnú úpravu v právnom štáte. Tieto požiadavky je možno odvodiť od článku 1 ods. 1 Ústavy SR. Princíp právnej istoty by mal v právnom štáte spájať s požiadavkou všeobecnosti, platnosti, trvácnosti, racionálnosti a spravodlivého obsahu právnych noriem. Medzi ústavné princípy právneho štátu patrí aj zákaz svojvôle v činnosti štátnych orgánov, zásada primeranosti resp. proporcionality⁶.

Ústava SR síce neobsahuje požiadavku primeranosti trestu k spáchanému trestnému činu, ale vzhľadom na článok 1 ods. 1 Ústavy SR, ako aj vzhľadom na článok 13 ods. 4 Ústavy SR je nepochybné, že zákonná úprava trestania musí byť v súlade s požiadavkou materiálneho právneho štátu, ktorého neoddeliteľnou súčasťou je i prípustnosť zásahov do základných práv a slobôd len spôsobom a v miere, ktoré obstoja v teste proporcionality. Test proporcionality je potrebný z dôvodu, že sa pri ukladaní trestov jedná o zásah do osobnej slobody jednotlivca⁶. Podľa rozhodovacej činnosti Ústavného súdu SR je možné konštatovať, že v právnom štáte má Ústava SR povahu základného prameňa práva. Tento základný prameň práva je nadradený všetkým ostatným. Z toho vychádza požiadavka, aby všetky právne predpisy a v nich obsiahnuté alebo z nich odvodené právne normy boli v súlade s ustanoveniami Ústavy SR. Zároveň Národná rada SR je, rovnako ako všetky štátne orgány SR, viazaná Ústavou SR. Národná rada SR môže prijať akýkoľvek zákon, ale musí dbať na to, aby takýto zákon neprekračoval rámec daný ústavou.

Podľa článku 1 ods. 1, článku 13 ods. 4, článku 16 ods. 2 Ústavy SR je primeraným len taký zásah do základných ľudských práva a slobôd, ktorý je v demokratickom a právnom štáte na dosiahnutie verejného záujmu. Dosiahnutím verejného záujmu takýmto spôsobom sa aplikuje keď nevyhnutý a sledovaný cieľ nie je možné dosiahnuť miernejšími prostriedkami.

Trestné právo by malo byť prostriedkom „*ultima ratio*“. Prostriedkom, ktorý sa aplikuje až v momente, keď ostatné prostriedky sú vyčerpané resp. nie sú dostatočné na dosiahnutie verejného záujmu. Vzhľadom na vyššie uvedenie porovnanie legislatív vybraných krajín EÚ môžeme konštatovať, že minimálne v súvislosti s neoprávneným prechovávaním omamných a psychotropných látok príp. aj pestovaní rastlín rodu Cannabis sa týmto krajinám úspešne darí aplikovať aj miernejšie prostriedky ako hneď využívať trestnoprávny postih. Celkovo čo sa týka aj trestnoprávneho postihu, za rovnaké trestné činy je možné v Slovenskej republike uložiť neprimerane vysoké tresty v porovnaní s vybranými krajinami EÚ. Pokiaľ by drogové politiky týchto krajín neboli úspešné alebo by sa to odzrkadľovalo napr. na zníženej kvalite života

⁶ PL. ÚS 106/2011.

páchaním týchto trestných činov v súvislosti s nedostatočným postihovaním, tak by tie drogové politiky a legislatíva neboli takto mierne nastavené. V podmienkach Slovenskej republiky nemôžeme hovoriť o primeraných trestoch za drogové trestné činy. Z porovnávaných krajín sme jedinou jednou krajinou, ktorá pripúšťa aj doživotný trest odňatia slobody za drogové trestné činy. V rámci tohto si dovoľujeme podotknúť absurdný príklad možnej aplikácie resp. hrozby trestu odňatia na doživotie. V zmysle zák. č. 139/1998 Z. z. máme nastavené celkom jednoduché podmienky na pestovanie maku siateho. Do sto metrov štvorcových je to v samej podstate legálne, bez hlasovacej povinnosti, len sa pestovateľ musí zdržať istých zásahov počas mliečnej zrelosti, aby nedošlo k „výrobe“ resp. produkcii omamnej látky. Jedna žiletka, jedna noc a omamná látka je na svete. Predstavme si, že niekto by pestoval sto metrov štvorcových rastlín rodu Cannabis. Pri takom množstve rastlín by mu zrejme hrozil trest odňatia slobody až na doživotie. Pričom samotnú látku nevyrobil ani nezadovážil ani nič podobné. Takýto páchatel len vypestoval rastlinu, ktorá však nijakým spôsobom nikoho neohrozila a dopad na zdravie nikdy nebude mať dokým sa THCA nedekarboxyluje (napr. fajčením) alebo nerozpuští v tuku či alkohole na aktívne THC. To znamená, že priamou konzumáciou ktorejkoľvek časti rastliny či vylúhovaním vo vode rastliny rodu Cannabis resp. kvety týchto rastlín nebudú mať na ľudský organizmus žiaden účinok. Minimálne pri marihuane resp. pestovaní rastlín rodu Cannabis je hrubý nepomer v rámci spáchaného skutku a možného trestu, ktorý za páchanie takéhoto trestného činu hrozí. V samej podstate existujú aj miernejšie prostriedky a do istého množstva rastlín by trestnoprávny postih ani nemal hroziť. Slovenská republika by v tomto nemala žiadne prvenstvo.

Čo sa týka ostatných omamných a psychotropných látok, tak v porovnaní s vybranými krajinami EÚ má Slovenská republika podstatne vyššie trestné sadzby a pri prečinoch nie zvykom ukladať peňažného trestu, ktorý je v iných krajinách bežne ukladanou sankciou. Sme názoru, že táto problematika je veľmi náročná a potrebuje byť dôkladne rozobratá a vyriešená resp. aspoň riešená. Ťažko sa však pohnúť keď samotný zák. č. 139/1998 z. z. je plný nezrovnalostí, štát zakazuje látky svojvoľne, bez bližšieho odôvodnenia a Ministerstvo zdravotníctva SR ako gestor tohto zákona považuje pervitín a kokaín za liečivo.

3.2 Nesúlady s právom Európskej únie

Európsky súd pre ľudské práva tiež uplatňuje princíp proporcionality, ktorý vyjadruje požiadavku zachovania spravodlivej rovnováhy medzi všeobecnými záujmami spoločnosti a garanciami základných ľudských práv a slobôd jednotlivcov. Táto aplikácia sa vzťahuje samozrejme aj na zásahoch do práv jednotlivcov aj pri trestnoprávných postihoch.

Článok 49 ods. 3 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“) hovorí o tom, že prísnosť trestov nesmie byť neprimeraná trestnému činu. Tento článok jednoznačne ustanovuje skutočnosť, ktorá sa aplikuje aj v našich podmienkach, čiže zásadu primeranosti trestu.

Odôvodnenie 5 Rámcového rozhodnutia Rady 2004/757/SVV ustanovuje minimálne znaky skutkových podstát trestných činov a trestov v rámci nezákonného obchodu s drogami. V uvedenom odôvodnení sa konštatuje, že : *„Tresty upravené členskými štátmi by mali byť účinné, primerané a odradzujúce a mali by zahŕňať odňatie slobody. Pri určovaní výšky trestov treba vziať do úvahy skutkové okolnosti, ako napríklad množstvo a druh drogy, s ktorou sa obchodovalo, a skutočnosť, či bol skutok spáchaný v rámci zločineckej organizácie.“*

K vyššie uvedenému môžeme len dodať toľko, že v pokiaľ berieme do úvahy zmysel a účel tohto ustanovenia ako aj gramatický výklad, tak je zrejmé, že v podmienkach Slovenskej republiky sa vôbec nerozlišuje pri obchodovaní s drogami, že o akú drogu sa pri obchodovaní jednalo. Taktiež v akomkoľvek prípade, ak sa jedná o neoprávnené prechovávanie čo i len jednej obvykle jednorazovej dávky akejkoľvek omamnej alebo psychotropnej látky resp. drogy automaticky hrozí páchatelovi trest odňatia slobody, aj keď v zmysle vyššie uvedeného nie je stanovené, že tak musí byť. Tým sa vytvára priestor pre ukladanie alternatívnych trestov alebo trestanie v režime správneho práva. Ako je možné vidieť pri výklade holandskej legislatívy, Holandsko rozlišuje medzi tzv. mäkkými a tvrdými drogami a tak má aj nastavenú legislatívu. V prípade tvrdých drog hrozia vyššie sankcie, čo je aj logické, keďže tvrdé drogy majú závažnejší dopad na spoločnosť ako drogy mäkké.

Ďalší článok vyššie spomenutého Rámcového rozhodnutia Rady, t. j. článok 4 hovorí, že:

„1. Každý členský štát prijme nevyhnutné opatrenia, ktorými zabezpečí, aby sa za trestné činy vymedzené v článkoch 2 a 3 ukladali účinné, primerané a odradzujúce tresty. Každý členský štát prijme nevyhnutné opatrenia, ktorými zabezpečí, aby sa za trestné činy vymedzené v článku 2 ukladali tresty s hornou hranicou najmenej jeden až tri roky odňatia slobody.

2. Každý členský štát prijme nevyhnutné opatrenia, ktorými zabezpečí, aby sa za trestné činy vymedzené v článku 2 ods. 1 písm. a/, b/ a c/ ukladali tresty s hornou hranicou najmenej päť až desať rokov odňatia slobody v každom z týchto prípadov:

- a) skutok sa týka veľkého množstva drog,*
- b) skutok sa týka drog, ktoré najväznejšie poškodzujú zdravie alebo viedli k závažnému poškodeniu zdravia viacerých osôb.*

3. Každý členský štát prijme nevyhnutné opatrenia, ktorými zabezpečí, aby sa za trestné činy vymedzené v odseku 2 ukladali tresty s hornou hranicou najmenej desať rokov odňatia slobody, ak bol trestný čin spáchaný v rámci zločineckej organizácie, ako je definovaná v jednotnej akcii

98/733/SW z 21.decembra 1998, ktorou sa stanovuje, že účasť v zločineckej organizácii je v členských štátoch Európskej únie trestným činom.

4. Každý členský štát prijme nevyhnutné opatrenia, ktorými zabezpečí, aby sa za trestné činy vymedzené v článku 2 ods. 1 písm. d/ ukladali tresty s hornou hranicou najmenej päť až desať rokov odňatia slobody, ak bol trestný čin spáchaný v rámci zločineckej organizácie, ako je definovaná v jednotnej akcii 98/733/SW a prekurzory sú určené na použitie pri výrobe alebo zhotovení drog alebo na výrobu alebo zhotovenie drog za okolností uvedených v odseku 2 písm. a/ alebo b/“.

Slovenská republika je povinná aplikovať Rámcové rozhodnutie 2004/757/SVV. Zároveň sa však musí dbať na to, aby boli ukladané tresty primerané a v súlade s článkom 4 tohto rozhodnutia. Toto rozhodnutie bolo implementované do právneho poriadku Slovenskej republiky. Komisia Európskych spoločenstiev (ďalej len „Komisia“) vyhodnotila implementácie jednotlivých ustanovení rámcového rozhodnutia v Správe Komisie o vykonávaní rámcového rozhodnutia Rady 2004/757/SVV, ktorým sa stanovili minimálne ustanovenia o znakoch skutkových podstat trestných činov ako aj trestov v rámci nezákonného obchodovania s drogami. Komisia vytkla Slovenskej republike neprevzatie doslovného znenia všetkých foriem trestných činov v rámcovom rozhodnutí. Taktiež Komisia vyhodnotila slovenskú právnu úpravu v tejto oblasti ako nejasnú, nezaručujúcu uplatnenie rámcového rozhodnutia dostatočne jasne a presne. Závery Komisie môžu vychádzať zo skutočnosti, že Trestný zákon neobsahuje legálnu definíciu drogy, aplikuje sa v praxi nejasný postup pri stanovení množstva obvykle jednorazovej dávky ako aj uplatňovanie nepriamej kriminalizácie konzumentov drog. Na základe výšky trestných sadzieb a ukladaných trestov zaradila Komisia slovenskú právnu úpravu do skupiny právnych úprav členských krajín, ktoré majú resty ekvivalentné viac ako dvojnásobok rozpätia navrhovaného rámcovým rozhodnutím⁷.

Čo sa týka článku 49 ods. 3 Charty v súvislosti s neprimeranými trestami, uvádzame nálezh Ústavného súdu SR, v ktorom sa konštatuje, že „podľa názoru Ústavného súdu Slovenskej republiky by v záujme rešpektovania požiadavky primeranosti trestu bolo žiadúce, aby sa do budúca zákonodarca vysporiadal so všeobecne rozšírenou zjednodušenou mylnou predstavou, v zmysle ktorej prísne trestanie predstavuje zaručený recept na zníženie kriminality, pričom páchatel by v podstate mal byť potrestaný nie ako občan majúci základné práva a slobody, ale ako nepriateľ spoločnosti. Je totiž nepredstaviteľné, aby právo páchatel'a na primeraný trest zodpovedajúci jeho trestnému činu bolo obetované kolektívnemu spoločenskému záujmu bezpečnosti, pričom zahraničné kriminologické a penologické výskumy navyše celkom presvedčivo preukazujú, že neprimerané sprísňovanie trestnej represie, ktoré obvykle (pod

⁷ KLÁTIK, J. et al. Drogové trestné činy. Praha: Nakladatelství Leges, s.r.o. 2018. s. 85.

vplyvom médií a vysokej miery punitivity obyvateľstva) predstavuje produkt emocionálnej a populistickej trestnej politiky, neprispieva k dosiahnutiu žiadneho pozitívneho výsledku v podobe zníženej kriminality, ale jeho jediným preukázateľným efektom sú chronicky preplnené väznice a rastúci index väzenskej populácie⁸.“

Primeranosť trestu riešil Európsky súd pre ľudské práva v rámci viacerých svojich rozhodnutí. Napriek tomu, že Európsky súd pre ľudské práva opakovane vyslovil záver, že rozhodovanie o vine a treste prislúcha výlučne národným súdom, má povinnosť zasiahnuť tam, kde je zjavný nepomer medzi spáchaným trestným činom a uloženým trestom⁹.

Z vyššie uvedeného výkladu môže vyvodiť záver, že výška trestných sadziieb v Slovenskej republike v súvislosti s drogovou trestnou činnosťou nie úplne reflektuje právo Európskej únie a máme niekoľko nezrovnalostí, ktoré je potrebné legislatívne upraviť a primerane prispôbiť tak, aby to bolo v súlade s normami Európskej únie. Týmto spôsobom by sme predchádzali ukladaniu neprimeraných vysokých trestov. Prísna drogová politika nie je cestou ako túto problematiku úspešne zvládať a riešiť. Niekoľko rokov praxe nám ukázalo, že naša legislatívna nielenže nespĺňa štandardy Európskej únie, ale ukladaním neprimerane prísnych trestov môžeme hovoriť aj o porušovaní Charty základných práv Európskej únie.

4. Úvahy de lege ferenda

Na základe vyššie uvedených analýz a komparácií môžeme konštatovať, že drogová legislatíva Slovenskej republiky spočíva v princípe trestať, trestať a trestať. Na analýzu a komparáciu sme vybrali niektoré krajiny Európskej únie, ktorých drogová legislatíva má svoj zmysel, najmä spĺňa štandardy očakávané Európskou úniou a v neposlednom rade tieto krajiny pochopili, že represia nie je správna cesta. Nevyberali sme schválne také krajiny, kde je najpriaznivejšia resp. najmiernejšia legislatíva. Mnoho ďalších krajín Európskej únie pochopilo, že je potrebné prehodnotiť svoju drogovú politiku. Asi najlepším príkladom je Portugalsko. O tejto krajine sa pred vyše 20 rokmi hovorilo, že idú robiť veľmi nebezpečný experiment, kedy v roku 2001 prijali zákon, ktorým dekriminalizovali všetky omamné a psychotropné látky pre vlastnú potrebu. Vlastnú potrebu Portugalci vymedzili ako množstvo, ktoré postačí užívateľovi na 10 dní. Portugalsko sa toho času takto rozhodlo z dôvodu neudržateľnej heroínovej epidémie, ktorá zúrila v krajine. S odstupom vyše 20 rokov je možné konštatovať, že tento experiment s miernou drogovou politikou mal úspech a Portugalsko prekonal so správne nastavenou

⁸ PL. ÚS 106/2011

⁹ Vid'. napr. rozhodnutie EŠLP vo veci Nikolova a Velichkova proti Bulharsku zo dňa 20.12.2007 alebo vo veci Ali a Ayse Duran proti Turecku zo dňa 08.04.2008 – v uvedených rozhodnutiach EŠLP riešil porušenie článku 2 Dohovoru v súvislosti s uložením neprimerane nízkeho trestu. Zároveň však ostáva naplnená podmienka, aby trest zodpovedal spáchanému skutku a teda vzhliadať aj na neprimerane prísne tresty.

legislatívou neúnosný stav, ktorý v krajine predtým pretrvával. Uvedené skutočnosti vidieť aj na štatistických údajoch, ktoré jednoznačne hovoria o tom, že zaznamenali značný pokles užívateľov drog, nových prípadov nákazy vírusom HIV, smrteľných predávkovaní a podobne. Portugalsko išlo ideou pomáhať svojim obyvateľom a nie trestať ich¹⁰.

Portugalsko je však len jednou z ďalších mnohých krajín, v ktorých sa miernejšia drogová legislatíva osvedčila. Čo sa týka marihuany, tak môžeme spomenúť napr. Kanadu, Uruguaj, Colorado a pod., kde je marihuana nie dekriminálna, ale legalizovaná. V rámci krajín Európskej únie bolo Francúzsko známe svojou prísnou legislatívou a represiou. Koncom roku 2018 sa Francúzsko rozhodlo, že za neoprávnené prechovávanie akýchkoľvek omamných a psychotropných látok bude takéto konanie riešiť pokutou do výšky 200 Eur. Malta v roku 2021 legalizovala marihuanu aj na rekreačné užívanie. A takto by sme mohli pokračovať. Ani jedna z krajín, ktorá má miernejšiu legislatívu ako Slovenská republika neeviduje ohľadom omamných a psychotropných látok väčšie problémy, skôr opak je pravdou.

Je potrebné si uvedomiť, že užívateľ, ktorý neoprávnené prechováva akúkoľvek omamnú alebo psychotropnú látku, tak uložením trestu odňatia slobody sa jeho život k lepšiemu nezmení. Ochranné liečenie je tiež jednou z možností, no podľa vyjadrenia doktora Jakuba Ľorka zo ZVJS sa väčšina ochranných liečení nevykoná z kapacitných dôvodov. Uvedenú skutočnosť vidíme aj v štatistických ročenkách vydávaných Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky. Tým pádom, takýto páchatel' si „splatiť“ svoj dlh spoločnosti tým, že je izolovaný od spoločnosti a dostane sa akurát do nútenej abstinencie. Mali by sme pochopiť, že závislosť je choroba. Choroba, ktorú treba liečiť, poskytnúť odbornú pomoc, pomôcť resocializovať takúto osobu a nie potrestať ju trestom odňatia slobody a vrhnúť ju ešte do horšieho prostredia v akom je. Zastávame názor, že Slovenská republika svojou legislatívou nepriamo kriminalizuje užívateľov omamných a psychotropných látok.

Vyššie uvedené sa týka však neoprávneného prechovávania pre vlastnú potrebu. V našej legislatíve máme však aj ďalšie nezrovnalosti. Z porovnávaných krajín sme jediná, ktorá podľa svojej legislatívy môže uložiť trest odňatia slobody až na doživotie. Ako absurdný príklad len uvedieme pestovanie väčšieho množstva rastlín rodu Cannabis, za ktoré môže byť páchatel' súdený resp. odsúdený ako za spáchanie obzvlášť závažného zločinu. Ako porovnanie uvedieme Českú republiku, kde je pestovanie značného rozsahu rastlín rodu Cannabis prečinom t. j. horná sadzba za takéto konanie je maximálne 5 rokov trestu odňatia slobody. V našich podmienkach by za takéto konanie hrozil páchatel'ovi trest odňatia slobody na 15 až 20 rokov.

¹⁰ ZÁBRENSZKI, T. Dekriminalizácia drog v Portugalsku. In: *Študentská vedecká konferencia 2016*. Nitra: Garmond. 2016. s. 66-67.

Do budúca by sme sa mali inšpirovať krajinami, v ktorých miernejšia drogová legislatíva úspešne funguje a nemali by sme zbytočne trestať resp. príliš prísne trestať páchatel'ov drogových trestných činov. Uvedené vychádza aj z nepomeru medzi trestami. Síce doposiaľ nie sú tieto mediálne známe prípady uzavreté, ale už len na prvý pohľad môžeme vidieť, že niečo nie je v poriadku, keď za pestovanie marihuany chceme uložiť trest odňatia slobody až na 20 rokov¹¹ a za výroby niekoľkých kíl metamfetamínu páchatel'ovi, ktorý bol zároveň aj členom organizovanej skupiny uložíme trest odňatia slobody len na 12 rokov¹². Mali by sme rozlišovať medzi nebezpečenstvom jednotlivých konaní a ich dopadu na spoločnosť. Niekoľko kíl metamfetamínu by dokázalo spôsobiť ujmu na zdraví až smrť značnému množstvu ľudí. Niekoľko kíl marihuany by v živote nikoho nezabilo a to nehovoriac o nebezpečenstve pri procese výroby metamfetamínu v porovnaní s pestovaním, kde žiadne nebezpečenstvo nevzniká.

Ideálny stav by bol, keby žiadne omamné a psychotropné látky neexistovali. Žiaľ existujú a ľudia ich užívajú. Legislatíva by mala byť spravodlivo nastavená a primárne by sa mali prísnejšie postihovať organizované skupiny, pašeráci, obchodníci, výrobcovia a iné osoby, ktoré majú omamné a psychotropné látky ako akýsi predmet svojej nekalej a nelegálnej obchodnej činnosti.

Zároveň je potrebné aj riadne upraviť zoznam omamných a psychotropných látok, keďže terajšia legislatíva sa inak ako katastrofou nedá nazvať. Aby gestor zákona, Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, dokázalo poskytnúť stanovisko, že metamfetamín a kokaín sú podľa ich názoru liečivo, tak niečo musí byť vážne zle. Žiadna z porovnávaných krajín nemá tak nelogicky nastavenú kategorizáciu omamných a psychotropných látok. Ono v našom zákone by aj logika bola, ale následne zaradenie jednotlivých látok do príslušných skupín je viac než absurdné. THC je raz omamné a raz psychotropné. Raz je v I. skupine a raz v II. skupine. A pervitín s kokaínom sú liečivom, no ani jedna z týchto látok sa v podmienkach Slovenskej republiky nenachádza v žiadnom schválenom lieku a nijakým legálnym spôsobom nie je dostupná. THC v akejkol'vek forme a spôsobe použitia vyvolá tie isté účinky u užívateľa a vždy bude patriť do kategórie psychotropných látok. Je jedno či to je sušina, hašiš, olej, alkoholová tinktúra a pod.

Navrhované zmeny, ktoré by prispeli k zlepšeniu drogovej legislatívy:

- upustiť od inštitútu obvykle jednorazovej dávky a nahradiť tento inštitút tabuľkami ako je to v ostatných krajinách EÚ,
- zvážiť zníženie trestných sadzieb pri závažnejších konaniach,

¹¹ Prípád Josefa Šipoša prejednávany na OS TT pod sp. zn. 8Tk/1/2021 – rozhodnutie nie je právoplatné.

¹² Prípád Gabriely Kučerovej, členky organizovanej skupiny Venal, prejednávany na ŠTS pod sp. zn. 3T/3/2022 - rozhodnutie nie je právoplatné.

- rozšíriť možnosť ukladania peňažného trestu za prečiny namiesto ukladania trestu odňatia slobody,
- dekriminlizovať marihuanu na medicínske a aj rekreačné účely ako aj pestovanie malého množstva rastlín rodu Cannabis,
- zaviesť skutkovú podstatu trestného činu pestovania rastlín rodu Cannabis a húb rodu Psilocybe,
- zrušiť zák. č. 139/1998 Z. z. a nahradiť ho vyhláškou či nariadením vlády, ktoré sa bude dať ľahšie upravovať v prípade potreby regulácie nových omamných a psychotropných látok,
- sprehľadniť kategorizáciu omamných a psychotropných látok,
- primárne ukladať alternatívne tresty a poskytovať pomoc osobám závislým na omamných a psychotropných látkach namiesto ukladania trestu odňatia slobody.

O tom, že Trestný zákon nie je aktuálny nielen v rámci drogovej trestnej činnosti svedčí aj skutočnosť, že podstatná časť tzv. veľkej novely Trestného zákona sa zaoberá práve prehodnotením trestných sadzieb ako aj ukladaných druhov sankcií za takéto konanie. Súčasná podoba Trestného zákona nereflektuje aktuálnu spoločenskú situáciu a potreba novelizácie je viac než potrebná, čo si aj samotný zákonodarca uvedomuje.

Záver

Drogová legislatíva Slovenskej republiky nespĺňa štandard drogových legislatív ostatných členských krajín Európskej únie. Dokým je nielen v Európskej únii, ale aj iných vyspelých krajinách, trend znižovania rizík, zmiernovania trestov, tak v podmienkach Slovenskej republiky sa drží pravidlo trestať, trestať a trestať. Od prijatia súčasného Trestného zákona ubehlo už viac než 15 rokov a pokiaľ by tresty za drogové trestné činy boli efektívne, tak máme za to, že za toto obdobie by sa efektivita daných ustanovení potvrdila. Dovolíme si však tvrdiť, že opak je pravdou.

Slovenská republika sa v porovnaní s vybranými krajinami Európskej únie vo vzťahu k drogovej legislatíve líši vo viacerých oblastiach. Z porovnávaných krajín máme najprísnejšiu legislatívu. Žiadna z porovnávaných krajín vo svojej legislatíve vo vzťahu k drogovej trestnej činnosti nepripúšťa trest odňatia slobody na doživotie. V Českej republike je najvyššia možná sadzba 18 rokov trestu odňatia slobody a to len v prípade, že spáchaný skutok má obrovský nepriaznivý vplyv na spoločnosť t. j. drogová trestná činnosť je páchaná v rámci zločineckej skupiny alebo sa drogami spôsobí ťažká ujma na zdraví či smrť viacerým osobám. V našich podmienkach dokážeme podobný trest uložiť aj za pestovanie rastlín rodu Cannabis v značnej miere.

Oproti porovnávaným krajinám je slovenská legislatíva unikátna aj v inštitúte obvykle jednorazovej dávky. Žiadna z porovnávaných krajín takýto inštitút nepozná. V praxi sa ukazuje, že s týmto inštitútom sú len problémy a znalci ho označujú za právny konštrukt. Tento inštitút považujeme za prežitok a mal by byť nahradený tabuľkami a násobkami množstiev v daných tabuľkách ako je to v iných krajinách. Dovolíme si tvrdiť, že s týmto inštitútom sme sa zasekli niekde v 90tych rokoch, kedy bol boom heroínovej epidémie a éra tzv. skladačiek. V súčasnosti žijeme dobu iných mier a to gramov a kubíkov. Už ani toho času sa ten inštitút nedal považovať zrovna za spravodlivý, keďže len dláždil cestu k nepriamej kriminalizácii konzumentov drog a miesto pomoci drogovo závislým ich umožňoval trestať.

Mali by sme si uvedomiť, že omamné a psychotropné látky sú žiaľ súčasťou spoločnosti a ľudia ich užívajú. Nemali by sme kriminalizovať užívateľov, ktorí prechovávajú tieto látky pre vlastnú potrebu, ale by sme im mali poskytnúť pomoc, keďže závislosť je choroba. Aj keď si takáto osoba splatí svoj dlh voči spoločnosti tým, že vykoná svoj trest odňatia slobody, je veľká šanca, že sa opäť vráti k drogám. Výkon trestu odňatia slobody pri týchto osobách znamená nútenú abstinenciu a nie odbornú lekársku pomoc a už vôbec sa nenaplní účel trestu, keďže resocializácia takýchto osôb je značne náročnejšia. S prístupím na harm reduction politiku by sme dokázali naplniť európske štandardy a neodchádzalo by k tomu, že Komisia Európskych spoločenstiev nám bude vytykať aplikáciu rámcových rozhodnutí Rady alebo čo je ešte horšie, že naša legislatíva môže porušovať až Chartu základných práv Európskej únie¹³.

Je na zamyslenie, že na jednej strane dokáže táto spoločnosť tolerovať alkohol a užívať ho pri každej mozgovej príležitosti, ale na omamné a psychotropné látky sa pozerá cez prsty a odsudzuje jej užívateľov, pričom sa alkohol radí medzi návykové látky a pokojne môžeme konštatovať, že patrí medzi tvrdé drogy. Stál by za to experiment prohibície čo i len na pár mesiacov a videli by sme, že koľko ľudí bojuje so závislosťou, len si svoju závislosť neuvedomujú dokým majú dostupnú látku, ktorú zneužívajú.

Samozrejme obchodovanie z drogami a ako aj ich výroba sú ďalším problémom, ktorému treba čeliť. Lenže ako sa ukazuje, vysoké trestné sadzby neplnia svoju funkciu a neodradia potenciálnych páchatel'ov od páchania takejto trestnej činnosti. Treba sa najprv zamerať a analyzovať príčinu, prečo k tomu dochádza a nie len trestať bezhlavo následok, ktorý vznikol. Čo sa týka výroby, tak Slovenská republika stále nemá jasno v pestovaní rastlín rodu Cannabis a húb rodu Psilocybe. Zadováženie nie je pestovanie a pestovanie nie je výroba. Podľa našej legislatívy je však prakticky jedno či sa vyrába pervitín alebo pestuje konopa. Na jednej strane ani niet sa čomu čudovať, keď spoločnosť je na tak nízkej úrovni v uvedomovaní si tejto

¹³ Vid'. podanie na Ústavný súd SR sudkyňou Janou Grendárovou z OS BA IV evč. podania 2255/2022.

problematiky keď samotný gestor zákona dokáže oficiálne tvrdiť, že považuje metamfetamín a kokaín za liečivo a svojvoľne, bez akéhokoľvek zdôvodnenia si reguluje omamné a psychotropné látky.

Ostáva nám len dúfať, že príslušné inštitúcie si uvedomia, že restoratívna justícia je cesta a represiou sa očakávaný výsledok v tejto oblasti nikdy nedosiahne. Pozrime sa na Spojené štáty americké. Už vyše 50 rokov, odkedy vyhlásili vojnu proti drogám, a prehrávajú ju na plnej čiare. Vojna proti drogám sa nedá vyhrať, ale môžeme skúsiť remizovať.

Zoznam použitej literatúry:

Knihy a monografie

BLESCHING, U. Velká kniha o léčbě konopím pro 21. století. Praha: Volvox Globator, 2018. 688 s. ISBN 978-80-7511-416-7

KLÁTIK, J. et al. Drogové trestné činy. Praha: Nakladatelství Leges, s.r.o. 2018. 214 s. ISBN 978-80-7502-362-9

MAŠLÁNYOVÁ, D. a kol. Trestné právo hmotné : všeobecná a osobitná časť. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. 2016. 623 s. ISBN 978-80-7380- 618-7

ROQUES, B. La Dangersité des drogues: Rapport au secrétariat d'Etat à la Santé. Paríž: ODILE JACOB, 1999. 318 s. ISBN 978-27-3810-657-5

ŠANTA, J. Komentár zákona č. 300/2005 Z. z. Dostupný online:

<https://www.epi.sk/komentovane-ustanovenie/Komentar-k-p-135-zakona-300-2005-Z-z.htm>

ZÁBRENSZKI, T. Dekriminalizácia marihuany v podmienkach Slovenskej republiky s vybranou judikatúrou. Žilina: EUROKÓDEX, s. r. o.. 2022. 159 s. ISBN 978-80-8155-114-7

Odborné články

OKRUHLICA, E., STRUŇÁKOVÁ, J. „Obvyklá jednorazová dávka“ nie je medicínsky pojem. In: Alkoholizmus a drogové závislosti (protialkoholický obzor), 47, č. 4, 2012. s. 229 – 237

ZÁBRENSZKI, T. Dekriminalizácia drog v Portugalsku. In: Študentská vedecká konferencia 2016. Nitra: Garmond. 2016. s. 65 – 72 ISBN 978-80-89703-30-2

Právne predpisy

Decree of Containing Implementation Rules Pursuant to the Opium Act Charta základných práv Európskej únie

Nariadenie vlády č. 463/2013 Sb. o seznamech návykových látok v znení neskorších predpisov

Opium Act

Opium Act Directive

Rámcové rozhodnutie Rady 2004/757/SVV Suchmittelgesetz

Vyhláška č. 374/1997 Suchtgiftverordnung Vyhláška č. 375/1997 Psychotropenverordnung

Wetboek van Strafrecht

Zák. č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov

Zák. č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov

Zák. č. 167/1998 Sb. o návykových látkach v znení neskorších predpisov Zák. č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Zák. č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník v znení neskorších predpisov

Zák. č. 105/2022 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Zák. č. 391/2022 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov

Rozhodnutia súdov

Ali a Ayse Duran proti Turecku zo dňa 08.04.2008 Nikolova a Velichkova proti Bulharsku zo dňa 20.12.2007 PL. ÚS 15/98

PL. ÚS 1/2004 PL. ÚS 106/2011

Rozhodnutie Okresného súdu Spišská Nová Ves sp. zn. 2T/63/2021 Rozhodnutie Okresného súdu Trnava sp. zn. 8Tk/1/2021

Rozhodnutie Špecializovaného trestného súdu sp. zn. 3T/3/2022

Stanovisko NS ČR sp. zn. Tpjn 301/2013 Stanovisko NS SR sp. zn. Tpj 88/2015

Iné zdroje

List MZ SR č. S26496-2022-OF-2 zo dňa 06.12.2022

List ŠÚKL č. 22/33827 zo dňa 15.12.2022 Podanie na Ústavný súd SR evč. 2255/2022

Internetové zdroje www.epi.sk www.government.nl www.magazin-legalizace.cz
www.mojlekar.eu

**Zborník príspevkov z fakultného kola súťaže
ŠTUDENTSKÁ VEDECKÁ A ODBORNÁ ČINNOSŤ 2023**

Autor:	Kolektív autorov
Predseda redakčnej rady a vedecký redaktor:	prof. Dr. iur. JUDr. Ing. Michal Turošík, PhD.
Predseda edičnej komisie:	prof. JUDr. Milan Ďurica, PhD.
Recenzenti:	doc. JUDr. Adrián Vaško, PhD. JUDr. Monika Némethová, PhD., univ. doc.
Zostavovateľ:	JUDr. Aneta Kšenzíhová, MBA
Vydavateľ:	Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Tlač:	online
Návrh obálky:	Mgr. Ján Humaj
Rok vydania:	2023
Počet strán:	108

„Príspevky neprešli jazykovou korektúrou.“

ISBN 978-80-557-2089-0

EAN 9788055720890

<https://doi.org/10.24040/2023.9788055720890>

ISBN 978-80-557-2089-0

